

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVI. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1886. ÁPRILIS I.

13. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztői iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Nyilatkozat.

Az „Evangelikus Egyház és Iskola” című hetilap, f. évi 13-dik számában, sőt azt megelőzőleg, több napi lapban, ismételt ízben a Budapesti Hirlapban, közre lett boesátva az a hír, hogy szándékozom meglátogatni a hétfalusi magyar evangelikus egyházközségeket s odahatni, hogy azoknak hiveit a ref. egyház hitére térítsem. Közlebről e hír még azzal lett kibővitve, hogy a csernátfusi templom kerítésén immár falragasz is olvasható, mely arra hívja föl az evangelikusokat, hogy az áttérni szándékozók jelentkezzenek Boreza Mihály lelkész urnál, ki a fölvetel eszközzésével megbízott. Aláírva: „a hittérítő bizottság.”

E hírlékekkel szemben, kötelességemnek tartom kijelenteni, hogy a hétfalusi evangelikusokat meglátogatni nem volt s most sincs szándékomban, annál kevésbé az, hogy őket eddigi hitök elhagyására buzdítsam. Boreza Mihály lelkész urat ismerni, nincs szerencsém s arról, hogy egy hittérítő bizottság léteznék, mely feladatául tüzte volna ki az evangelikusoknak ref. hitre térítését, tudomással nem bírok s ha egy ilyen léteznék is, az tőlem semminemű megbízást nem nyert. Mindazon t. szerkesztői urakat, kik a fentebbi hirt becses lapjukban közölték, tisztelettel kérem föl, sziveskedjenek e nyilatkozatomat is közreboesátani.

Kolozsvárt, 1886. március 30-án.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Az erkölcs nemesítő egyesület.

Egy puritán politikus pendité meg az eszmét. Egy jellem, ki politikai eszményéért a száműzés könyektől sós kenyerét ette; ki „semper idem” életmódban, gondolkodásban. Az eszmét sok derék férfiu felkarolta. A humor, a gúny, a satira ostora már elverte. A tehetetlen idealismus, a szárnyaltalan röpkedés gyötrő vergődése, a hiá-

bavaló fáradság, küzdelem sivár kilátásai, ime, így megjegyzéseket provokált a nagy közönségnél. „Ne akarjuk a világot megváltoztatni. Mundus se expedit.” Ez az eszmény nélkül való társadalom véleménye, melyet, ha nyilvánul, még megcáfolja a sajtó; hiszen, az egyesület Budapesten szép részvétellel megalakult és a sajtó osztatlan helyeslését fejezte ki. Még reményt is táplál, melyet egyik fővárosi lap e szavakkal fejez ki: „Kis mustárnagnak látszik ugyan a tervezett erkölcs nemesítő egyesület, de kellő ápolás mellett, a nemzet anyagi, szellemi és erkölcsi reformfájává nőheti az ki magát.”

A társadalom pesszimistikus véleményét, mondom, még megcáfolja a sajtó, ha e vélemény nyilváníttatik, de ha hallgatolagos, ha tétlen ellenállás (passiva resistentia) jellegét ölti: akkor mit tegyen a legjobb akarat, a legtisztább szándék, a legigazabb lelkesedés?

Pedig, ki nem látja, hogy a durvulás ijesztő mérvben halad? Ki a lapokat olvassa: a sikkasztás, esalás, öngyilkosság rémitő krónikáját napról-napra látja gazdagodni újabb esetekkel; ki a londoni Hy de Park tizezer nyomorultjának véghez vitt tetteit olvassa, ki legújabbban a belga munkás-forradalmi mozgalmát maga elé képzeli, mint hamvasztják el a gyárakat, hogy boszút álljanak a múlt megtakarított filléreiből teremtett tőkén, hogy azután annál nyomorultabbakká legyenek; ki kivált a társadalom előkoló, művelt osztályaiiban elterjedt végzetes szenvedélyek sodró árját szemléli, mely magával ragadja egy-egy jó barátunkat, egy-egy jó ismerősünket: lehetetlen, nem érezni, hogy az a régi görög frázis, hogy, „a műveltség szelidit.” csak frázis. Többször jut eszünkbe Rousseau első értekezése, melyet a dijoni akadémia pályatételére írt, hogy a műveltség — forrása a társadalmi romlásnak. A természet üde forrása nem hozza izgalomba idegeinket; de megzavar a társadalmi vágyak és szenvedélyek láng itala, a mértéktelen indulatok habzó serlege. Aztán,

ha az indulat tárgyát nem találja meg; ha a vágy ki nem elégítették: akkor únottá lesz az élet, és a nap arany-sugara elveszti melegítő erejét. A szív üres, hideg marad. De nem. Van benne a végtelenség egy neme: a nihil. Benne van a tagadás szelleme, a hitetlenség. A test bölcsesége, mondaná Pál apostol. Ez a bölcsesség hány embert sodor a sirba, sodor, a mi még rosszabb, a bűnbe; sodor az elvtelenség olcsó népe közé; sodor azon kufárok közé, kiket az Idvezítő kikergetett a templomból. Hejh, mély igazságot jelképez e gyönyörű jelenet.

A társadalmi élet nagy elvei alkotják miveltségünk oszlopait. Ez elvek kufárait ki kellene űzni. Az erkölcs nemesítő egylet nem léphet fel hatalommal; ezt nem teszi, hanem e kufárokat is meg akarja tanítani arra, hogy nem az esetleg műve a keresztyén kultúra, hanem martyr-vérrel megszentelt talajra épített templom, melynek oszlopai: igazság, szeretet, becsület, lelki nemesség, erkölcsi szentség. Ne a szentek sorába igtassuk a rendkívüli erényt, de kövessük. Az egyesület erkölcsi hatalommá szeretne nőni. És kire másra támaszkodhatnék, mint nélkülözhetetlen támaszára, mint a Krisztus testére: az ecclesia militansra, mely mindjárt két ezer éve küzd e célokért. Az egylet a vallást nem is feledte ki programjából. Tehát nem a bölcsészeti secták hiú kísérleteit akarja szaporítani egy szerencsétlen kísérlettel, hanem az erkölcs-nemesítés történelmi letéteményesének: az egyháznak akar segéd csapatokat szolgáltatni. Ezért melegen üdvözljük az egyletet. Ugyanis, az egylet célját így írja körül: „Az egyesület célja az erkölcsiségnek és a vallásosságának, nem különben a hazaszeretetnek, és a testvériségnek úgy a magán-, mint a közéletben előmozdítása és a terjesztése.“ E célt sajtó, ifjusági önképzés, mértékletességi egyletek alapítása, takarékosági szellem fejlesztése, a munkára ösztönző, munkaszerző egyletek létesítése, hű cselédek, önfeláldozó egyének jutalmazása, szerencsejátékok elleni föllépés, a társalgás tisztességes hangjának terjesztése, a törvények iránti tisztelet ébresztése és a választási korrupcio enyhítése eszközeivel reméli elérni. Kimondja alapszabályai 4. szakaszában, hogy e célt az egyházi és világi hatóságok segélyül hívásával is megkísérli, megközelíteni.

Mi egyéb célja van a vallásos életnek a földi lét korlátai közt? A vallás ad eszményt is, a val-

lásnak van eszménye is: ki az idvesség reményét élő valósággá teszi. De a testi élet korlátai közt az erkölcs-nemesítés szép céljáért munkálkodó szövetkezésre: mint legjobb segítségére támaszkodik. Hogy mennyi siker koronázza ez egylet működését? Azt a mai viszonyok szerint előre a legcsekélyebb mértékre szállíthatjuk le, de ez nem azt teszi, hogy a társadalmi erkölcsi hatalom szervezésének kezdetét nem alkothatja. Különösen az egylet által kitűzött cél hangoztatása, komoly férfiak részéről való támogatása egymagában élő tiltakozás az utilitarismus örült és határtalan tulzása ellen. Hiszen, a mai társadalomra ugyancsak illenek Horatius szavai

„O cives, cives, quaerenda pecunia primum est. Virtus post nummos.“

„Polgárok, legelőbb csak pénzt kell gyűjteni, csak pénzt. Pénz után jön az erény.“

Róma társadalma háromszáz éves korhadásának forrására mutat a költő e szavakban.

Mi e kórhadásban benne vagyunk. És mi, magyarok, kik a fajküzdelem nehéz próbáit küzdjük meg naponta, mi, kiktől szerencsétlen helyzetünk több mérsékletet, több takarékoságot, több jellemerőt, több összetartást, több testvériséget kíván, mint szerencsésebb, nagyobb nemzetektől: kétszeresen törekedjünk, hogy a só meg ne izetlenüljön.

Üdvözljük az erkölcs-nemesítő egyletet, és minthogy ez egylet alapszabályai 4-ik szakaszában az eszközök között felsorolja, hogy az erkölcs nemesítés eszméjét hirlapok, röpiratok és a szószék terjeszthetik első sorban: a reformált egyház a maga szószékével nem fog elmaradni, hiszen, csak jobb traditióit, a szentkönyv igéi hirdetésével együtt megszabott irányt követi. A hirlap siessen feltüntetni az erény példáit előbb, mint a botránnyokat; tartsa többre egy valódi komoly szó, valódi munkás élet értékét, mint egy kétes erényű primadonna viselt dolgait. A tehetség és erkölcs, ha hadat izennek, mint akárhányszor: a sajtó álljon az erkölcs pártjára. Az öngyilkosság vonzó örvényét ne tüntessük fel úgy, hogy a lemerültnek igaza volt. Kivánjunk az erénytől erő, mert abból ered maga a szó és a fogalom, valamint a latin virtus, a férfiaságot jelenti. És mindenek előtt, az ifjuságot tartsuk távol attól a Boszorkány-hegytől, melyre a mikor Mephistó

elbirta vinni Faustot, ez el is bukott és csak a megváltó szeretet menté meg. És hirdessük a megváltó szeretet erejét, hatalmát és gyakoroljuk. Mozdítsuk elé a jobbak szövetséget a társadalomban, hogy ne essünk kétségbe a rosszabbak hatalma felett.

Hegedüs István.

Az anyakönyvi minták ügyében.

Az állandó igazgató-tanács szétküldötte pár hét előtt az ujonnan szerkesztett anyakönyvi ívek egy-egy példányát minden egyházközség számára. Nem tudom, hogy ezen megküldés egyszerűen tudomás és ahhoz alkalmazkodás végett történt-e, vagy pedig, hogy bárki azokkal megismerkedvén, megjegyzéseit megtehesse, hogy így a legtökéletesebb anyakönyvek szerkesztése tétessék lehetővé: a mi mind az alkotmányos formákkal megegyeztethető, mind a célszerűség szempontjából szükséges volna. Ha az utolsó alternatíva áll: én is elmondom észrevételeimet.

Az anyakönyvi ívek szerkesztésében, felfogásom szerint, következő három fővel kell szem előtt tartani.

1. A beírandó minden lényeges viszonyát tartalmazza.
2. Kérülje a fölösleges szószaporítást és ismétléseket.
3. Könnyen áttekinthető és tisztán felfogható legyen.

Ezen szempontokból kiindulva, kívánom én is megtenni megjegyzéseimet.

A szülöttek és megkereszteltek anyakönyvi ívében a hatodik és hetedik rovat, melyekben a szülöttek neve volna jeggyel megjelölendő, merőben feleslegesek és így förlendők; mert az előbbi rovatok, melyekbe a szülöttek, nem szerint elkülönítve jegyeztettek be, ezen kérdésre már megfeleltek.

Föltétlenül kihagyandó amaz intézkedés, mely a 4-ik szám alatt, a jegyzet rovatban, hallgatólagosan van kimondva, hogy t. i. a ref. lelkész által megkeresztelt más vallású szülött általa anyakönyvezendő is; mert ez törvénytelen. Törvénytétést elkövetni pedig, ha más vallásfelekezetek tennék is, nem célszerű. Tudjuk, hogy a soproni és tatai esetekből kifolyólag a budapesti királyi-tábla döntvényileg kimondotta, hogy a keresztelek a keresztyén anyaszentegyház kebelébe és nem valamely felekezet kebelébe való felvétel lévén, bármely keresztyén pap által végrehajtható; de az a büntető törvénykönyvnek mind a büntettekéről és vétségekről, mind a kihágásokról szóló részeinek ide vágó szabványainak terhe alatt, köteles 8 nap alatt anyakönyvbe vezetés végett az illetékes felekezeti lelkészi hivatalhoz átírni. Ezt rendeli a törvény, ezt a méltányosság. Annyival is inkább tartzuk meg, hogy ez által épen a protestánsok százados sérelmeinek orvoslása céloztatik.

A házassági anyakönyvi ívek 7, 8, 9, rovataiban foglalt részletezés elmaradhatna; mert a dolog ily aprólékos részletezése könnyen zavart és hibás bejegyzést eredményezhet; az eddigi mód szerinti, betűkkel való be-

jegyzése az állapotoknak egyszerűbb is, biztosabb is. Mindezek azonban akár így, akár úgy maradhatnak; de megjegyzés nélkül hagyni nem lehet azt, hogy az ily aprólékos részletezés mellett rendkívül cardinalis hiánya van ezen íveknek. Ugyanis a 11-ik rovat így szól: „Tanuk neve és állása.“ De melyik tanuké? Kik a kikérdezőnél, vagy a kik az összeesketésnél voltak jelen? Mert a két cselekvény nem egy időben, és a legtöbbször nem ugyanazon tanuk jelenlétében hajtatik végre. Pedig, mindkét cselekvényt, törvény szerint, de rendkívüli fontossága szempontjából is, tanuk előtt kell végrehajtani. És a későbbi, eshetőleges kérdések, ügyek tisztázása végett mulhatatlanul szükséges mindenik tanut beírni. Még egy rovatot kell tehát nyitni, hogy ez meglőrténhessék. Ám, ha ezt az állandó ig. tanács nem tartja szükségesnek szíveskedjék kijelenteni, hogy a kikérdezői, vagy esketési tanuk beírásának mellőzését határozta el.

A halottak anyakönyvébe, a meghaltak, az új minta szerint, nemre való tekintet nélkül ugyanazon rovatba írandók be. Én sokkal célszerűbbnek látnám a könnyebb áttekinthetőség és a statistikai kimutatások könnyebb összeállítására szempontjából, a régi mód szerinti, nemenkint elkülönített bejegyzést, midőn a 7-ik és 8-ik, a halottak neméről szóló rovatok, önkint elesenek. Merőben felesleges az 5-ik, a halott vallásáról szóló rovat mert ev. ref. egyházközség halottas anyakönyvébe rendszerint csak ref. vallású egyén vezethető be; ha pedig valamely nagyon ritka, rendkívüli esetben, szükség által kényszerítve, más vallású halott beíratik is, azt a jegyzet rovatba, a mellék körülményekkel együtt úgy is be kell jegyezni. Az életkoráról szóló rovatok is felette aprólékos részletezésig mennek. Ám, azt mondhatja valaki: superflua non nocent; csak hogy itt is a legaprólékosabb részletezés mellett a legkirívóbb hiányt constatálhatjuk. Ugyanis, a halott állapotát kitüntető 12 és 13 rovatok így szólanak: „házas, vagy özvegy volt.“ Ámde, a meghaltaknak legalább hatvan százaléka sem házas, sem özvegy nem volt; mert nagyobb részük el sem érte azon időkort, midőn lehetett volna. Hova jegyeztessék be hát ezek állapota? Természetesen, sehova. De ha ama más két állapot jelzése szükségesnek találtatott, miért nem a másoknak is, melyhez a meghaltak nagyobb része tartozik? Azt én indokolni, nem tudom. Ezen állapotok jelzése különben már a meghaltak beírásával meg volt téve, és a külön jelzés csak a statistikai kimutatások könnyebb összeállítására szempontjából indokolható; de akkor épen oly szükséges a más állapotokra nézve is rovatot nyitni, még pedig kettőt az öt éven alul és öt éven felül elhaltak kitüntetésére.

Tavaszy József,
ref. lelkész.

Az egyházmegyékből.

(Vége.)

13. A klenodiumok megvannak mindenütt. Szaporodtak Szemerján egy 12 frt értékű urasztal-takaróval, melyet ajándékozott hajadon Hamar Emma. A felirat:

„Hamar Emma, emlékül. 1885.“, az egyházmegyei vizsgálószerk köszönetet szavazott érte.

14. Ingóságok leltára van mindenütt. Martonoson a papi lakon levő ingóságok újbóli felvétele elrendeltetett. Étfalván, Kálnokon, Árkoson, Bodolán az új papi házak építése bevégeztetvén, az ingóságok újra felvétele elhatározott; Erösdön a sok építkezés, Kökösbén az iskola felépítése által vált szükségessé; Körispatakon, Arapatakán az újbóli felvétel rendeltetett el; Málnáson mindenféle leltár megújítása határozott el. Egyáltalában, a klenodiumok, ingóságok, oklevelek, kötlevek leltárának megújítása hagyatott meg, még pedig 2 példányban egyik az esperesi levéltár, másik az egyházközség számára.

15. 29 egyházban a fekvőségeken nincs változás: 6 egyházközségben van valami, még pedig Körispatakon az egyház egy kopár kaszálóért szántót kapott cserébe hr. Apor Gábor urtól, az ig. tanács engedélyével: utasított az egyház, hogy a csereszerződést adja be. Árkoson az egyház az erdő-arányosítás alkalmával irányozva volt 9 hold erdő helyett 7 hold 500 □ öl katastrális holdban kapott ki jobb minőségű erdőt a pap és mester számára. Uzonban 3 drb szántó területe bejegyzésénél a telekkönyvbe, hibázik a területből 2 hold: az egyházz vizsgáló-bizottság utasította a presbyteriumot, hogy méresse fel és igazítsa ki a területet. Bodolán a tagosítás megtörténvén, megrendeltetett, hogy az egyházat, papot és mestert illető birtok-tagok világos jelekkel határoltassanak meg. Nyénben is a tagosításnál az egyház kikapta a maga részét s a közhelyekből egy új temető is szakított ki, melynek bekerítése a presbyterium belátására bízott. Angyaloson az egyház birtokában levő 2 darab szántó átadott a papnak és mesternek, eddig birtokukban levő 2 drb. szántóért, mely cseré az ig. tanácshoz, engedélyezés végett, felterjesztett. Bodokon az egyház helyén Zoltáni Czirjek Károly ur követ hányatván, a megyebíró betiltotta, visszatétett az ügy a presbyteriumhoz, hogy vagy békességesen intézessék el, vagy ha a tény birtok-háborítás: jelentessék be az egyházmegyei tanácsnak. Szt.-Királyban az egyház engedély nélkül erdőt tisztítván, áttétett az egyházmegyei tanácshoz. Arapatakán az egyház helyét az alispán követ-hordásra kijelölvén, átírás intéztetett az alispánhoz. A bikfalvi egyház figyelmeztetett az erdő-üzemterv elkészítésére, Besenyőn és K.-Borosnyón az erdő-arányosítás megindulván, megrendeltetett, hogy az egyházak képviselőire, válaszszenak és terjeszsenek fel biztost. N.-Borosnyón a birtok-arányosításnál az egyház képviselőire kinevezetvén Kónya Dániel ur, lelkész Zágoni Pál is megbízott segítségül lenni.

16. Az épületekre nézve javítás igényeltetik: Martonoson, hol a mester csűrét újra kell építeni. Oltszemén a papi és mesteri telken levő épületek romlásnak indulván, javításuk ajánlatott. Szemerján a templom javítása iránti terv-rajz és költségvetés felterjesztetett az ig. tanácshoz. Kilyénben a mesteri csűr, Arapatakán

a mesteri ház és csűr, Komollón a templom, Angyaloson a papi és mesteri épületek, Besenyőn az iskola födele javítást vár; Uzonban és Bodolán új mesteri ház építése szükségeltetik, Uzonban az előlépések meg is tétettek. Nyénben a templom, papi ház és iskola használhatlan állapotban van; ajánlatott az építési-alapokat szaporítani. A jelzett egyházakban a vizsgáló-bizottság az utasítást megadta, vagy rendelkezését megtette.

Új építkezések és javítások voltak Bodokon, új mesteri csűr, Zalánban új papi csűr, Kálnokon új, diszes papi ház. Kökösbén új, diszes iskola, Bikfalván a papilakon új sütő-ház, Rétyen a papi és mesteri lak körül új kőkerterek. Javítások voltak Kilyénben a papi csűr földelén, Aldobolyban a papi lakon levő istálló földelén, Erösdön a templom kijavított és a papi lakon sok építkezés volt. Hidvégen a mesteri lak körül új kerítés tétett kő-alapra és a sütő-ház födele kijavított. Rétyen a torony észak-keleti és dél-keleti szögén a bádög-födél megromolván a nagy szélvész miatt, kijavított. Az összes javításra és építkezésre elkelt 3763 frt 32 kr.

Tűzkár elleni biztosítás mindenütt van, még pedig az „Első magyar általánosnál“, kivéve Málnást, melynek biztosítása a „Magyar-franciánál“ még nem telt ki, a biztosított egész összeg 31,395 frt.

17. Gyümölcsfa-iskola 28 egyházban van, csak 7 egyházban nincs, u. m. Gidófalván, Oltszemén, Kilyénben, Sztotyorban, Erösdön, Nyénben, Eresztevényen. Kilyénből e tárgyban is átírás határozott a tanfelügyelőséghez.

18. Az oklevelek leltára megjavítására intézkedés tétett Martonoson, Málnáson, Oltszemén, Arapatakán.

19. Szorgalmi jövedelem van Bodokon, Oltszemén, Eresztevényen gabona-termelésből, mintegy 270 frt értékben. Szorgalmítóke van Aldobolyban, Bodolán, Nyénben, összesen 1684 frt 54 kr.

20. Kegyhagyomány nincs 9 egyházközségben, u. m. Oltszemén, Zalánban, Szemerján, Aldobolyban, Arapatakán, Erösdön, Hidvégen, Bodolán, Nyénben. A többi egyházközségben van, melynek egész összege 504 frt 50 kr. Gabona-kegyhagyomány is van Gidófalván és F.-Dobolyban. Nagy kegyhagyomány van Étfalván, Uzonban, Angyaloson, K.-Borosnyón. Kilyénben utasított a presbyterium, hogy indokolt jelentést tegyen az egyházmegyei tanácshoz a Kovács Bálint elveszett adóssága törlése végett.

21. Alaptőke 10 egyházközségben nincs, u. m. Étfalván, Málnáson, Árkoson, Oltszemén, Kilyénben, Sztotyorban, Erösdön, Bodolán, N.-Borosnyón és Egerpatakon. A többi egyházban levő alaptőke egész összege 35,687 frt 38 kr. Nagy alaptőke van Zalánban, Martonoson, Szemerján, Szt.-Királyon, Hidvégen, Nyénben, Bikfalván, Lisnyóban, Besenyőn, Magyaróson, K.-Borosnyón, F.-Dobolyban.

22. Iskola-tőke 14 egyházközségben van, u. m. Gidófalván, Martonoson, Málnáson, Aldobolyban, Szt.-Királyban, Uzonban, Kökösbén, Lisnyóban, Komollón, Angyaloson, Besenyőn, Magyaróson, F.-Dobolyban, N.-Bo-

rosnyón, az egész összeg 14,438 frt 32 kr. Nagy iskola-tőke van Gidófalván, Aldobolyban, Uzonban.

23. Magtár nincs Bikfalván és Aldobolyban; az első indokolható azzal, hogy a községnek nagy magtára van, a másik, hogy egyéb sok jövedelme van. A többi egyházakban levő magtár rozs 3209 hectol., 95 lit.; törökbuza 1044 hectol., 96 liter; zab: 368 hectol., 82 lit.; búza: 6 hectol., 25 liter. Pénz 8078 frt 35 kr. A magtár a mostani olcsó gabona-ár szerint képvisel 14,997 frt 90 krt, melyhez a pénzt hozzáadva, lesz a magtár-állomány összege 23,076 frt 25 kr. Nagy magtár van Gidófalván, Bodokon, Árkoson, Szemerján, Szt.-Királyban, Hidvégen, Bodolán, Uzonban, Nyénben, Lisnyóban, Magyaróson, K.-Borosnyón, N.-Borosnyón, Egerpatakon. A magtárra nézve intézkedés tételét Zalánban, mely szerint a kötlevelek ujittassanak meg s az adósok, kik megujítani, nem akarják, pereltessenek be; s a kikre nézve felvehetetlenné vált a tartozás, indokolt jelentés mellett, törlés végett, adassanak be az egyházmegyei tanácshoz. Árapatakon megrendeltetett a magtári számadásnak 30 nap alatti beadása az egyházmegyei tanácshoz. Bodolán a magtár kezelése átadatott a megyebirónak, ki mellé választatott még egy egyháztagnak, Czirmes György; eddigi kezelőnek pedig köszönet szavaztatott.

24. A kötlevelekre nézve intézkedés és rendelkezés tételét: Martonoson az iránt, hogy a kötlevelek 60 nap alatt ujittassanak meg. Bodokon egy adós magtári tartozásának tisztázása visszatételét a presbyteriumhoz. Málnáson a kötlevelek a megyebiró halála indokából megvizsgáltatván, meghatározatott, hogy leltár mellett adassanak át a választandó megyebirónak. Hasonló intézkedés tételét Étfalván is. Kálnokon egy 10 frt 85 kros adósság nem hajtván fel, megrendeltetett, hogy az adós itt levő birtokából, vagy terményéből vétessék fel, minthogy az adós messze Hétfaluban lakik. Kilyénben a kegyhagyomány apró összegekben levén kiadva, még a múlt évben meghagyatott volt, hogy vétessenek fel s törvény értelmében adassanak ki, ezen rendeletnek nem tett eleget a presbyterium, azon védekezést hozván fel, hogy a múlt nyári nagy jégverés miatt nem hajthatta végre a rendeletet; a védekezés jelenleg elfogadtatván, a múlt évi rendelet jövőre érvénybe hagyatott. Szt.-Királyban 8 darab kötlevel kijavítása hagyatott meg. Árapatakon a kötlevelek bélyeggel való ellátása rendeltetett meg s e pontnál felmerült az, hogy az egyháznak alig van, miből fentartsa magát, jelenleg is sok deficit terheli, visszatételét a presbyteriumhoz, hogy módokat és eszközöket találjon fel az egyház kiadásai fedezésére s február 15-re jelentését adja be az egyházmegyei tanácshoz. Bodolán 14 drb. magtári kötlevel megujítása rendeltetett el. Nyénben hibául tételét, hogy a presbyterium a magtári kötleveleket nem vizsgálta meg s megrendeltetett, hogy 15 nap alatt a presbyterium, egyetemleges felelősség terhe alatt, mind a magtári számadást, mind a kötleveleket vizsgálja által s jelentését adja be az egyházmegyei tanácshoz. Angyaloson még divatozván

a váltó-kezelés némi részben, meghagyatott, hogy a váltó-kezelés szüntetessék meg, s a pénzek betáblázott kötlevelekre adassanak ki. Rétyen Székely Mihály néhai apja, Székely Ferenc régi kötlevelét ujjal, vagy pót-kötlevellel nem cserélvén ki, meghagyatott, hogy ha 30 nap alatt új, vagy pótkötlevelet nem állít ki, pereltessenek be az adósságért, mely 70 frt. N.-Borosnyón a kötlevelekben rendtelenségeket tapasztalván, egyház vizsgáló-bizottságunk meghagyta, hogy az apró adósságok vétessenek fel s törvényesen adassanak ki. A presbyterium erre nézve megnyugtanni kívánván az egyház vizsgáló-bizottságot, úgy nyilatkozott, hogy ez évben az adósságok különben is felszedetnek a torony-építésre. Egerpatakon az ének-vezető 42 frttal adós levén az egyháznak, meghagyatott a megfizetése, mivel az énekvezető nem lehet adósa az egyháznak; mire azon védekezés hozatott fel, hogy ennek kamatjáért a hatszori urvacsorához kenyeret tartozik adni s más nem vállalkozott erre; egyéb-iránt, a kezesek elhalván, az adós meg is ígérte a befizetést.

25. Adósság 16 egyházban van, melynek összege 6908 frt 45 kr. Nagy adósság van Étfalván, Kálnokon, Szotyorban, Kökösbén, Bodolán, de e két utolsó csak magának adós, a mennyiben az építésekre másféle alapokból költött; továbbá Angyaloson, N.-Borosnyón, de e két egyház könnyen megbirja; Aldobolyban, de itt az adósság — alapítvány a Székely-Mikó-tanodához, valamint a n.-borosnyói adósságból is 700 frt. Mind a két egyházban alapok vannak az alapítványok fedezetére.

26. Három egyháznak van pere, u. m. Nyénnek, faeladásból származott hátrálékok miatt, Komollónak 13 hectol., 37 lit. rozs magtári tartozásért és 65 frt tőke és kamatjáért. Besenyőnek 2 adós ellen. A három egyházban az egész per alatt levő összeg mintegy 598 frt.

27. A számadások mindenütt rendben találtattak. Összes pénztár-maradék: 5329 frt 59 $\frac{1}{2}$ kr. Tulköltés van 6 egyházban: Martonoson, Kálnokon, Kilyénben, Árapatakon, Erősdön, Komollón 111 frt 93 kr., melyet lehuzva a pénztármaradékból, tényleges állás, a számadások szerint, 5217 frt 66 $\frac{1}{2}$ kr.; hátrálék van 3767 frt 99 kr. Kiadandó hátrálék 442 frt 2 kr., melyet levonva a hátrálékból, tényleges állás e téren is 3325 forint 97 krajcár.

Rendes adót fizettek az egyházak a múlt évben 1396 frt 2 $\frac{1}{2}$ kr., egyenértékű adót 265 frt 56 krt, összesen 1661 frt 58 $\frac{1}{2}$ kr. Az adó mindenütt be van fizetve, kivéve Besenyőt, melynél a befizetésre nézve intézkedés van téve.

E szerint, az egész vagyoni állás:

1. Pénztármaradék	5217 frt 66 $\frac{1}{2}$ kr.
2. Szorgalmi-tőke	1684 frt 54 kr.
3. Kegyhagyomány	5047 frt 50 kr.
4. Alaptőke	35687 frt 38 kr.
5. Iskolatőke	14438 frt 32 kr.
6. Magtár	23076 frt 25 kr.
7. Hátrálék	3325 frt 97 kr.
Összesen	88,477 frt 62 $\frac{1}{3}$ kr.

melyből az adósságot leütve 6908 frt 45 kr.

marad ténylegesen 81,469 frt 17½ kr.

És már bevégzem e helyi érdekű, egészen az apórlékosságig kiterjedt, tán lapunk szűk keretén túl is terjedő tudósításomat, azon megjegyzéssel, hogy mindenik

egyházban az egyházi személyek és a hallgatók között békesség és szeretet uralkodik; s egyházmegyénk nem visszaesésről, hanem haladásról tanuskodik, mit bizonyít az a sok építkezés, melyre 3763 frt adatott ki a múlt évben.

Kisantal Sámuel.

T Á R C A.

A kolozsvári collegium XVIII. századi tanárainak életrajza.

(Verestói György (1728—1764) tanár s később püspök.)

Verestói György élete javarészt collegiumunk szolgálatában töltötte, s végre 1760-ban a püspöki székre emelkedett. Bod Péter Szent Polykarpusában s Benkő I. Transsilvániájában elég részletesen szólnak róla s tán meg is elégedhetnénk ennyivel, ha módunkban nem állana, bővebben megemlékezni. Nem rég jutott kezembe Verestóinak önéletrajza, melyet latinul és sajátkezűleg élete végső napjaiban állított össze „Genealogia et vita Georgii Verestói” cím alatt, s mely érdekes részleteinél fogva, hí fordításban, következőleg hangzik.

Nagyapám apja, Cséri Verestói István, nemes származású vala, kinek a Baláton mellett fekvő Verestó faluban volt földbirtoka és malma.

Nagyapám, Cséri Verestói Pál, előbb verestói, azután császári, végre farkasdi lelkész volt, hol életét is befejezte. Gyermekai voltak Török Erzsébet feleségétől Sámuel, az én apám, István és János.

Apám, Verestói Sámuel, született Verestó községben 1651-ben, aug. 18. Tanult először a verestói iskolában, azután a révkomáromi, majd a sárospataki collegiumban. Midőn a sárospataki collegium Sárospatak városából elűzetett, és a collegium egy része Buzinkai Mihály és Pósházi János professorok vezérlete alatt Erdélybe vonult, I. Apafi Mihály pedig e collegium helyéül Gyula-Fehérvárat jelölte ki: apám is, már mint togatus tanuló, ezekkel együtt Gyula-Fehérvárra jött.

A gyula-fehérvári collegiumból apám Datzó János, Csik, Gyergyó és Kászton székely székek főkapitánya által fia nevelésére hivatott ki. Azután pappá lön, és pedig először a szent-erzsébeti ecclesiában, mely Udvarhelyszékben van. Itt 1682-ben, szept. 21-én feleségül vette Mózes Erzsébetet, Mózes János és Deák Katalin leányát, ki 1665-ben született, febr. 4-én. Meghalt azután Kolozsvárt az én házamban 1748-ban, márc. 18.

Apám elvitetett innen a nagy-laki, azután a héderfaji, majd a buni ecclesiák kormányzására, és végül 1694-ben Bonyhára, mely a kükküllői egyházmegyében van. 1714-ben ezen egyházmegye jegyzőjévé választatott. Meghalt ugyanezen ecclesiában 1718-ban s eltemettetett a gyümölcsösben, mely a templomtól nyugatra fekszik.

Apámnak ezek voltak gyermekei: 1. Verestói Sámuel, született 1684, jan. 8. 2. Verestói Pál, szül. 1687, febr. 23. 3. Verestói Mária, szül. 1690, ápr. 3. 4. Verestói János, szül. 1693, máj. 14; gyermekkorában halt

meg. 5. Verestói Anna, szül. 1695, márc. 23. 6. Verestói György, én t. i., ki ezeket írom, szül. 1698, jan. 25-én, Bonyhán. 7. Verestói Rebeka, szül. 1701, szept. 25. 8. Verestói József, szül. 1704, jan. 11. 9. II. Verestói János, szül. 1707, máj. 10, ki azonnal meghalt. 10. Verestói István, szül. 1709, jul. 16.

Én, Verestói György, midőn ötödik évembe fordultam, tanulni kezdettem a bonyhai tanító, Endrédi Mihálytól. Azután 1710-ben, máj. 21-én, midőn már a grammaticát tanulám, az udvarhelyi iskolába vittem, mely akkor még nem élvezte a collegium nevet. Itt magántanítóm volt Kibédi Márton, ki mind erkölcsaire, mind ismereteire nézve kitünő ember volt. Innen, 1713-ban, máj. 3-án, midőn már a poésist tanulám, Kolozsvárra utaztam, hol a többi classicus tanulmányaimat végeztem. A kolozsvári ref. collegiumban roffessorok voltak akkor Szathmárnémeti Sámuel és Zilahi András. A nyilvános leckékre 1715, jan. 6-án mozdítottam, midőn már Szathmárnémeti Sámuel és Baconi Ince Máté valának professorok: Zilahi András ugyanis a gyula-fehérvári collegiumba a theologia tanítására távozott, kinek helyébe a kolozsvári ref. collegiumba Baconi Ince Máté hivatott meg.

A kolozsvári collegium törvényeinek aláírtam 1716-ban, ápr. 16-án s ugyanazon héten a tógát föllevém.

1717, szept. 17-én meghalt Szathmárnémeti Sámuel, a theologia professora.*) Ekkor a theologia Baconi Ince Mátére bízott, ki előbb philosophiát és nyelveket tanított. A philosophia és nyelvek professorává Remetei János választatott.

1718-ban, jun. 28-án választattam meg a kolozsvári ref. collegiumba a rhetorica classis köztanítójává, mely tisztségben egy évet szolgáltam.

1720-ban, szeptember végén el kellett távoznom a collegiumból, Csepregi Ferenczel s némely más tanulókkal együtt. Ugyanis, néhány rossz indulatu ember által oly módon árultattunk be a curatorok előtt, mintha Baconi Iuce Máté ellen összeesküdtünk volna. Isten a tanunk, hogy soha ily összeesküvés tőlünk nem származott. S mégis, oly hitelre találtak a gonoszok rágalmait, hogy kiki közülünk tizzel degradaltatott. Midőn e büntetésnek nem akartuk alávetni magunkat, kiléptünk a collegiumból. E közben hirtelen meghalt Remetei János és helyébe meghivatott Naszályi János. E tragoedia keletkezését, lefolyását és kimenetelét másutt bővebben megírom.

De így sem tudtak engem elpusztítani ellenségeim. Mert nagy mértékben segittetve, legfőbb patronusom Lo-

*) Szathmárnémeti Sámuel 1717, dec. 17-én halt meg. Török.

sonci br. Bánffi Farkas által, a belgiumi akadémiákra indultam 1721, jul. 2-án. Útitársaim voltak Csepregi Ferenc és Dési Ferenc, kik velem együtt léptek ki a collegiumból. Ugyanezen évben Franekerába érkeztünk szept. 21-én. Itt ekkor theologiae professorok voltak: Campegius Vitringa P., Ruardus Andala, és Campegius Vitringa F. Juris professorok: Ortvinus Westemberg és Joh. Balck. Philosophiae professorok: Joh. Regius, Ruardus Andala, ki egyszersmind theol. prof. is volt, és Wierus (Guilielmus Muys, a ki egyszersmind a mathematica, orvosi tudományok és chemia prof. is volt. Az orvosi tudományok és bonctan tanárai voltak Petrus Latane és a kit már említettem W. G. Muys. Az egyháztörténelem professora Campegius Vitringa P. ki egyttal theol. prof. volt. Az egyetemes történelem prof. Joh. Rungius. A keleti nyelvek és a biblia szt. nyelvének professora Alberbus Schultens. A görög nyelv és régiségek prof. Tiberius Hemsterhuys. Ezeket mind hallgattam, kivéve Joh. Regiust, Balck és Petr. Latanet. Nem hallgattam Muys orvosi előadásait sem, de szorgalmasan tanultam tőle a philosophiát, bonc- és vegy- tant. Nem sokára meghalt a két Vitringa (apa és fiu), hasonlókép Rungius. Új professorok választáltak tehát a theologiai tanszékre. Joh. Melchioris, kire az egyháztörténetet is rábízta, és Hermannus Venema; az egyetemes történetre Petrus Wesseling, ezeket is egyenként szorgalmasan hallgattam. Ez időtájt vitetett el Westemberg a leideni akadémiához, helyébe hivatván Joh. Gottlieb Heineccius, kitől a természet-jogot tanultam.

A franekerai akadémián 4 évet töltöttem, hol egy értekezést irtam „De Galina Ardente“ c. a. bejárván e közben a szövetséges belgiumi akadémiákat és nevezetesebb városokat. Franekerat elhagytam 1726, szept. 26. és pedig hajón, melyre Harlingban szálltam s Hamburgig hajóztam, mely az Elbe torkolatánál fekszik. Útitársaim voltak Csepregi Ferenc és Tatai János egész Vratislavig. Itt más úton indult Erdély felé Tatai. Mi pedig, Csepregi Ferencsel, Bécsen s Magyarországon át siettünk Erdélybe. Kolozsvárra érkeztünk 1727, febr. 20. Én később legfőbb patronusom, Bánffi Farkas udvarába mentem, hol igen tisztességesen fogadtattam.

(Vége következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

= Egyházkerületünk főgondnoka, br. Kemény Gábor, mint a br. Baldácsi-alapítvány igazgatósági elnöke, ápril 11-re közgyűlésre hívta össze az egyházkerületek meghatalmazottjait az említett kegyes alapítvány ügyében. Közlebbtről közölni fogjuk a fontosabb adatokat, hogy olvasóink tájékozva legyenek a közgyűlés tárgyáról.

= A vallás- és közoktatási miniszter, Tretort Ágoston, az egyházkerületek főgondnokait és püspökeit ápril 10-re hívta össze értekezletre, a felekezeti középiskoláknak államsegélyben való részesítése tárgyában. Egy pár hét alatt hát tisztában leszünk az iránt, hogy mire számíthatunk. Teljességgel inkább szeretnők, ha nem szorulnánk e segélyre, ha minden középiskolánkat fenttarthatnók a magunk erején a kor színvonalán; de miután, fájdalom, ez lehetetlen, aggódva gondolunk az ország mai pénzügyi helyzetére, hogy vajjon sikerült-e a cultuszminiszter ismeretes e téren való jóakarátának oly módot kitalálni, mely legalább a legégetőbb sebeket bekötözhethetné! Ezt a reményt tápláljuk. Vajha, ne csalódnánk!

= A Bod Péter egyháztörténelmére legutóbb előfizetett, levéltára számára, az udvarhelyi egyházmegye. Örvendünk és reméljük, hogy a többiek is, felhasználva közgyűlési összejevetelüket, járulni fognak a szép célhoz. Fájdalom, eddig még csak 12, olvasd: tizenkét példányra történt megrendelés és ez nagyon elszomorító, ha nem szégyenletes eredmény. Kérjük az illetékes férfiakat, hogy buzdólkodásuk körébe foglalják be az e célra való rábeszélést is.

= Egy igen szép és felemelő ünnepélyről emlékszünk meg, mely folyó hó 28-án folyt le a kolozsvári külmagyarutcai ref. templomban. Isteni tisztelet után, a földmivesek között alakult ének-kar tartotta meg zárünnepélyét, Tóth Tamás, kántor, vezetése alatt. Valóban, örömmel töltötte be a nemesebb sziveket annak látása, hogy ez egyszerű emberek, minő előhaladást tanusítottak jó vezetés alatt az egyházi és templomi ének terén. Hát még, ha erkölcsi jelentésére gondolunk! Nem is tekintve azt, hogy a tanulási idő visszatartja a népet oly helyekről, melyek a botrányoknak, romlottságnak szoktak melegágyai lenni; de a széppel való foglalkozás, az egyházas énekek, hymnuszok megszerettetése már végtelenül nagy hatással van a szív nemesítésére, az erkölcsi élet szelidebbé tételére és az erények gyakorlására való készsége. Ime, egy szép, egy jó példa, melyet falusi papjársaink és a kántor urak a siker teljes reményével felvehetnek munkásságuk körébe, mert míg egyfelől az istenitiszteletet teszik ünnepélyesebbé, másfelől az embert növelik emberré, jobbbá, mert vallásossá teszik azt. Van mit és hol munkálkodni, csak akarat legyen, és a hivatásnak eleven érzése. Kolozsvári hűveinket, polgártársainkat szívesen üdvözöljük és reméljük, hogy a kitarítás meg hozza az ohajtott eredményt. Főt. püspök ur 20, algondnok Kolozsvári Sándor 5 forintot ajánlottak fel, kóták beszerzésére. Fogadják az illetők hálás köszönetét.

= A zágoni egyház, feledhetetlen papja, néhai Demeter Sámuel sirja fölé emlékkövet szándékozik emelni. Az első áldozatot erre nézve ujonnan választott ifjú lelkesze, Bodor János hozta meg, ki a számára utiköltségei fedezésére kiutalt 32 frt 50 krt csak azon feltétellel fogadta el, ha ez összeg az említett célra fog fordíttatni. Örömmel jegyezzük fel e kegyeletes és valóban paphoz illő szép tettet. Nem bízták ránk, hogy milliók sorsa felett intézkedjünk; de ellívatunk arra, hogy elől járjunk a nemes és szép dolgokban való példa-adásra. Kicsiny dolgok tartják fenn a szeretetet, apró nemes testek az erkölcsi világrendet és ki tehet e téren többet, mint a pap, ha valóban — pap!

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 510—1886.

KÖRLEVÉL

a püspöki jelentés tárgyában.

Az összes esperesekhez és a püspöki vizsgálat alatti egyházközségekhez.

A püspöki jelentéshez szükséges adatok felküldésének határidejéül, május hava 10-ét lüzöm ki és pedig

kérek az eddigieknél részletesebb adatokat a következő rovatokban feltüntetve

I-szor. Népingás. II-szor. Tankötelesek és tanulók. E rovatban telveendő a felekezeti iskolák száma is. III-szor. Építkezések. IV-szer. Kegyadományok. V-szor. Szorgalmi jövedelem. VI-szor. Birtokvásárlás, vagy csere. VII-szer.

Bor- és magtárak állása. VIII-szor. Kepeváltási alap. IX-szer. Perselypénz. X-szer. Az egyházi épületek biztosított értéke.

Kolozsvárt, 1886. március 30-án.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Sz. 516—1886.

KÖRLEVÉL

az anyakönyvi kivonatok tárgyában.

Az összes lelkipásztorokhoz, mint anyakönyvvezetőkhez.

Ezelőtt 20 évvel, 1866-ban, a Bánffi-Hunyadon tartott közszentszint 42 jk. szám alatt b. e. elődöm indítványára, egyhangulag elhatározta, hogy az anyakönyvi kivonatok egyöntetű kiállítása érdekében, nyomtatott formulárok készíttessenek s köteleességévé lett téve az összes anyakönyvvezetőknek, hogy kizárólag azokat használják. Azóta házassági főtörvényszékünk kénytelen vala, ismételt ízben komolyan figyelmeztetni az illetőket e zsinati végzés tiszteletben tartására: s ennek dacára, gyakran fordultak s fordulnak elő esetek arra, hogy egyes anyakönyvvezetők szabálytalanul kiállított anyakönyvi kivonatokot bocsátnak forgalomba. Hivatkozással az Egyházi Törvények 257-dik cikkelyének d) alpontjára, kijelentem, hogy az egyházi felsőbb hatóságok jogérvényes intézkedéseivel szemben az engedetlenség e nemét is fegyelmi vétségnek tekintem s egyszersmind esetről-esetre el fogom rendelni, hogy a szabálytalanul forgalomba bocsátott kivonatok az illető anyakönyvvezető terhére, bélyeggel ellátva, szabályszerűen állíttassanak ki. Remélem azonban s elvárom, hogy ily szigorú eljárásra tiszt. lelkészársaim nem szolgáltassanak nekem kellemetlen alkalmat.

Kolozsvárt, 1886. március 30-án.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Sz. 54—1886.

ÖSZTÖNDIJ.

A nagy-enyedi Bethlen-főiskola gymnasiumának első osztályában, a f. 1885/6. isk. év végén tartandó nyilvános vizsgálatok alkalmával, a Jabloncay-téle ösztöndíj-alapítvány egy megüresült helye fog betöltetni. Ezen, évi 100 forintból álló ösztöndíj elnyerésére kizárólag alsófehérmegyei nemesi rendből (equestris ordo) származott tanulók jogosítvák. Az érdekelt szülők felhivatnak, hogy a nemesi származás igazolását Alsófehérmegye alispáni hivatalától kérjék ki és f. évi május hó végéig a nevezett gymnasium igazgatóságához nyujtsák be.

Nagy-Enyeden, 1886. márc. 27

Váró Ferenc,
gymm. igazgató.

Sz. 295—1886.

A nagy-enyedi ref. egyházmegye esperesétől.

Folyó évi április 12—13-kára egyházmegyei képviselő közgyűlést hívok össze N.-Enyedre, melyre az egyházmegye m. és t. gondnokait, egyházi és világi képviselőit tisztelettel meghívom.

A közgyűlés megnyitását előzőleg gyász emlékülnepegy fog tartatni a n. b. e. Zeyk Károly államgondnok s egyházmegyei képviselő emlékezetére.

Tárgyai a közgyűlésnek:

Felsőbb leiratok felolvasása az egyházmegyei vizsgálatról tüzetes referáda s az ebből folyó ügyek feletti intézkedés; a kiktöltött bizottságok véleményes jelentésének letárgyalása; panaszok, kérelmek ellátása; a segélyért való folyamodások elbírálása; a domesztikai illeték mikénti állásának átvizsgálása.

Ugyanekkor köz- és házassági törvényszéki ülés is fog tartatni; mint szintén az özv. intézeti felügyelő bizottság ülésezn, rendezkedni.

A kiket a megjelenésben legyőzhetetlen akadály gátol, sziveskedjenek erről értesítést küldeni, más különben, egyházmegyei szabványaink szerint, erkölcsi és anyagi betelajdonítás alá esnek.

Gerenden, 1886. március 27-én.

Hegedüs Lajos,
esperes.

Szám 512—1886.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az orbai egyházmegyébe kebelezt Kovásznai egyházközség papi állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Ezen állomás javadalma a következő:

1. Minden egész kepefizető egyháztágtól 2 kalon-gya (26 kévés) rozs és 2 kal. zab; félkepét fizetőktől félannyi. A kepe összeszámítva = 461 kal. rozs és 461 kal. zab.

2. Minden egész oszporát fizető egyháztágtól 21 kr., féloszporástól 11 kr.

3. Minden egyháztágtól, ki igás marhat tart, köteles, az egyházi személyeknek a község által szabadon használt erdőből évenként egy terü fát hazaszállítani, melyből a rendes papot $\frac{2}{3}$ -ad rész illeti.

4. Kepező gazdát és asszonyt ingyen tartozik temetni, más halottak temetésénél könyörgésért 42 kr. prédikációért 1 frt illeti.

5. A házasulandók összeesketésért 1 frt.

6. Keresztelésért 20 kr.

7. Anyakönyvi kivonatok kiadásáért 30 kr.

8. Can. portio 7 hold, 271 □ öl szántó é. kaszáló. Ezek után az adót az egyházközség fizeti.

9. Tisztességes lakás, gazdasági épületekkel.

Az összes javadalom 1075 fitra van becstülve.

A megválasztandó köteles a rikanbelöli özv.-árvai gyániézetnek tagjává lenni s annak pénztárába első egész évi fizetésének $\frac{1}{3}$ részét belizetni.

Pályázati határnap f. év május 1-sője. Folyamodványok nt. Péter Károly, esperes afiához. Szöröcsére (u. p. Kovászna), küldendők.

Kolozsvárt, 1886. március 30-án.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVI. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1886. ÁPRILIS 8.

14. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda -- hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

LÉCFALVI SZACSVAY ZSIGMOND.

(Született 1798. Meghalt 1886. márc. 31.)

A föld az ur áldásainak kincses háza. Megdicsőítette jóságát a természet pompájában: virágban, fényben, ragyogásban. Kijelentette akaratát a porszemben és a madarak énekében. Az ő törvényeiről beszélnek a napsugár és a menydörgés. Ám, micsodák mindezek ama tüneményes világhoz képest, melyet felépített az embernek szívében, az embernek lelkében, a hol vágyak, remények, indulatok, szenvedélyek, ösztönök és az akaratnak ereje kell hogy felépítse amaz erkölcsi világ-rendet, melynek fundamentoma könyörület, igazság, az erény iránt való hódolat, és az a szeretet, mely mindeneket hiszen, mindeneket remél, mindeneket megbocsát és soha el nem fogy.

Kevés van olyan, kit az életnek örömei, az életnek szenvedései el nem szédítenek az úrnak útairól és lesz a föld siralomnak völgye; az emberek eltávoznak istennek országából és bezárulnak a menyországoknak kapui!

Lécfalvi Szacsvay Zsigmond, nyugalmazott gubernialis consiliarius, az erdélyi egyházkerületnek hosszú időken keresztül status-curator, a kolozsvári főtanodának gondnoka, egyike volt az ur választottainak. Saját erején, kitartó munkássággal, egyéni érdemei által nőtt a jók szeretetében, mindenki tiszteletében és emelkedett a legmagasabb polcra, megtartva az alárendeltek őszinte ragaszkodását és a hatalmasok bizalmát.

Mint ember egyszerű, nyílt, őszinte, becsületes, mint egy felnyitott könyv, melyben mindenki olvashat. És szép dolgokat olvashatott. Méltóságot követelés nélkül; leereszkedést, a nélkül, hogy bántott volna; könyörületességet, mely felemelt; önérzetet, mely soha sem feledkezett meg magáról elbizakodássá; olvashatta az indulatokat, melyek szenvedélylyé nem fajultak soha és a bevégzett férfi-jellemet, holott a szív érzelmeit mindenkor mérsékelte a lélek harmoniája.

Egy ilyen férfi nem szakithatta el szívét hazájától. Minden körülmények között hiven teljesítette kötelességét. Volt része fényben, ragyogásban; de idegen ország fővárosából is csak visszajött, hogy porai itt nyugodjanak őseinek hamvai mellett.

És mindezekre képessé tette az, hogy szívében érezte az isten közellétét. Neki a vallás nem volt érthetetlen dolgok halmaza, hanem életszükség. Nem szó, hanem cselekedet. Bizonyítja az ördög-keresztúri templom, melyet saját költségén építettett isten dicsőségére; nem volt áldozat, mely alól kivonta volna magát; és bizonyítja, hogy egyházkerületünknek főgondnoka volt sok időken keresztül buzgósággal és keresztyéni bölcsességgel.

Legyen emléke áldott és maradandó miközöttünk!

Kolozsvártt, ápril 4. 1886.

Szász Gerő.

Az első gyümölcs.

Ha valahol, az egyházi élet körében igazán sokkal inkább élünk a jövőnek, mintsem a jelennek s munkánk, tevékenységünk gyümölcseit csak ritkán adatik tettel is élveznünk. Az intézmények, melyeknek, mint az egyház tagjai, szolgálatában állunk, tulnyomó mértékben szellemi természetűek, s a vető, a betöltött kötelesség lelkiösmereti jutalmán túl, ritkán lehet egyszersmind arató is. A valóság e ténye, igaz, egy hív és igaz szolgát sem fog nehéz újtjáról visszatéríteni s a ki hisz az eszményben, nem fog kételkedni, vagy épen kétségbeesni azért, mivel teljes valóságát látó szemével soha sem láthatja és ujjait a sebek helyébe soha sem bocsáthatja; mégis, azonban, mint a végesség földhez is kötött gyermekeinek, örömkünkre s további küzdelmeinkben bátorításunkra szolgál, ha munkánknak, bár részben, sikereit is megérhetjük, avagy az immár hazatértek által plántált fa gyümölcseit élvezve, nem csak a hálás kegyelet érzelmeivel adózhatunk azok emlékezetének, a kik számunkra ültetének, hanem ösztönt merithetünk arra is, hogy erőnk mértéke szerint, magunk is éljünk a jövőnek, vessünk a késő maradványok számára.

Egyházaink, iskoláink értékei, a hivek élő tőkéjén felül, tulnyomó mértékben épen az ilyen, a jövő számára végzett munka eredményei s a midőn ma ismét egy újabb ilyen érték élvezetébe jutnunk megadatott, első szavunk is a kegyeletes megemlékezés legyen arra, ki nekünk s a jövőnek e fát ülteté, melynek zsengejét ő maga nem izlelheti, de mely hirdetni fogja nevét mindaddig, míg a magyar protestantismus áll és él, míg a hármas halom és négy folyó területein az Ur lélekben és igazságban imádása hangozni fog.

A báró Baldácsy protestans alapítvány igazgatóságának a folyó évi április 11-dikére összehívott közgyűlés elé terjesztendő jelentése fekszik előttünk s ennek átolvasása keltette föl elménkben e gondolatokat s inditá szívünket a hála érzelmeire, mert isten megadta érnünk, hogy a boldog emlékezetű alapító által ültetett nemes plánta első zsengejét a magyar protestantismus egyházai már a folyó éven kezdve élvezhessék.

E helyen nem lehet föladatunk a jelentés tartalmának tüzetes ismertetése és folsorolása mindamaz intézkedéseknek, a melyeket az alapítvány

igazgatósága a hagyaték fekvőinek és értékeinek tisztázására, biztosítására, jövedelmeztetésére és bárhonnán támasztható bármely igény elleni megvédésére tőn. Elég látnunk és örvendetesen meggyőződünk az igazgatóság eljárásának részleteiből, hogy a nagy felelősséggel járó tiszt betöltésére hivatott testület, mint a messzi vágó hagyomány kezelésének átvétele óta mindig, az utóbbi esztendő alatt is teljesen beváltotta a működéséhez kötött reményeket, az alapítványi értékek jövedelmeztetésére, a függő kérdések megoldására és a terhek törlesztésére vonatkozó teendők pontos és lelkiösmeretes végezése által. Ez eljárásnak s különösen az alapítványt terhelő adósságok tisztázására nézve tett amaz eszélyes intézkedésnek, hogy a még főnnálló 30,000 frtnyi tartozás törlesztése húsz évre osztatott be, köszönhető, hogy az alapítvány folyó évi költségvetési mérlege már is kerek számban harmincháromezer frtnyi bevételi többletet ígér és így a mult évi közgyűlés által kilátásba helyezett időpont elérkezett, a melyben az élvezetre egyenlő mértékben jogosult tizenegy protestans egyházkerület az alapítványi jövedelem egy részét immár valósággal s az egyes egyházkerületek által előzetesen meghatározott arányok szerint, az alapító levélben kijelölt célokra fordíthatja. Az igazgatóság ez évre huszonkétezer forint kiosztását javasolja s így, a közgyűlés valószínűen hozzájárulván e javaslathoz, már a folyó éven kezdve, két-két ezer forint lesz az az összeg, a melyet az egyes egyházkerületek az alapítvány után élvezni fognak, ez élvezeti részletek a következő évek rendjén fokozatosan emelkedvén, mivel már a folyó évi — és pedig nagyon mérsékelten számított — bevételi előirányzat, kerek számban, ötvenegyezer frtot teszen s miután a befektetési költségek és az adósság-törlesztés részletei előre láthatóan csökkenni, illetőleg végkép el fognak enyészni.

Ime, hát, az első gyümölcs, melyet nagyérdemű s boldog emlékezetű Török Pál sugallatára, a magyarországi protestantismus hitbizományaként, a felejtetetlen fenkölt szellem, b. Baldácsy Antal által, a magyar nemzet jövője számára ültetett nemes fa termett, melynek az évek során mind jobban megizmosodó ágai mind gazdagabb termést ígérnek. A felekezeti elfogultság korlátain messzi felülemelkedett nemes alapító a magyar nemzet jövő fejlődésével elválaszthatatlan és szerves ösz-

szefüggésben tudta a hazai protestantismus megszilárdulását és biztosítását s a midőn az újabb kor e páratlan fejedelmi alapítványát a magyarországi protestans egyházkerületek kezébe tette le, ezzel egyfelől lételet emelő tiszteletben részesíté az eszményi egységben élő testvér-egyházakat s másfelől oly magasrendű kötelelességeket rótt hitbizományosára, melynek betöltésére célzó törekvéseink talán még az alapítvány földi javait is messzi túlhaladó erkölcsi értéket rejtenek magukban s eszményi jelentőségükkel, magasra hívó szárnyalásukkal, e földi lét érdekköréinél sokkal magasabb sphaerákba emelnek minket is.

Azt mondják némelyek, hogy a mi időnk a durva anyagiság kora s hogy a közgazdasági érdekek és napi élvezetek által vezérelt XIX-dik század ném bir többé az eszmék cultusának áldozni. Az isten országának szolgálatában álló egyházak, a magyar protestantismus nemzeti elhivatása és az azok a mindig a jövőnek dolgozó nagyok által létesített intézmények, melyeknek sorában a Baldácsy protestans alapítvány egyik legelső helyet foglalja el, e kishitű elmélet ellenében, hangosan és ékesen tiltakozó cáfolatok; e tények, e valóságok a nagyok által megalapítva, minket, kicsinyeket is, állandó összefüggésben tartanak isten országának eszmény-világával s a mily hiven és odaadással szolgáljuk ez intézmények munka-mezején a jövőt, annyiban válunk számot tevő közegeivé amaz örök életű létnek, a mely fölötté áll az anyag porvilágának, e föld muló örömeinek.

Most, a midőn a Baldácsy-alapítvány terebélyesnek ígérkező fájának első évi termését vagyunk betakarítandók, hálás szívvvel gondolunk azokra, a kik e fát plántálták és öntözték; de első sorban nem annyira a magas rendű föladatok részébe jutott anyagi eszközökért, hanem főkép azért az erkölcsi értékért, mely e tény messzeható bizonyító erejében mindnyájunk számára rejlik.

A mult vetett a jövőnek s a kinek füle van a hallásra: halljon, és a kinek szeme van a látásra: lásson!

Szász Béla.

Az anyakönyvi minták.

Tavaszi József barátom igen helyes és figyelemre méltó megjegyzéseket tett az anyakönyvi minták ügyében legközelebről. Lehetne tenni még többet is. Tán szükséges is volna, miután az anyakönyvek oly fontos okmá-

nyok, adatok kincses bányái, melyek, jó, ha minél helyesebben szerkesztetnek, mert századokra szólnak, és mert az anyakönyvi kivonatok az állam-háztartás és igazságszolgáltatás nevezetes funkcióin elkezdve, a családi és egyéni élet igen fontos körülményei között nélkülözhetetlen és majdnem egyedüli alapok.

Hát, erről beszélni sem szükséges. Hiszen, a vallásfelekezetek minden szigort alkalmaznak, hogy az anyakönyvek pontosan vezettessenek, tiszteletben tartassanak; az állam-hatalom pedig ellenőrzési és biztosítási jogát most még szigorubban akarja gyakorolni, midőn az anyakönyvek hű másolatának a politikai batóságokhoz való beküldését megrendelte, követeli. És helyesen cselekszi; nem lehet ellene semmi kifogásunk.

Egyedül arról volt szó, hogy miután a hazánkban levő ev. ref. egyházkerületek uniója szerencsés kilátások között megtörtént: minden oly dolgok, melyek egyiránt közösek mindenik egyházkerülettel, a lehetőleg egyformásittassanak; hogy még a kisebb, a külső dolgok is bizonyosságot tegyenek arról a nagy erkölcsi hatalomról, melyet két és fél millió magyar reformatus méltán képvisel.

Igy került szőnyegre az anyakönyvek egyformásítása és miután véleményt kért az egyes egyházkerületektől, így állapította meg a most már közkezen forgó és használatba vett mintákat az egyetemes convent 1884. nov 17—21-ig Budapesten tartott hetedik ülésében 73. jkönyvi sz. alatt.

Az erdélyi egyházkerület állandó igazgató-tanácsa hát nem cselekedett egyebet, mint a már meghozott és érvényes határozatot effectualta, miután „a kiigazított minták leküldetnek az egyházkerületekhez azon felbivással, hogy ezután ezeket nyomassák és intézkedjenek, hogy ezek a viszonyokhoz képest minél előbb általános használatba jöjjenek“, a mint a határozat mondja.

Én is hozzá voltam szokva a régi formához, egy kissé tán nehezemre is esik, hogy ujhoz szoktassam magamat; el is mondtam nézetemet az új minták felől, mely majdnem mindenben egyezett Tavaszi barátoméival; én is hiányosnak találom a halottak anyakönyvében a „házas vagy özvegy“ rovatot, holott az emberek hatvan százaléka akkor hal el, hogy e rovatokba be nem vezetettek; alkalmatlannak, feleslegesnek, sőt majdnem kivihetetlennek találom azt az összehalmozott sok aprólékos-ságot de mégis felszerübbnek látszott most egyelőre a convent által kiadott mintákat elfogadni, forgalomba hozni és várni a gyakorlati élettől, a tapasztalattól a tanúságot, hogy mit változtassunk meg, mit javítsunk ki. Minden évben változtatni, már csak költséges-volta miatt sem tanácsos a mi azonban szükséges leend, az az ezután nyomtatandó iverkben minden bizonynyal figyelembe fog vétetni.

Tavaszi barátom cikkének érdemleges részére csupán annyit kívánok megjegyezni, hogy a házassági anyakönyv 11-ik rovatában a „Tanuk neve és állása“ cím alá, a dolog természetes rendje szerint, azok a tanuk vezetendők be, kik közvetlenül az összeesketés actusát megelőző kikérdezésnél voltak jelen.

Tudom, hogy sok vidéken tanuk vannak jelen a mátkaságnál és tanuk vannak jelen a kihirdetésre való felvételnél. Ezeket, a mennyiben törvényeink és a gyakorlat kívánja, bejegyezheti a pap „Naplójába“, vagy „Kihirdetési könyvébe“, de az anyakönyvbe azon tanuk vezetendők be, „kik előtt a fennevezett felek külön-külön kikérdeztetvén, nyilvánították, hogy minden kényszerítés nélkül lépnek házassági szövetségre.“ Így tanított meg erre a b.-hunyadi zsinat 1866-ban, holott meg lett állapítva a ma még forgalomban levő anyakönyvi kivonati minta, mely a „Tanuk“ rovatánál parenthesisbe tette az imént idézett szavakat, utasítás-képpen, s azok ott ma is megolvashatók.

Szász Gerő.

Az egyházmegyékből.

Réty 1886, márt. 28.

Sepsi egyh. megyében megtartott a tavaszi egyh. megyei közgyűlés Uzonban jelen év mártius 25-én, jelen volt 16 lelkész, 2 gondnok, 4 világi és 1 iskola-mesteri képviselő.

Következett a jkönyv felolvasása után főjegyző Kisantal Sámuel előterjesztése a január és február hónapban véghez vitt vizsgálatról, miről nem szükség többet mondani, mivel a vizsgálat működése e lapok hasábjain már köz kézen forog, és pedig elég hosszan és terjedelmesen.

Ezután 10 órakor következett a templomozás. Angyalosi lelkész, Havadtői Mihály tartott imát és egyházi beszédet, alap igéül vevén fel Luk. 11, 35.

Következett az esperesi és aljegyzői jelentés, melyek után hét pont alatt az ig.-tanács 269 sz. leirata alkalmából a vizsgálat reformja került szönyegre, melynek tárgyalása hat pontba foglaltatott.

1. A vizsgálatnak három évenkénti megtartása véleményeztetett.

2. A számadás a directorhoz adassék bé, ki megvizsgálás után, az egyh. megyei tanács elébe terjesztendi; ebből ki folyólag

3. Az 1867 évi közzsinat 138 Szám alatti vizsgálati kérdések külön válaszlása véleményeztetik, még pedig az 1—18-ig 12 kérdés alá foglalva, a vizsgálat munkálkodását foglalná bé; a 19—26, vagy, az átalakítás után, 13—20 a számadások vizsgálatához tartozván, a számoltató bizottságokhoz adatnék bé ezekre a felelet, minthogy a számadásokkal nagyon is összefüggenek.

4. A vizsgáló bizottság állana az esperesből, jegy-

zöből, és lehetőleg egy gondnokból; az élőtöke, sat. a számadás beadásakor adassanak bé a directorhoz.

5. Az egyh. községek vagyoni állásuknál fogva osztassanak három osztályba. Az I. oszt. egyház évenként fizessen az egyh. megye pénztárába 9 for., a II. oszt. egyh. 7 fr., a III. oszt. egyház 5 for. melyből az esperes évi illetéke 34%, a jegyzőé 28%, a directoré 24%. Megmaradna az egyh. megye pénztárának 14 százalék, és ebből a számadások vizsgálatkor a gondnokok napjára 2 frtal honoráltatnának.

E szerént, Sepsiben 15 I. oszt., 8 II. oszt. és 12 III. oszt. egyházból bégyülne évenként 251 for., melyből az esperes évi illetéke 85 for. a jegyzőé 70 for. a directoré 60 for. a gondnoki honorárium 12 for. kifizetvén, megmaradna, mint tiszta jövedelem, 24 for.

6. Midőn a vizsgálat három évben egyszer jelenik meg az egyházakban, fordittatnék költségekre 10 for.

E hat pont alatt foglaltatik be a sepsi egyház megye véleménye. Ezen tervezet szerint, három év alatt az I. oszt. egyházban megmaradna 14 for. 60 kr. a II. oszt. egyházban 17 for. 60 kr. a III. oszt. egyházban 20 for. 60 kr. Az egyházi hivatalnokok eddig 1—2 frtal kevesebbet kaptak évenként, de azért minden évben el kellett járni az egyházakat.

Olvasatott az ig.-tanács 154. 1886 h. leirata az egyh. megyei hivatalnokok napdíjáról, melyre legelsőbbben annak van kifejezés adva, hogy nálunk efféle napdíjak nem voltak szokásban; de ha felállítatnék egyh. megy. közgyűlésünk 3 for. nyugdíjt, s kilométerenkint 10 kr. fuvardíjt véleményez.

Olvasatott az ig.-tanács 2019. 1885 sz. leirata a ker. közgyűlés tagjainak reducálása tekintetében a jegyzőkre és tanárokra vonatkozólag, melyre egyh. m. közgyűlésünk véleményezi, hogy az 1871. évben megállított szervezetet ily egyes pontjaiban változtatni, nem ohajtja, hanem az egésznek átvizsgálását kívánja a zsinati törvény alkalmából, szem előtt tartva a képviselőlet és paritás elvét.

A közalap bizottsága jelenti, hogy az ívek 21 egyházból adattak be, munkálata után még 7 egyházból küldettek bé, de 8 egyházból még mind hiányoznak, holott szorossan meg volt rendelve, hogy május végéig a közalap kirovási ívei ellátva, betöltve adassanak bé. A hanyagoknak még 8 nap adatott, s eredménytelenség esetében fegyelmi kereset mondatott ki.

Közalap kezelő bizottsági tagoknak az esperes melé megválasztattak: Zágoni Pál és Kis József aai.

Egyebeken kívül, ezek valának a nevezetesebb és közérdekű tárgyak. *Kisantal Sámuel.*

T Á R C A.

A kolozsvári collegium XVIII. századi tanárainak életrajza.

(Verestői György (1728—1764) tanár s később püspök.)

(Végo.)

1727, június 22-én avattattam föl a papi hivatalra, a Küküllővárt tartott Synoduson. Ez év végén ajánlta-

tott nekem a bonchidai papi hivatal, melyet el is fogadtam.

1728 májusában meghalt Naszályi János philosophiae prof. a kolozsvári ref. collegiumban. Ennek helyébe én hivattam meg és ugyanazon évben 1728, aug. 28-án a kolozsvári collegiumban hivatalom elfoglalására beveztettem.

1734-ben, március 2-án jegyeztem el Ince Zsuzsánát, Baconi Ince Máténak, ki akkor már a kolozsvári ecclesia első papja volt, és Sajgó Bogdányi Erzsébet leányát, ki 1718, ápr. 12-én született s ekkor már férjhez mehető volt, és a kit ugyanaz évben, máj. 11-én, ünnepélyesen feleségül vettem.

E házasságból következő gyermekeim születtek:

1. Verestói Erzsébet, szül. 1737, márc. 13, d. e. 10 órákor, kereszteltetett ugyanazon hónap 19-én.

2. Verestói György, szül. 1739, febr. 3, reggel 7 órákor. Megkereszteltetett ugyanazon hó 8-án E születés Magyarországon (in Silvania) történt, és pedig Kraszna vármegyében, Nagyfalu nevezetű községben Uyanis midőn ez időtájt a pestis dühöngött Kolozsvártt, ide vonultam és én és feleségem itt nyertünk ellátást br. Bánffi Farkas jótékonyaságából.

3. Verestói Sámuel, szül. 1743-ban, nov. 22-én reggel 6 órákor, megkereszteltetett ugyanazon hó 29-én.

4. Verestói Zsuzsanna, szül. 1745, dec. 27-én reggel 4 órákor, megkereszteltetett 1746, jan. 4-én; meghalt ugyanazon hó 12-én, eltemettetett 14-én. Nem volt semmi egyéb tisztesség, csak harmonia.

5. Verestói István, szül. 1749, jan. 5 én d. e. 11 órákor, megkereszteltetett ugyanazon hó 13-án.

6. Apósom, Baconi Ince Máté életét bevégezte 1742, szept. 19 azon papi házban, mely a belső templom mellett feküdt s ünnepélyesen eltemettetett u. a. templom északi kapujában. Anyósom, Sajgó Bogdányi Erzsébet meghalt 1757, nov. 7-én az én házamban és ünnepélyesen eltemettetett a köztemetőbe. Anyám már korábban meghalt, a mint fennebb említém, ugyancsak az én házamban. Az isten ugyanis a kegyesség gyakorlásának azon terét nyitotta meg előttem, melyen anyámat és anyósomat házamban tápláljam s az ő szükségleteikről gondoskodjam. S hogy én e kötelességemet alaposan teljesítém, mindenki tudja.

Leányom, Verestói Erzsébet, ki első szülőtem volt, az iskolai tanulmányokat magyar nyelven, 4 éves korában kezdte meg s jelesen haladott előre; ugyanis, a hittan főbb fejezeteit megtanulta, és a szentírás olvasásában szorgalmas volt. Ezt 1757, jun. 7-én feleségül vette Losonci Antal Sámuel, Kolozsvár város jegyzője, ki később a kolozsvári tanácsosok közé vétetett. E házasságból született unokáim: Losonci Antal Sámuel, szül. 1758, dec. 25-én éjjel 2 órákor; és Losonci Antal Zsuzsanna, szül. 1760 octob. 7-én éjjel 3 órákor, megkereszteltetett más nap mindjárt, 11-dikén meghalt, s harmonia kíséretében temettetett el. Vőm, Losonci Antal Sámuel az életből kiragadtatott 1761, dec. 17-én éjjel 10 órákor, s ezután 1762 jan. 3-án ünnepélyesen eltemettetett a köztemetőbe.

Leányom, Erzsébet, nem sokáig maradt özvegységben. Uyanis, feleségül vette 1763 aug. 26-án Pataki Sámuel, orvos doctor s a kolozsvári ref. collegiumban a philosophia és mathesis professora. De ezen házasi élete sem lehetett hosszantartó. Uyanis 1763 telén nagy köhögés támadta meg, mely akkor Erdélyben ragályként ural-

kodott. Ezt hurutos köhögés követte, mely erősen megrongálta mellét, és folytonosan növekedvén, állandó lázzal fajult (degeneravit in Febrim Continuum, seu non intermittentem). A hurut veszélyes anyagából orbánc származott, keserves hányással, melynek erőltetése miatt időtlen szült, 1763, ápril 12-én. Az időtlen szülésből származott gyöngye gyermek megkereszteltetett 13-án, de már u. a. hó 22-én meghalt. Az időtlen szülés után sem a hurut, sem a láz nem szűnt meg. E bajokból mellhártyalob fejtett ki, melyből sorvadás származott s ennek legmagasabb foka a hectica. Ezen igen kedves leányom, ki venusi természeténél s lelki tehetségeinél fogva senkinél sem állott hátrább, befejezte életét 1763, máj. 30-án, élete 26-dik évében.

Fiam, Verestói György, 5 éves korában fogott a tanuláshoz s classicus tanulmányait a kolozsvári ref. collegiumban 1753-ban fejezte be, s ekkor a nyilvános előadások hallgatására mozdított elő. A collegium törvényeinek 1754-ben irt alá dec. 10-én, a togát pedig 1756, jan. 23-án öltötte fel. Én azt rendeltem neki, hogy mielőtt a togát felölténé, a görög és zsidó nyelveket oly szorgalmasan tanulja, hogy akkor az Új-Testamentumot görögből, az Ó-Testamentumot pedig zsidóból mindenütt latinra fordítani tudja. Ezt meg is tette s szorgalmáról a toga felöltése napján kitünő bizonyosságot tett a lelki pásztorok s collegiumi professorok gyülekezetében, kiket szándékosan hívtam össze ekkorra s őket e napon meg is vendégeltem. A belgiumi akadémiákra indult 1761, jun. 6-án.

Sámuel fiam szintén 5 éves korában kezdé tanulását a collegiumban, classicus tanulmányait 1758, dec. 13-án fejezte be. A collegium törvényeit aláírta 1759, dec. 1. Mióta a nyilvános leckéket hallgatta, részint a philosophiára és mathesisre, részint a theológiára és görög nyelvre fordítá erejét. Szorgalmasan tanulta a német nyelvet is. Ezen évben, 1764 júliusában hozzá fogott a zsidó nyelv tanulásához. Togát még nem öltött.

István fiam is öt éves korában kezdett tanulni a kolozsvári ref. collegiumban. De lassan haladhatott, súlyos betegeskedései miatt. Ez évben 1764 jul. 6-án a poetica classisba lépett.

De hogy magamra és sorsomra visszatérjek, miután 30 egész évig tanítottam a philosophiát és mathesist a kolozsvári ref. collegiumban, a theologiai tudományok tanítása bizatott reám 1758, szept. 8-án, mely napon a theol. professorságba ünnepélyesen beiktatott hadadi br. Weselényi Ferenc főgondnok. Már korábban, u. e. év május 24-én meghalt a theol. professora Csepregi Turkovics Ferenc, kinek helyébe én hívtam.

Kevéssel az 1763-dik év kezdete után, az élők sorából kiragadtatott superintendensünk Borosnyai Lukács János. Következnie kellett volna utána generalis notariusunknak, Szathmári Pap Zsigmondnak, a kolozskalotai egyházmegye seniorának s a kolozsvári ecclesia első papjának. De ez is a halállal váltotta föl az életet u. a. év ápr. 9-én. Hogy új superintendens és generalis notarius választassék, u. a. év június 15-re generalis syno-

dus hivatott össze a főcuratorok által Magyar-Igenbe. Erre én is meghivattam, s a főgondnokok részéről azon szigorú figyelmeztetést nyertem, hogy el ne maradnék ama synodusról. Engedelmeskedtem a főgondnokok akaratának és azon synoduson megjelentem. Itt a fennemlített napon, t. i. jun. 15-én a szavazatok többsége által superintendenssé választattam. Délelőtt 7 órakor e szent tisztre esküvel köteleztem magam.*) Jelen volt és megválasztásom előtt a synoduson elnökölt két világi főgondnok: gyalakuti gr. Lázár János, a cs. kir. felség állami és Erdélyország kormányzékai tanácsosa stb., továbbá gr. Bethlen Imre, ő felsége kormányzékai tanácsosa. De mihelyt superintendenssé választattam és esküvel köteleztem magam e szent tisztre, azonnal az én elnökletem alatt folytattattott a synodus, és szerencsés véget ért.

A második generalis synodust 1761, jun. 7-én tartottam Bögöz faluban, hová minket kegyesen meghivott borosjenői br. Korda György, a cs. kir. apostoli felség belső titkos tanácsosa s Kolozsmegye főispánja. A synodus befejezése után generalis visitatio tartatott az udvarhelyi egyházmegyében, melyhez tartozik a bögözi ecclesia is.

Harmadik synodust ünnepeltem 1762, jun. 20-án a görgényi egyházmegyéhez tartozó Maros-Sárpatak faluban, hová minket kegyesen meghivott iktári gr. Bethlen Kata, sz. római birod. székai gr. Teleki Lajos özvegye. A synodust befejeztük a görgényi egyházmegye visitatiójával.

1762, febr. 21-én állítottatott ki Bécsben a királyi diploma megerősítéséről, melyet sajátkezű aláírásával erősített meg ő felsége Mária Theresia királynő. Ez a guberniumhoz küldetett, s itt szept. 9-én felolvastatván, a gubernium két királyi biztost küldött ki br. Korda György és iktári gr. Bethlen Sámuel személyében, hogy a királynő és felséges háza iránt való hűségesküt tőlem bevegység. Ugyanazon év szept. 30-án jelentek meg itt Kolozsvárrt, és ezek jelenlétében ezen hűségesküt le is tettem. Ezt az ünnepélyességet hármass vendégeskedéssel zártuk be, ezek közül az elsőt borosjenői br. Korda György adta, a másodikat én, a harmadikat iktári gr. Bethlen Sámuel.

A negyedik gener. synodust ünnepeltem 1763, jun. 19-én, a kolozsi egyházmegyéhez tartozó (Ajtonban).*) E synodust előbb Sepsi-Szánt-Györgyre hívtam össze. De mivel akkor a székelyek a királyi katonaságba beállani nem akartak, s e miatt különböző zavarokat támasztottak, a főconsistorium által kényszerítettem más helyre, név szerint, a Kolozsvárhoz közel eső Ajtonba áttenni a gener. synodust, hol azt minden zavar nélkül szabad volt ünnepelni.

Az ötödik gener. synodust 1764, jun. 24-én Nagy-Enyeden tartottam. Innen haza jöttem ugyanazon hó 29-én.

Mivel ugyanezen évben, főleg március hónapban, különböző betegségekkel súlytattam, és öregségemet is mind

*) Ugy látszik, innen kimaradt „a következő napon“ kitétel, mivel nem tehetjük fel, hogy a szavazás jun. 15-én 7 óra előtt történt volna meg. T. I.

*) E név kimaradt a szövegből. T. I.

súlyosbodónak vettem észre, már a gener. synodus előtt levél által jeleztem a főconsistoriumnak, hogy a theol. professorságról le akarok mondani és csak a superintendens tisztét megtartani, mert ez magára is elég nehéz és súlyos; csak ama csekély jövedelem, mely részint a camarai javadalomból, részint a püspöki jószágokból nekem kiutaltatott, valami járulékmal gyarapíthatnék, vagy tétlenek jövő. A főcuratorok eleget tevének kívánságomnak s jövedelmemet növelték 200 magyar forinttal. Egyszersmind kiküldötték br. Korda Györgyöt, Losonci br. Bánffy Ferencet, kiknek jelenlétében a professorságról lemondjak.

Ezt én azonnal másnap, a hogy a synodusról hazajöttem, t. i. jun. 30-án meg is tettem, ünnepélyes latin oratioval, melyet azonban csak rögtönözve mondtam el minden előkészület nélkül, a collegium nagy auditoriumában. Én a búcsubeszéd után a collegiumból házamba tértem. A biztosok pedig távollétemben a theologiae professorságra Huszti Györgyöt mozdíták elő és azután a történelem és nyelvek új professorára szavazatokat szedtek össze az iskolai ifjúságtól; de valóban szokatlan és a mi collegiumainkban soha nem gyakorolt módszer szerint, melyet én kinyilvánítani nem akarok. hogy valakit meg ne sértsek.

Fiam, Verestói György, a helga akadémiákról hazajött 1764, okt. 7-én.

Dr. Török István.

KÜLÖNFÉLÉK.

= Folyó hó 3-án, a délelőtti órákban, főtiszt. püspök, Szász Domokos aa., az állandó igazgató-tanács és a helybeli főtanoda tanári karának élén. megjelent a halottas házuál anyaszentegyházunk nevében díszes koszorút tett le nyugalmazott főkormányzékai tanácsos és egyházkerületünk volt főgondnoka, néhai Szacs v a y Zsigmond ravatalára, meleg szívvel omló szavakban fejezvé ki egyszersmind mély részvétét a bánatos család előtt. A temetés ugyanaz nap délután történt meghatóan egyszerű formában mely után a kihűlt porok Ördög-Keresztúrra indítottak, hogy a család sirboltban átadassanak a megérdemelt nyugalomnak, az örökkévalóságnak. Ott fog hát nyugodni, pihenni ő is ama szent földben, mely anyai meleg, nemes szívet takar; ama kis községben, melynek valódi jóltevője volt!

= Főtiszt. Szász Domokos, püspök aa. 268 darab könyvecskét adott át a helybeli vallást tanító lelkészeknek, hogy a különböző iskolákban tanuló ref. hitvallású növendékek között osszák szét. E könyvecskék részint az evangéliumokat, részint vallásos tartalmu iratokat foglalnak magukban. A mennyiben ellenesei vagyunk annak, hogy a tanulókat jutalom-osztogatások által is serkentik a szellemi foglalkozásra, annyira szépnek, jónak és hasznosnak tartjuk főtiszt. püspök aa. eme szép tettét, gondolatát, hogy a növendékeket ily hasznos olvasmányok által is oda vezessük amaz örök forráshoz, melyből a ki iszik, soha meg nem szomjuhozik. És ha a catholikus papoknak minden zsebe telve van szent (?) képékekkel és osztogatják fűnek, fának, és jó korán szoktatják a gyermekeket a vakhithoz és babonasághoz: akkor a mi köteles-

ségünk nem lehet más, mint Krisztus megelevenítő evangéliomát megszerettetni azokkal a szivekkel és elmékkel, melyek arra vannak hivatva, hogy fundamentomai legyenek isten országának. Ez a különbség a protestánsok és nem-protestánsok között. A jövő századok és az emberi szellem fejlődése igazat fog nekünk adni, holott a jelenben is éreznünk kell az öntudat megnyugtató szavát, hogy hivesek vagyunk a kevesen.

— A Bod Péter történelmi művére előfizettek az utóbbi napokban: a kézdi-vásárhelyi ev. ref. egyházközség és az orbai ref. egyházmegye.

— **Kegyes adományozás.** Aldobolyi ev. ref. „Önképző-Kör“ következő tagjai u. m. Reznek Etel, Gáspár Berta, Gáspár Róza, Baconi Mari, Baconi Anna, Orbán Anna és Benedek Teréz ref. hajadonok, a mult farsangon, hetenként három estélyen készítettek egy horgolt urasztali díszes terítő 10 frt értékűt. A szószéki színehagyott takarót megfestették s csinosan felékesítették 3 frt kiadással. Ezen templomi ékes-ségek a mai vasárnapi isteni tisztelet alkalmával bemutatva és megköszönve lettek. Ugyan a fennirt hajadonok, Boda Dénes és Magyarai Pál ifju urak közreműködésével és áldozat-kész-ségökkel egy táncestélyt rendezvén, a tiszta jövedelemből, ref. iskolánk könyvtára részére 6 frtot. adományoztak. Fogadják irt hajadonok és ifjak kegyes adományokért, a nyilvános téren is, magam és egyházam nevében, meleg köszönetünk nyilvánítását! Aldoboly, ápril 4-én 1886. *Gáspár Albert, s. l.* ref. pap.

— **A nazarénusok hitelvei.** A nazarénus tanoknak sok hive van hazánkban s azért figyelmet érdemel Turi Lajos ref. lelkész rövid röpirata, mely népies irányu egyházi beszédekben ismerteti és cáfolja a nazarénusok tévtanait. Turi több oly egyházban hivataloskodott, hol a nazarénizmus tért hódított s hol tanaival megismerkedhetett. A mostani nazarénusok az egykori anabaptisták — mint a XVII. században nevezték őket, új-keresztények — maradványai. Nálunk csak 1863 óta adnak életjelt magukról; akkor egyik apostoluk, Kalmár, Pacséron, a Bácskában iparkodott hiveket szerezni s az új tanok folyton szélesebb körben terjedtek. E tanok közül Turi után közöljük a következőket. Legelől áll az, hogy a nazarénus hiveseknek a számukra készült szentíráson és vallásos könyveken kívül nem szabad semmi más egyházi vagy világi kinyvet olvasni. Ezután következik a tantétel, hogy az országos adófizetés kötelezettségét a nazarénus el nem ismeri. Éppen úgy nem szabad fegyvert viselnie, vagy fegyvert használnia. Egy másik tantétel elveti a megkeresztölést; kisdédeket nem keresztelnek meg, hanem azt mondják, hogy mindenki, mikor felnő s megismerte a nazarénus tanokat, önmagát kereszteli meg. Elvetik a szent urvacsorát s az urvacsorai kelyhet ördög poharának nevezik. Elvetik az esküt s ozzal a házasságot is, legalább annak jelenleg törvényesnek elismert formáiban. Nekik nem kell templom s azt kőkoporsónak, Bál házának, a harangot Básán bitájának; a lelkipászort ördög trombitájának nevezik, kimondják, hogy papra nincs szükségük. Ők térden állva imádkoznak; megünneplik ugyan a vasárnapot, de minden egyéb ünnepet elvetnek. Turi kis könyvében mindezen tanokat, melyeket a nazarénusok a bibliából származtatnak, a bibliából vett idézetekkel cáfolja. A népszerű nyelven irt füzet ára 30 kr.

HIVATALOS RÉSZ.

555.—1886.

Mindenik e. m. esperesének, mindenik kollegium m. tt. Elöljáróságának s mindenik püspöki vizsgálat alatti egyh. község tt. Tanácsának

A m. kir. vallás és közoktatási miniszter úr ő nagyméltósága f. é. mártius hó 2-ról 47,107 sz. a. a következő felhívást intézte főt. püspök asia közvetítésével egyházkerületünk hatóságához: „Hazánk történelmének legkimagaslóbb eseményei közé tartozik ama fegyvertény, mely Budavarárt 1686 évi szept. hó 2-án 145 évig tartott török uralom alól szabadította fel.

A hős apák iránti kegyelet, és magának az eseménynek korszak-alkotó európai jelentősége, egyiránt parancsolják, hogy a fényes fegyvertény kétszázados emlékének hálás unokákhoz és hazafiakhoz méltó lelkes ünnepléssel áldozunk.

Mikor Budapest főváros törvényhatósága magára válalta az év fordulón tartandó nagy nemzeti ünnep rendezését, s azt egy a főváros kebelében szervezendő történelmi kiállítás által is emlékezetesebbé óhajtja tenni, kötelességemnek tartom én is, valamint a haza minden fia kötelességének tarthatja, őt magasztos, de nehéz munkájában kitelhetőleg segíteni, neki abban könnyebbséget szerézni.

A történelmi kiállítás tárgyait képeznek:

a) Buda, Pest, és az 1686 évi táborozás által érintett környék térképei és látképei, melyek a hadjárat előtti és utána való állapotokat tüntetik föl.

b) Buda, Pest és környékeknek a táborozás és ostrom tartama alatti állopotára vonatkozó, az erődítési és táborozási műveletet feltüntető térképek, rajzok. Az ostromló és védő csapatok táborozásának, állásának, egyes erődítvényeinek és védelmi műtárgyának képei.

c) A táborozás, az ostrom és a védelem egyes mozzanatait, csatározásokat, kirohanásokat, magát a bevételt feltüntető közvetlen a bevétel, illetve 1686 után készült festmények, rézmietszetek, kézírások, gobelinek.

d) A hadjárásban és az ostrom körül szerepelt kiváló katonai egyéniségek, és más, az eseményekre bármiképp ható egyházi és polgári egyének egykoru, vagy közvetlen az ostrom után készült és közzé tett arcképei.

e) A védelemnél, ostromnál és bevételnél részt vett különböző nemzetiségű katonák akkori egyenruházata, fegyverzete s felszerelése.

f) A zsákmányul ejtett és az egyes csapatok közt szétosztott, általuk széthordott hadi zsákmányból, vagy egyébkinél fenmaradt tárgyak. nevezetesen: hadi jelvények, sátrak, zászlók, nyergek, fegyverek, ékszeres stb.

g) Az akkor használatban volt emléktárgyak, emlékérmek stb. fenmaradt példányai.

h) Egykoru levelezések, okmányok, kéziratok, pecsétek.

i) Az eseményekre vonatkozó későbbi festmények, rajzok nyomtatványok.

Ahhoz, hogy e történelmi kiállítás a kiállítandó tárgyak tömege és érdekessége által méltán foglalhasson

helyet a külföldöe hasonló alkalmakkor létre hozott kiállítások mellett, szükséges a magyar hazafiságnak lelkes áldozatkészsége, mely szívesen engedi át a birtokában levő, vagy rendelkezése alatt álló mind ama tárgyakat, melyek a kiállítás történelmi becsének emelésére szolgálhatnak, s azt ős nemzeti önérzetünknek megfelelővé tehetik.

A legmagasabb uralkodó Ház ezuttal is fényes példát mutatott, midőn ő Felsege az ezen fegyvertényt megörökítő gobelin-okat, s az udvari régiségtárból az ide vonatkozó érmekeket a kiállításra legkegyelmesebben átengedni méltóztatott.

Biztos tudatában annak, hogy főtiszteletűséged is át van hatva a nevezetes évforduló fényes megünneplésének eszméjétől, oly kéréssel van szerencsém főtiszteletűségedhez fordulni, hogy a kormányzata alatt állók birtokában levő alkalmas tárgyakat, a fentiek szemmel tartásával, s azok nemének, nagyságának, hozzávetőleges minőségének, s a helynek megnevezésével, ahol azok őriztetnek, összeírtni s a kimutatást minél előbb Mailáth Béla nemzeti muzeumi könyvtári őrhöz, mint az ünnepélyt rendező bizottság kiállítási bizottsághoz (Budapesten, nemzeti muzeum) juttatni méltóztatassék. Trefort s. k.

Minden egyes egyházközség és kollegium előljárogóságának kiváló figyelmébe ajánljuk Budavára visszafoglalása kétszázados ünnepélyének emelésére hatáskörükben való ügybuzgó hozzájárulását, s annak gondos kutatását, hogy a történelmi kiállításra, akár tulajdonában levő, akár hiveink által rendelkezésére bocsátandó fenjelzett tárgyak közül mit és mennyit küldhet fel? A történelmi kiállításra felküldendő tárgyak nemét, nagyságát s hozzávetőleg minőségét feltüntető kimutatások f. évi május 5-ig az egyházmegyékben fekvő egyházközségek által az esperesi hivatalhoz; a kollegiumok és püsp. vizsg. alatt álló egyházközségek által pedig valamint az egyházmegyei egyházközségekből az esperesi hivatal által beveendő kiutatások pontos összesített jegyzéke május 15-ig igazgató tanácsunkhoz felküldendő.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgatótanácsától. Kolozsvártt, 1886. mártius 26.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Sz. 654—1886.

KÖRÖZVÉNY.

Mindenik kollegium m. tt. Előljárogásának.

Az országos érettség-vizsgálati Utasítás 35. §-a és a n.-enyedi gymnasiumi igazgatóság indokolt kérelme alapján elhatározta az igazgató-tanács, hogy ezentúl az érettség-vizsgálati jegyzőkönyveket a tudomásvétel után vissza fogja küldeni a m. tt. Előljárogásoknak megőrzés végett, hogy e jegyzőkönyvek az évenként változható érettség-vizsgáló bizottságok tagjainak tanulságok nyerése, a kérdések tárgyköreinek megállapítása céljából bármikor hozzáférhetők legyenek. Ehez képest, csak a rovatos osztályzati kimutatások lesznek két példányban kiállítandók, még pedig: egy az illető gymnasiumi, egy a központi archi-

vum számára. A midőn igazgató-tanácsunk e határozatát a m. tt. Előljárogásokkal további szíves intézkedés végett közli, egyszersmind tudatja, hogy az 188³/₄ és az 188⁴/₅ évben megtartott érettség-vizsgálatok jegyzőkönyvei is rövid úton leküldetnek a t. igazgatóságoknak.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgatótanácsának Kolozsvártt, 1886. márc. 30-án tartott üléséből.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök. mint elnök.

Szám 146—1886.

MEGHÍVÓ.

A kolozs-kalotai egyházmegye tavaszi rendes közgyűlését május hó 2-ik napjára hívom össze Bánffy-hunyadi egyházunkba, melyre az egyházmegye méltóságos és tekintetes gondnokait, minden paptársamat, az egyházak világi képviselőit tisztelettel meghívom.

Ezen közgyűlés megnyitása után, a közgyűlés tagjai a néhai b. e. Zeyk Károly államgondnok gyász-émlék-ünnepélye céljából, templomba mennek, hol alkalmi beszédet, aljárjai lelkész, Bornemissza Károly fog tartani.

A közgyűlés tárgyai lesznek:

1. Felsőbb leiratok.
2. A vizsgáló bizottság beszámolója.
3. A domestika állásáról jelentés.
4. Egyesek és egyházak kérelmei.
5. Választások. Még pedig: a) egyházmegyei aljegyző választása; b) egyházmegyei tanügyi előadó választása.
6. Indítványok.

A közgyűlés bevégezése után, köz- és házassági törvényszék. Ez utóbbira felkérem tiszteletes paptársaimat, hogy a való-személyeket figyelmeztessék.

Ez alkalommal felhívom a k. tanítókat, hogy egy egyházkerületi képviselőre szavazatukat, a törvényszabta módon, pecsét alatt, a gyűlés előtt hozzám küldjék be.

Végül, az egyházmegyei özvegy-árvai alapszabályok 3-ik cikke értelmében t. paptársaimat május 1-ső napjára kérem megjelenésre, reggeli 10 órára.

Szász-Lóna, ápril 2-ik 1886.

Szakács István,
kolozs-kalotai esperes.

337—1886.

Az udvarhelyi egyházm. esperesétől.

Az udvarhelyi ev. ref. egyházmegye rendes házassági törvényszéket fog tartani Székely-Keresztúron, ápril 28, és eshetőleg 29 napjain.

Tiszteletes lelkész urak szíveskedjenek az illetőknek tudomásukra juttatni. Ez alkalommal:

Azon tiszt. lelkész urakat, kik az országos ref. segély alapra a bevallási íveket még nem küldötték be, felhívom hogy ezen körözvény vételével haladék nélkül küldjék be, ellenkező esetben, kénytelen leszek, velük szemben a hivatalos eljárás szigorát használni.

Tiszteletes urak! Az udvarhelyi egyházmegyében 50—ötven anya egyházközség vagyon, és csak 18 tett eleget ezen kérelemnek.

Kérem szépen: tanítsanak meg, ilyen eljárás mellett, hogy számolják be felsőbb hatóságomnak?

Bögöz, ápril 3. 1886.

Solymosi István,
udv. ref. egyhm. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVI. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1886. ÁPRILIS 15.

15. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda -- hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Az egyház-vizsgálat kérdéséhez.

Tudom, hogy a cím rosszul van megválasztva. Mert, mikor valaki élete felett eltörlik a pálcát, az akkor többet nem képezheti kérdés tárgyát. Annak már meg kell halni. És így vagyunk éppen a szóban levő ügygyel is. Miért appellálok hát én most mégis kegyelemért; miért búslakodom én itt most egymagam nagy mihasznán, mikor úgy sem igen származik semmi haszon belőle?

Hát, tudja isten.

Talán, tudatlanságból. Vagy azt nem tudom: hogy a nálamnál okosabb embereknek miféle fontos okok miatt kellett kimondani az anathemát; vagy azt nem tudom, hogy a megtörténtet meg nem törtéنتé tenni, nem lehet.

De, miután ma, alkotmányos világban élünk, hol még az apagyilkos mellé is védő ügyvédet rendel a törvény, hadd, legyen szabad, még remény nélkül is most az egyszer beszélni. Legyen szabad, falusi szerény nézeteimet már csak azért is elmondani, mert mint állami hivatalnok, ki az egyházzal igen-igen vékony fonálka által vagyok összekötve, érdekelt fél bizonyosan nem lehetek. Nem akarván ezzel természetesen azt vindikálni magamnak, mintha már nem is tévedhetek; nem, mert hiszen nagyon jól tudom én azt, hogy: errare humanum est.

Egyik egyházmegyénk gyűlése közelebről azt határozta el, hogy ezentúl csak minden negyedik évben tartassék vizsgálat s hogy mégis minden évben tartassék vizsgálat. Ugy értvén, t. i. hogy a megye elportiozandó négy fertályra s aztán egy évben csak egy fertály vizsgálandó. Hát a más három? A más három megfizetija közszükségletekre a 9 vagy 7 frtját, beküldi számadásait az esperes urnak s punctum.

Az a főkérdés itt most, mindenek felett, hogy vajjon minő érvek vezették a gyűlést ezen határozat meghozatalában. Én, akárhogy gondolkoz-

zam, az egy pénzügyen kívül egyebet kitalálni, nem tudok. T. i. hogy ne kelljen embereknek és lovaknak kiadni 6--10 frtot edibilere, s hogy mert megmarad az egyházmegyének 60 egész frtja, mert esperes, jegyző és director úgy is megkapják a járandóságot egészen.

Már milyen furcsa dolog ez! Megkapja mindenki az egész járandóságot, melyért végzett eddig egész munkát s most azt rendelik, hogy mi adjuk nektek ezentúl is az egész díjat, de hát azért ti végezzetek mégis ezentúl csak negyed munkát.

De hagyjuk ezt. Az a kérdés tűnik itt mindenek felett a szemünkbe: vajjon mi haszon származik abból, ha évenként sorra járatnak az egyházközségek s megvizsgáltatnak annak ügyei?

Én e kérdést megfordítom s így teszem fel: minő kár származik az egyházközségekre, ha kimarad a visitatió?

Először is anyagi. Igenis, anyagi. Tudja azt jól minden esperes, nem is kell mondanom, hogy úgy szokott biz'a lenni itt nálunk falun, hogy mikor jön a visitatió, hát pap, mester, megyebíró, egyházfi, hamar ide, a számadást csinálni, mert másképp vége. Hát megcsináljuk s várjuk nyugodtan a visitatiót. De másfelől, azt is tudja minden ember, hogy ha én leülök s azzal az utógondolattal számolok, hogy ide jönnek, itt mindent megvizsgálunk, esetleg a jelen levőktől felvilágosítást kívánnak s ha valami turpisság van benne, röktön rájönnek: hát én akkor egészen más számadást csinállok. Ha pedig leülök s tudom, hogy a mit irok, elküldöm tőlem a hatodik faluba, hogy ott vizsgálják meg: akkor én aztán megint más számadást csinállok. Irok valamit — hogy éppen találjon, s megvan. S vajjon hány 5 frt- 10 frtoeskát lehet így könnyen elszámolni? Ezt csak az tudja, ki valaha vele foglalkozott.

S kérдем most: vajjon egyenes arányban áll-e az a meggazdálkodott 60 frt az így nagyon

könnyen elszámolható összeggel? Alig hiszem. Hiszen, ha voltaképpen meg kell vallani az igazat, én nem hiszem, hogy száz egyházközségből tíz is csinálna valamit, ha nem ütnék hátul. De különben is, azt még teljességgel senki kétségbe nem vonta, hogy a visitatio egészen rossz lenne. Ezért s nem másért hozott amaz egyházmegye is ilyen határozatot, mert bizony ellenkező esetben egészen eltörölte volna.

Nó de, ne sértsünk senkit. Mondjuk, hogy minden megyebíró annyira becsületes, megbízható egyén, hogy egyetlen egy községből soha egy filér sem fog elszámoltatni, akkor is, bátor leszek, egy körülményre emlékeztetni. Ugyanis, van valahol egy idegen nemzetiségek közé beékelte község; teremtett egy nagyon szép alapot gabonából, fel is vitte pár ezer forintig, egyszer azonban kezelő úr, mert úgy gondolkozott: jut is, marad is, jónak látta, három évig nem számolni: emlékeztetik nt. esperes úr, ugy-e bizony, míg a visitatio meg nem érkezett s azt nem mondta: nem megyek addig, míg számadást nem látok, hát nem lett számadás. S vajjon, ha akkor csak negyedik évben jönnek el, s így míg három évig marad egy alap nem megbízható kezében, már azon egy községben magában is nem-e 60 frtnál több pénz veszett volna el? Hát arra nem emlékszik-e valaki, hogy egy egészen eladósodott, bukás szélén álló községet miként emelt föl a visitatio, vulgó, az esperes, az évenkénti megjelenéssel.

No de, ismétlem, ne gyanusítsunk senkit. Valaki még saját képét találná meglátni, az insulatio pedig távol legyen tőlem. Csak ismétlem: ha minden megyei visitatio csupán egy községgel cselekszi a megmentés munkáját, már bizonyára több hasznot tett, mint 60 frt.

De lenne ennél egy másik sokkal nagyobb kárunk is, t. i. az erkölcsi.

Ugy megyen az nálunk falun, hogy ha egy idegen urat, vagy kocsit látunk végig menni az utcán, hát az már nagy dolog. A mennyi, röktön szaladunk mind s nem győzzük kíváncsiságunkat a kérdésekkel kielégíteni. Hát még mikor a visitatio jön! Akkor pláne egész lázas izgatottságban vagyunk. Mintha ünnepre viradtunk volna. Ott állingál a falu apraja, nagyja s bizonyos meleg pietás lép meg, mikor látjuk, hogy már jönnek, itt vannak. Kinek valami peres ügye, panaszolni valója van papjára, házasfelére, az siet, a másik

pedig remél s egy esztendőben legalább ez egyszer fölteszi magában, hogy becsületes, jó ember lesz. Rá vannak szoritva előljárók, hogy kötelességeiket pontosan végezzék, istenes életet éljenek; a nép pedig látja, hogy biz'ez mégis csak komoly dolog s ez pedig nagy nyereség. Hogy az erkölcsös érzés, hogy a vallásos szellem naponkint alszik, naponkint vesz ki népünkől, azt szomorúan tapasztalhatjuk. A nélkül, hogy ennek okát vizsgáljunk, bizony jogosan merjük kérni: ne siessenek éppen azok, kikre annak terjesztése bizva van, mind kevesbiteni az eszközöket, melyekkel a vallásos érzés terjeszthető.

Nem egyszer, de többször kellene évenként megjelenni, sőt istenitiszteletet tartani, nem a meglevő eszközöket elvetni, de sőt még másokat keresni kellene, hogy terjedjen a vallásos érzés, terjedjen az erkölcs. Ma már nem az áll: elvesz a nép, mely tudomány nélkül való, ma elég tudósok vagyunk mindnyájan, (!) hanem: elvesz a nép, melyből kihalt az erkölcs, kihalt a vallásos érzés. Minden eszközt meg kell ragadni, mely azt mutatja, hogy ez komoly dolog, ez fontos dolog. Bizonyos nagyzási maniában szenvedünk mindnyájan. Azt hisszük, hogy ha után csináltunk mindent, mit a német, hát röktön a mivelttség kellő közepébe cuppanunk. Nem mond, hogy ezt a némettől vettük, azt én nem is tudom, de azt tudom, hogy modern intézkedéseink halomra érik egymást s régi jó szokásainktól lázas sietséggel sietünk megszabadulni és nem vesszük észre, hogy mindenikkel egy-egy szilárd támpontot rugunk ki magunk alól, s mert az ujjakra sem eléggé érettek, sem elég mivelttek még nem vagyunk, oda jutunk egyházi tekintetben is, hol vagyunk politikailag, hogy csak lebegünk a levegőben, alattunk a bukás örvényével. Ne mondja azt nekem senki: né, mekkorát izmosodtunk, van alapunk, van pénzünk, van összevetett vállunk, a mikor nincs nekünk az, a mi volt régebben ezek nélkül is: vallásos, jámbor népünk.

Én nem tudom, hogy vagyok vele, de valahányszor egy-egy régi, kipróbált intézményét látom kivágni a magyarnak, akár az egyházi, akár a politikai terén, mindig az jut az eszembe: megint kihullott egy oszlop, mely annyi századokon át védte e hazát.

De hagyjuk a világfájdalmat. Én megvigasztalodom azzal, hogy az nálamnál okosabbakra bi-

zatott. Csak még annyit: ha Váró Ferenc tanár urnak lehetett a jegyzők és tanárok mellett argumentálni, bizony nekem is szabad felhozni a körülményt, hogy falun mennyire elmarad, mennyire elrusticusodik az ember. Így legalább volt egy nap az esztendőben, mikor mi is uri emberek közé keveredtünk, uri emberekkel volt módunkban társalogni; most ettől is megfosztatnánk, illetve, egyházmegyei hivatalosainkat csak nagy ritkán láthatnók.

Különben, hogy a személyes megjelenés és meg nem-jelenés között mi a különbség: azt legjobban tudhatja éppen főtiszteletű püspök ur, ki valahányszor csak szükség van rá, azonnal ott terem, és istennek hála, van is láttatja. Nő hát, ilyen kicsi püspöki látogatás nekünk a visitatio s attól is megfosztassunk?

Hát, amen! A hogy van, úgy van. Régi jó intézményünk, canonica visitatio! Tudva, hogy a ki egyszer meghalt, az többet ezen a modernesculturos világba soha fel nem támad, nyugodjál békében, ha senki más, tehát én megsíratlak, s biztosítalak róla: nem egy fogja emlékedet áldani.*)

Csulak Lajos.

A középiskolák állami segélyügye.

A vallás és közoktatásügyi miniszter ur által a reform. középiskoláknak államsegélyben részesítése tárgyában f. hó 10-én összehívott értekezlet, a mondott napon d. u. 1/2 5 órakor a miniszter hivatalos helyiségében megtartatott. A megbizottak mind megjelentek. Az öt egyházkerület főgondnokai, köztük Tisza Kálmán miniszterelnök és br. Kemény Gábor közlekedési miniszter, továbbá mind az öt püspök és az egyetemes konvent jegyzője, Gr. Szapáry Gyula pénzügyminiszter ur és a kultusz miniszterium részéről, Trefort miniszteren kívül, Tanárky Gedeon, államtitkár, Berzevicy Albert ministeri s dr. Klamarik, osztálytanácsosok egészítették ki az értekezletet, mely 1/2 5-től 6 óra utánig tartott.

Trefort miniszter megnyitja az értekezletet, az egyetemes konvent novemberi fölterjesztése, általánosságban és részleteiben megbeszéltetett s úgy a miniszterek, mint főgondnokaink és püspökeink ismételve nyilatkoztak, részint egyes részletkérdésekben, egyes iskoláknál a segélynek többé vagy kevésbé sürgős volta iránt, részint egészben véve az államsegély szükségességét, sürgősségét s az ügy fontosságát hangsúlyozva. A minisztereken

*) A dolog actualis volta és fontossága megérdemli a minden oldalról való megvitátást. Ez a célja e közleménynek. Most még nem késő. Azokat kérjük, hogy beszéljenek, kiket a tapasztalás sokra tanított. Szerk.

meglátszott a legközelebről (már az értekezlet egybehívása után) váratlanul kiütött pénzügyi válság nyomasztó hatása, miért is nyilatkozataikban tartózkodóbbak voltak, mint különben lettek volna. Jóakaratulag nyilatkoztak általában az államsegély iránt s ígérték, hogy e címen a jövő (1887) évi állami költségvetésbe, úgy az évi segélyek, mint az egyszermindentkorikak címén valamely összeg fel fog vétetni. De mennyi? Az iránt tőlük semmi, még csak hozzávetőleges nyilatkozat sem volt vehető.

Főgondnokaink és püspökeink, kik öt havi várakozás és előkészület után valamely positiv, számokban is kifejezett nyilatkozatot vártak, ez eredménynyel természetesen nem lévén megelégedve, másnap, ápril 11-én br. Vay Miklós konventi elnök ur lakásán ismét értekezletre gyűltek össze, a további teendőket megbeszélendők. S abban állapotok meg, hogy az értekezlet kebeléből néhány tagot küldenek ki, Tisza Kálmán miniszterelnököt határozott nyilatkozat tételére felkérni, mivel az egyházkerületi gyűlések küszöbön lévén, ily bizonytalan eredménynyel és kilátásokkal az elé nem léphetnek.

Tisza Kálmán miniszterelnök ápril 12-én délután, saját lakásán, egészen bizodalmas módon, hivatalos fesz nélkül fogadta a küldöttséget, mely br. Vay Miklós vezetése alatt, gr. Tisza Lajos főgondnokból s Révész Bálint, Pap Gábor, Szász Károly és Domokos püspökökből állott (Kun B. püspök az nap reggel haza utazván).

Küldötteink a helyzetet aztán őszintén, tartalék nélkül feltárták a miniszterelnök s főgondnok-társuk előtt: rámutattak az eredménytelenségnek az egész egyházban lehangelő s magukra az iskolákra és a közművelődésre nézve káros hatására. Maga a miniszterelnök is több ízben nyilatkozott az egészen bizalmas jellegű megbeszélés rendén. És ámbár számokban kifejezett ígéretet most sem tehetett; sőt azt sem helyezhette kilátásba, hogy a közoktatás és a pénzügyi miniszterekkel most e részben biztos megállapodásra juthasson, de azt határozottan és teljes komolysággal megígérte, hogy

a mi tőle telik, minden erejével oda fog hatni, hogy az 1887 évi költségvetésben, az egyetemes konvent által kért évi segély lehetőleg egész összegében vétessék fel a jövő évi budgetbe, az egyszermindentkori segély pedig (melyre nézve még a helyszínen teendő vizsgálatok s az építési tervek és költségek részletes feltülbirálata után lehet az összegeket megállapítani, az ekép megállapítandó összegben) szintén teljesen biztosítsák s első részlete szintén már az 1887 évi budgetbe vétessék fel. Mindenesetre pedig megígérte, hogy a budgetnek a minisztertanács által megállapítása után, de még a törvényhozás elé terjesztése előtt, tehát f. é, szeptember hóban, határozottan és szám szerint tudatni fogja a főgondnok és püspöki értekezlettel az eredményt, hogy a Pápán, októberben, tartandó egyet. konvent, már biztos tényekről vehessen tudomást s a szükséghez képest azok szerint intézkedhessék.

A mintegy másfél óra hosszan tartott megbeszélés után a küldöttek b. Vaynál még egyszer egybegyűlvén, abban maradtak, hogy e pillanatban a fenyegető pénzügyi helyzet nyomása alatt, többet ki nem vihettek s a főnnebbinél határozottabb nyilatkozatot a miniszterelnöktől nem várhattak; de várakozó állásban maradván, a pénzügyi válság elmúltával a miniszterelnök urnál még újabb lépéseket fognak tenni, mire b. Vay és gr. Tisza L. főgondnok urakat bizták meg.

Az egyházmegyékből.

Az erdővidéki egyházmegyében folyó évi mártius hó 15-én tartatott meg egyházmegyénk tavaszi rendes közgyűlése.

Az egyházmegyei tanács, valamint esperes aa. bejelentvén az általa, illetőleg elnököleg végzett dolgokat: jóváhagyó tudomásul vétettek.

Olvszatott a felsőbb leiratok között első sorban: főt. püspök urnak, az 1884-ik évi egyhm. vizsgálati jegyzőkönyvre tett észrevétele.

Mint hogy az egyházmegyei v. bizottság folyó évi mártius hó 2-án befejezte munkálatát, a mennyiben tett intézkedései a püspöki észrevételek szerint kiegészítést kívánának: azok megtételére utasítatik a bizottság, s hogy a vizsg. jkönyv függelékében, a szükséges felvilágosításokat adja meg főt. püspök urnak. Egyebekben jegyző aa. mindenik egyházközségnek, s abban az egyeseknek szóló, őket illető rész külön megküldésére utasítatott.

Az országos névkönyv adataihoz szükséges űrlapok kitöltés és mártius hó 25-ig esperes aa-hoz leendő betérjesztés végett kiosztattak.

Olvastatik a mélt. állandó ig. tanácsnak múlt évi 2017 sz. alatt, a múlt évi egyh. ker. rendkívüli közgyűlés 102 jk. számú határozat alapján kelt leirata, a rikánbeli közösség kérdésében, az egyházmegyei javaslat készítő bizottságnak véleménye a mint következők:

„Mondja ki egyházmegyei közgyűlésünk, hogy a mily mély tisztelettel és kegyelettel viseltetik a dicső fejedelmek iránt, kik a közösség privilegiumát adták, idő folytán megerősítették s ez által a vallás-erkölcsi élet és a nevelés ügyét előmozdították: ép úgy meg van győződve, hogy a privilegiumban foglalt jogok nagy része, már az 1577 évi tordai, 1605 és 1619-ik évi medgyesi országgyűlési végzések által, a más egyházmegyékre is ki vala terjesztve s mint azokban, úgy ezekben is a későbbi országos törvények által, főleg az 1848-ik évekkel; valamint egyházkerületi alkotmányunk fejlődése, különösen az 1871-ik évi szervezeti törvények által — gyakorlati szempontból — teljesen hatályon kívül helyezettek, és beszüntettek; épen azért, mert a közösségnek egyházkerületünk szervezetében leendő további fentartása nem csak egyházkerületi-, de az országos zsinati törvények intentioi, illetve törvényes intézkedéseinek egyöntetűségét zavarván: szükség felettinek látja annak a codificationalis törvénybe leendő beiktatását: nem kívánja; s az immár 272 éves privile-

giumot, egyházjog-történelmi adatnak tekintvén: fölötté napi rendre térést indítványoz a folyó évi kerületi közgyűlésen.“

A bizottság terjedelmes indokolásában részletesen előadja a privilegium keletkezésének okát, idejét 1614. május 10-étől Bethlen Gábor fejedelemtől fogva; 1647-ben I. Rákóczi György; 1654-ben II. Rákóczi György; 1698-ban I. Lipót; 1734- és 1738-ban VI. Károly császár; 1741, 1744, 1748, 1750, 1754, 1761 és 1769 július 15-ig Mária Terézia alatt történt megerősítéseket, majd az 50-es évek lélek emelő dolgait, stb.

A közgyűlés a bizottságnak lelkiismeretes működéséért jegyzőkönyvileg elismerését nyilvánítván, annak indokolt véleményét telytartalmulag elfogadta, s mint saját indokolt véleményét: felterjesztetni határozta.

E tárggyal kapcsolatosan, Révay Pál, Lőrinc Gyula és Borbáth Márton indítványt adnak be, mely szerint kéri a közgyűlést, mondaná ki: hogy miután 1654 óta, a sepsi egyházmegye subdiaconalis része — a mai erdővidéki egyházmegye — önálló senioratus lett, s ezen önállósága az 1871-ik évi szervezeti törvények által véglegesen megerősített és minden ügyeit a közösségtől, gyakorlat által is szentesítve, teljesen függetlenül intézi: az egyetlen még hozzá fűző kapcsolatot, az özv.-árvai gyámintézetet is maga részéről felbontja, mivel saját kebelében óhajt özv.-árvai gyámintézetet létesíteni, melynek minden lelkészt köteles tagjává teszen, mi jelenleg nincs úgy; teszi pedig azért is e lépést, mert a gyámintézet gyűlései tőlünk távoli helyen tartatván, annak gyűlésein részt nem vehetnek tagjai nagy áldozatok hozatala nélkül, míg keblileg szervezendő gyámintézetünkben minden tag részt vehet; befizetett pénzeit, mennyiben az jogos — a mostani rendes tagok jogainak sértetlenül fenhagyása mellett — visszakéri, stb. A közösséget pedig, magára nézve: megszűntnek tekinti.

Közgyűlésünk az indítvány azon részét, mely a teljesen külön válást és önállóan keblü egyhm. árva-gyámintézet létesítését óhajtja: egyhanguan elfogadta; az indítványnak pártolás végett, a másik három testvér-egyházmegyéhez való megküldésére utasította jegyzőit; egyéb részeiben pedig a kérdés bővebb tanulmányozás végett kiadatott a véleményező bizottsághoz, hogy boldog emlékü egyh. ker. főgondnok, Zeyk Károly fölött tartandó emlékbeszéd tartására május 10-ére kitűzött rendkívüli közgyűlésre, tegyen jelentést.

Tárgysorozat rendjén következett volna az egyhm. vizsgáló bizottság jelentése, az 1885-ik évi vizsgálat eredményéről; minthogy pedig az több időt kívánt, mint a mennyivel közgyűlésünk a még hátra levő segélykérések; köz- és házassági törvényszékbírák, körlelkészek, kijelölő bizottsági tagok, egyhm. tűzkárbiztosító ügynökre kitűzött választások; a verificáló bizottságnak az egyházmegyei képviselőkről beadandó jelentése stb. miatt még a mai napon rendelkezett: a tárgysorozatról levétetik és a május 10-ikére egybehívandó rendkívüli közgyűlésre tétetett át.

A verificáló bizottság jelenti, hogy valamennyi képviselőre fölterjesztett választás törvényesen végeztetett s

igy az illetők megerősítendők. Tudomásul vétetett s a jövő közgyűlésre rendszeren meghivatnak. A segélykérések némelyike nem lévén szabályosan felszerelve, kiegészítés végett visszaadattak azon szigorú útasítással, hogy a folyó évi mártius hó 24-én egybe ülendő egyhm. tanácsülésre adják be, mely időn túl el nem fogadtatnak.

A köz- és házassági törvényszéki bírák, kör-lelkészek, kijelölő bizottsági tagok és egyhm. tűzkárbiztosító ügynök megválasztásával, délután 3-4 óra között, az ülés véget ért.

Kezünknel lévén az adatok, legyen szabad az egyházmegyei vizsgálatnak legalább statisztikai részét e helyen bemutatni.

1. Lélekszáma egyházmegyénknek 12,227; a múlt évihez viszonyítva 76 lélek-apadást jelent, minek oka az uralkodó torok-lob volt.

2. Szülöttek száma 255 fiu és 231 leány; összesen 486. A múlt évihez viszonyítva 8 lélek-szaporodás.

3. Meghalt 173 férfinemű és 177 nőnemű; összesen 350. A múlt évihez viszonyítva, 61 többletet jelez.

4. A tankötelesek összes száma: fiu 969, leány 1005; összesen 1974; ebből feljár: fiu 799, leány 888; összesen 1607; tehát több mint 81.50%. A múlt évihez viszonyítva, 4.46%-kal kedvezőbb.

5. Konfirmatio csak két egyházközségben volt, a többiek mind sbben az évben fog következni.

6. Összes fekvő birtoka az egyházmegye hatósága alá tartozó egyházközségeknek 3100 h. 1165 □ öl erdő, legelő, rét, szántó és belsőségek.

7. Különböző alaptőkék, kegyhagyományok összege 62,598 frt 35 kr.; pénztári készlete 2181 frt 41 kr.; per alatti tőkéje 336 frt s ennek 1883-tól járó 8% kamata és perköltégei; hátrálékok összege 3745 frt 90 kr.; adósságok összege 1997 frt 60 kr. (Kolozsvárt központi kezelés alá adva Sz.-Ajtának 25,000 frt kepeváltási alapja van, mi a fönnebbiekben nincs befoglalva.)

8. Kölcsön magtár: ősz gabona 715 hect. 44 lit., zab 142 hect. 85 lit., törökbuza 268 hect. 87 lit., pénztári tőkék 9172 frt 04 kr.

9. Állami rendes adóba fizet 793 frt 04 krt; egyenértékű adóba 120 frt 63 krt.

10. Középületei biztosítva vannak az Első magy. ált. bizt. társaságnál 10,480 frt értékig, 64 frt 14 kr. évi díj fizetés mellett.

Az egyházmegyében, belső rend és hivek között a békés egyetértés, ez idő szerint, zavartalan.

A vagyonekezelésben itt-ott észlelt hiányok pótlására erélyes intézkedések tétettek.

Az új tisztai kar neki feküdt a munkának. Legyen isten áldása működésén.

r l

Az áll. igazgató tanács rendes üléséből.

Kolozsvár, 1886. ápril 11-én.

Jelen voltak: dr. Kolozsvári Sándor, elnök-helyettes, Lészai Ferencz, igazgató-tanácsos, Szász Gerő, egyházke-

rületi közjegyző, Parádi Kálmán, tanügyi előadó, Szabó Ádám, számvevő, Deák József, pénztáros és Bodor Antal, titkár.

Az ülésen kívül ellátott ügydarabok bejelentése és helybehagyó tudomásul vétele után, titkár jelenti, hogy az egyházkerület nagy-körtvélyesi püspöki birtoka eladási árában megállapított 16,000 frt vételári összegből hátrálékban volt 8000 frtot Trautmann Márton vásárló kifizette s a szerződvényt a megállapított feltételek értelmében kiállította, melyet bemutat. Jóváhagyó tudomásul vétetett s a befizetett vételár a püspöki alap javára pénztárra utaltatott s az egyházkerületi főt. közgyűlésnek az adott felhatalmazása folytán megejtett ügyletről jelentés tétetik.

Udvarhelyi egyházmegyénk esperese felterjesztvén uuuzsnai egyházközségünk kérését, melyben felfejti, hogy 94 rendes és 34 ismétlő tanköteles népoktatásáról az egyetlen énekvezér nem gondoskodhatik s az egyházközség vagyoni viszonya nem engedi meg, hogy második tanítói állomást rendszeresítsen, továbbá azon községben községi iskola van egy tanítóval beállítva s a község lakóinak több mint kétharmada hitsorsosunk lévén, felekezeti veszély nem forog fenn: a községi iskolának két tanítóval berendezése esetében felekezeti iskolájának megszüntetését kéri megengedni.

A felfejtett indokokból megengedtetik a felekezeti iskola megszüntetése, ha a község kötelezi magát a köntendő szerződvényben, hogy a községi iskola egyik tanítójául mindig egy hitfelekezetünken levőt alkalmaz, ki az énekvezéri teendőket is végezni fogja.

Számvevő és pénztáros előterjesztésére, miután b. e. Dániel Imre által tett alapítvány kamatai annyira telemelkedtek, hogy a meghatározott javadalmak kiadására kellő fedezetet nyujt, a Dániel-alapítványból segélyezett munkaképtelen 20 szegény évi javadalom összege 1886 évi január 1-től kezdve 18 frtról 21 frtra emeltetett s az utalvány kiadatik.

B. e. Kendeffy Pál által tett végrendeleti intézkedés alapján Kendeffy Sámuel jogutód által őralya-boldogfalvi egyházközségünk részére befizetett 1000 frt tőkét vajda-hunyad-zarándi egyházmegyénk esperese felküldvén, központi pénztári kezelésre utaltatott fele részben az egyházi, fele részben iskolai kiadások fedezésére s megtétettek az intézkedések a többi egyházak részére megállapított összegek felküldése iránt.

A vallás és közoktatási miniszter ur ő nmlga tudositva, hogy a cs. és kir. földrajzi intézet király urunk ő Felsőségének arcképét heliographiai uton kiadta s a díszesebb kiadás 1 frton, a rendes kiadás 50 kron megrendelhető, az értesítés közzététetik a hivatalos lapban és az igazgató-tanács részére egy példány megrendel-tetik.

A generalis dictatura által az egyes egyházmegyéknek visszaadott közpénzeknek mi célra fordítása tárgyában beadott egyházmegyei nyilatkozatok áttétetnek

egyházi törvényeinknek a zsinati törvényekkel öszhang-
zatba hozatala tárgyában kinevezett bizottsághoz.

Ezeken kívül ellátott kevésbé közérdekű több
ügydarab. r. l.

T Á R C A .

Függelék Verestói György élet- rajzához.

Dr. Török István urnak ajánlva.

„Emlekezzünk régiekről“, ez az eléggé nem méltányolható jelszó kezd egy idő óta protestáns egyházunkban is mind általánosabbá lenni. A régi levéltárak poros bányáiból nem egy drága kincset érő adat jutott újabban napfényre, megvilágítva egy addig homályos, vagy teljesen át nem értett tény, helyzet, vagy körülményt. És erre nekünk véghetetlen szükségünk is van. Egyházunk történetének irodalma a kezdetnek is legelején van. Tömérdek adat vár — nem feldolgozásra, mert hisz ha ennyire volnánk már, nagyon dicső volna, hanem — a felkutatásra, kiaknázásra. Igen dicséretes dolgot cselekesznek tehát azok, kik a birtokukba jutott legkisebb adatot is napfényre hozzák, mindenki által hozzáférhetővé, közkincs-csé teszik. Egy-egy mozaik-kő minden ilyen kis közlemény, melyekből idővel a történész mesteri keze a múlt időnek művészi képét állítandja elő.

Ez indít engem is arra, hogy Verestói György élet-
rajza közlőjének elismerésemmel adózzam, s köszönetem nyilvánítsam neki azért a szolgálatért, melyet hézag-
os ismereteim kiegészítése által nekem is tett.

Verestói György személye engem kiváló mértékben érdekel. Egyike volt ő azon (hajdan ugyan elég gyakori, de ma már annál ritkább) komoly törekvést ifjaknak, kik a külföldi akadémián töltött időt a szó szoros értelmében kihasználták, tanultak, tanulmányoztak, diszei voltak a külföld leghíresebb facultásainak, s vizsgálódásaik mélységének határát nem a sörös kan-
csó feneké jelképezte.

Verestói György az ő kiváló képzettségének bizonyítékát adta azon értekezésében, melyet a franekeri acadé-
mia senatusa előtt tartott Schultens Albert akkori académiái concionator elnöklete alatt, s mely neki a „theologiae doctor“ címet szerezte meg.

A dissertatio tárgyának megválasztására, kidolgozásának irányzatára minden kétségen kívül nagy hatással lehetett Schultens, ki századának legnagyobb orientalistája vala, s kinek különösen etymologiai elvei egész a mai napig sok tekintetben irányadók. Körötte csoportosultak akkor a fölébredt philologiai vizsgálódás szellemétől ihletett ifjú theologusok.

Mai napság túl vagyunk már azon, hogy a philologia-
giára volna szükségünk a vallásos igazságok megállapítása végett, de tagadhatatlan, hogy a ma uralkodó szabadabb nézetek kifejlődésüket nagyrészen a bibliai philologusok munkálkodásának köszönhetik, mert azok üzentek először hadat a betűimádó lelketlen orthodoxismusnak.

Verestói munkája is ilyen „philologico-theologica

dissertatio.“ Tárgya, ha a tudomány mai követelményé-
nek mértékével mérjük, mosolyra indíthat ugyan bennün-
ket, de elismeréssel kell adóznunk ekkor is a széles lát-
körű tudósnek, ki tételének támogatására átkutatta a ke-
leti nyelvészet akkor ismert valamennyi kincstárát, úgy
hogy értekezésének latin szövegét lapokra terjedő héber,
arab, syr és chald nyelvü idézetek szakítják meg.

Az értekezés címét — nem tudom, nem sajtóhibá-
ból-e? — az életrajz közlője „De Galina Ardente“-nek
mondja. Ez hibás. Abban a szerencsés helyzetben vagyok,
hogy az értekezés teljes címét hiteles szövegben közöl-
tem, s az így hangzik:

„Dissertatio philologico-theologica de
PALMA ARDENTE
ad Exod. Cap. III. vs. 1—5.

Pars prior de litera palmae ardentis. Quam
adnuente divino numine sub praesidio viri Celeberrimi
ac Clarissimi D. Alberti Schultens S. S. Theologiae
Doctoris, itemque Linguarum Orientalium ac Philolo-
giae S. Professoris Ordinarii, nec non Concionatoris Aca-
demici, Publicae disquisitioni subicit Georgius Verestói
Transsilv. Hungarus auctor. A. D. v. Maj. CIOIOCCXXV.
H. L. Q. S. Franequerae, Excudit Henricus Halma, Illustr.
Frisiae Ordd. atquae Eorundem typograph. Ordinar.
MDCCXXV

Pars altera: De Mysterio Palmae Ardentis.
(Évszám stb. mint az első résznél.)

Ebben az értekezésében Verestói azt akarja hebizonyítani, hogy az égő „csipke-bokor“, melyről II. Moz. III. 1—5-ben szó van, nem csipkebokor, hanem „pál-
mafa“ volt. Ez állításának bebizonyítása céljából min-
denféle philologiai mesterfogáshoz folyamodik, idéz a rokon
nyelvekből felvilágosító példákat, s úgy látszik, akkora
sikerrel, hogy nézetének valószínűsége akkoron és abban
a körben, melyben felolvastatott, általánosan el lön ismerve.

Ezt bizonyítják különösen a pályatársak üdvözlő
versei, melyeket az akkori kor szokása szerint a mű-
höz mintegy függelékül csatolva, azzal együtt kinyomat-
tak. Ezek között az üdvözlő versek között találtam én
egyet, a melyet magam részéről oda nem adnék egy egész
erdő „égő pálmáért.“ Oly szép e vers, oly tökéletes ryth-
mikája, technikája, oly költőiek gondolatai, oly zengzetes,
kerekded, erőteljes és magyaros nyelvezete, a minővel a
XVIII-ik század első negyedében — mikor ez iratott —
alig találkozunk.

Nincs tudomásomra, hogy e vers valahol már közöl-
tetett volna, éppen azért, ha a nagytiszteletű szerkesztő
úr szives lesz számomra a szükséges helyet átengedni,
közlöm azt egész terjedelmében, az eredeti helyesírás
megtartásával.

„A mint kevély habja a' Veres Tengernek
Tsapdossa oldalát Midián Földének:
Egy nagy hegy közibe szintén a' felhőknek
Emeli homlokát dombos tetejének.

Sina ennek neve. Hires az írásban.
Két halmokkal völgyes domború hátában
Meredek lejtőre görbül oldalában,
Tágas mező fekszik elterjedt allyában.

Itt látta égését Mozes egy Pálmának
Ostromlotta ezt nagy ereje sok lángnak;
De meg nem sértődött disze ágainak
Mondja Világszája ezt Tspike-bokornak.

Szerelmes barátom! Te itt jobban láttál
Tspike-bokor helyett mert Pálmát találtál,
Egész Világ ellen im trombitát futtál.
Bátran Sina mellé új Pálmát plántáltál.

Itt mondják szállását a' Féniks Madárnak,
Ki megelevenül porából hamvának.
Ujjá-szüli magát végén halálának
A' sír lesz böltsője gyermek napjainak.

E' mikor által-él ötszáz esztendőket,
Magas Pálmafának rak tetején fészket.
Hint erre aloé 's káfia füveket
Gerjeszt körülötte eleven szeneket.

Magát a sebes láng öblébe ereszti,
Illatos ágyában testét megemészti;
Porrá vált tagjait de májd felébreszti,
S repülésre szárnyát vigan kiterjeszti.

Első Megfejtője Te vagy e' Mesének,
Kitalálád tzejlját a' Bölcs Régiségnek
Oda ért sugára fel-tekert elmédnek,
Hová még értelme nem hatott senkinek.

Ez álarcás Féniks képe a Krisztusnak
Ki heves lángja közt ült a Pálmafának:
Midőn választotta Mosest szolgájának,
'S a fogoly Izrael Szabadítójának.

Mit szólyak, Bölcs Férjfi! dicséretedre már,
A' Versszerző Musák hogy itt nincsenek, kár,
Kiktől tisztos Fejed Pálmás koszorút vár
Ezen irigy Momus ereszsze magát bár.

A' Kardos-Griff előtt Pálmád kedves léssen
Fényes Udvarában jutalmad van készen
Szép Pálmádért, melyet kezedből el-vészen
Zöld Laurust fel-töröltt homlokodra téssen.

Élly hát, 's tündöklőjké Hirednek fáklájá,
Beszéljen nevedről minden Jóknak szája.
Légy oly, mint Pálmafa, Fáknak Királynéja,
Pálmafa, Pálmafa, Fáknak Királynéja!

Igaz, régi, és szerelmes Barátságának írta
Tsepregi Ferencz.“

Tehát a hí barát, ki a jó és rossz napokban egyaránt ott volt oldala mellett, az fejezte ki ily magasztaló sorokban elismerését pályatársának kiváló jelességei iránt. És hogy nem túlozva, arról meggyőznek bennünket a többi üdvözlő versek, szám szerint még négy, kiknek szerzői:

1. Johannes Casparus Kusterus, Berenburgo Anhaltinus (28 pár latin dystichon);

2. Johannes A. Tatay Pannonia Hungarus S. S. Th. st. (4 pár latin dystichon);

3. Johannes Sároi Ungarus (11 pár dyst.);

4. Sziutén magyar, kinek neve azonban nem jut eszembe.

Hogy visszatérjek Verestóihoz, ő művének első részét losonci br. Bánffy Farkasnak, legfőbb patronusának ajánlotta. A Bánffy család címerében egy „Kardos Griff“ látható, innen a célzás Tsepregi versében. A második rész már több kiváló egyénnek van ajánlva, kiket szerző így nevez meg

a) Stephanus Major Kotsiensis ecclesiarum in Superint. komaromiensi reformatorum episcopus, in eccl. Szönyiensi Verbi Divini Minister.

b) Albertus Schultens S. S. Theol. Dr. etc. és neki csaknem négy évig szeretett oktatója.

c) Sámuel Verestói frater Germanus.

Azt hiszem, a fentebbiek közlésével nem végeztem fölösleges munkát. Jó nekünk, késő kor törpe fiainak néha-néha föltekinteni a múlt idők szellem-óriásaira. Hát ha bennünk is föllobban a nemes ambitió lángja, s igyekezendünk jobban betölteni hivatásunkat. Bár úgy lenne! Tsepregi Ferencnek ha netalán valahol volna más verse is följegyezve, érdemes volna, közölni s megmenteni az irodalom-történet számára.

Ti, kik ott a Királyhágón túl közvetlen közelében vagytok az érdekes irattárak gazdag hányáinak, keressetek, kutassatok, hátha sikerül valamit fölfedeznetek. Csepkekből áll a tenger is.

Irtam Kün-Szent-Miklóson, 1886. ápril 9-én.

Nagy Zsigmond,
ev. ref. gymn. tanár.

KÜLFÖLD.

(b. r.) Jubileumi éve egy valódi keresztény intézménynek. Folyó évi október 13-án lesz ötven éve annak, hogy Fliedner tanár Kaiserswerthben egy diakonissa-intézetet alapított. Mielőtt annak keletkezéséről és ötven éves életéről egy pár adatot közölnénk olvasóinkkal, nem lesz talán felesleges, néhány szóban megemlíteni, hogy mi volt a diakonissa-intézmény, s minő változást szenvedett az első ker. századokban. A diakonissák az ősi ker. gyülekezetek tisztességes állásu, szolgálattelvő személyzetéhez tartoztak, jó hírű özvegy nők, vagy éltés hajadonok közül választva. Kötelességük volt, a szegények és betegek gyámolítása és ápolása; keleten a megkeresztelendő nők vízbe meritése és azt megelőző tanítása is reájuk bízott. Ezen intézmény már az ötödik században, némely vidékek kivételével, megszűnt, vagyis jobban mondva, a diakonissák teendőit némely női zárdák vállalták magokra. A prot. egyház a Jézus és az apostolok életpéldájával és a szentírás szellemével ellenkező szerzetesi intézményt saját kebelében meg nem tűrhetség, azon női zárdákat is megszüntette, melyeknek feladata a betegek, szegények ápolása vala; s bár számos különbözőféle szeretet-ház alapítása által igyekezett is

pótolni az eltörölt. női zárdákat, de sokan úgy vélték, hogy ez utóbbiak még sincsenek eléggé pótolva a prot. egyházban. Ily meggyőződéstől indítva, Fliedner tanár újból életre hívta az űs keresztyén diakonissa-intézményt, megalapítván a főnnemlített kaiserswerthi intézetet, természetesen, az újabb idők szükségeinek megfelelő szervezettel.

Tagjai lehetnek még 30 éven alól levő leányok, kik bizonyos ideig tartó előgyakorlat után, ünnepélyesen avattnak fel. Őt évre kötelezik magukat, melynek elteltével az intézetből kiléphetnek, vagy kötelezettségüket újabb öt évre megújíthatják. Főkötelességük betegek ápolása; e mellett gyermekek tanítása, elesett nők megmentése is teendők közébe tartozó foglalkozások; azért, az intézetben, a kórházon kívül, van árvaház, tanítónő-képezde, gyógyintézet kedélybetegek számára, és egy menhely — Magdolna-intézet — hová az elesett nők vétetnek fel. A kaiserswerthi intézet példájára és mintája szerint csakhamar számos diakonissa-intézet létesült mind Németországon, mind azon kívül, melyeknek száma egyre szaporodik úgy, hogy ez idő szerint 55 anyaintézet létezik, mintegy 6000 diakonissával, kik több mint 1700 munkatereten működnek. Ez ékesen beszélő számokban mily ropant mennyisége rejlik a fáradságos munkának, az odaadó szeretetnek, minő teljessége a testi és lelki szenvedések enyhítésére szolgáló segélynek és vigasztalásnak! És mily soknemű és sokfelé oszló a szeretet e munkája! A diakonissa-testvérek, 551 kórházban, 104 szegények-intézetében, 524 községi ápodában, 99 árva-nevelőházban, 304 kisgyermek-iskolában, 30 bölcsődében, 23 menedékházban, 9 ipariskolában, 36 nőcseléd-intézetben, 14 hülyék és nehézkórosok intézetében, 17 Magdolna-menedékházban, 8 fogházban, 4 tébolydában gyakorolják jótékony munkájukat.

(v. b.) Észak-Amerika. Az egyesült államokban, ez idő szerint, kétség kívül egyike a leghiresebb szónokoknak Henry Ward Beecher, a ki egyszersmind bámulatos tevékenységet fejt ki. Minden vasárnap kétszer tart egyházi szónokladot, nem kevesebb mint 3000 hallgató előtt s a mellett lelke egy nagy heti lapnak, a mely egész Észak-Amerikában el van terjedve; gyűléseken elnököl, családokat keres föl s harcol és küzd mindenütt a társadalmi és családi bűnök s a rabszolgaság és iszákosság, stb. ellen. Ő az úgy nevezett congregationalistákhoz tartozik, a kik közül némelyek Kálvint tartják szellemi vezérüknek, míg mások ezen vezért kevésbé óhajtják.

Egy alkalommal kérdezték vala Beechertől, ha vajjon nem tartaná-e tanácsosnak, azon rendszert követni, a melyet kálvininek neveznek. „Igen, felelt ő, azt a mit kálvininek neveznek, de nem azt, a mi kálvini. Én hiszem azt, a mit Kálvinnak is hinnie kellett volna, ha ő az én időmben élt volna és látta volna azt, a mit én látok. Az én legfőbb törekvésem mindig az, hogy az igazságot megismerjem, s aztán örvendek, ha Kálvin abban velem egy. Ha nem az, annál rosszabb az reá nézve.“ S hozzá tette, hogy Kálvin igen nagy embere volt a rendszereknek, de igen kicsi szive volt.

Nem rég jelent meg Beechertől egy mű, a melyben ő a szónoklad elméletével foglalkozik, tárgyalva mindazt, a mi a szónokladra vonatkozhatik. Bizonyára különösnek tűnhetik föl az, hogy ő követője azoknak, a kik azt vélik, hogy az elvetemült embereket meg lehet ismerni arcukról, holott eléggé világos, hogy e tekintetben a híres Lavater következtetéseiben nagyon sokszor csalódott. Beecher művének egyik részében azt állítja, hogy a beszéd építő hatására nézve szükséges, hogy a hallgatók közel a szónokadhoz foglaljanak helyet, mert ez által a delejességnek bizonyos neme fejlődik ki. Sokan a szónokadok közül, mondja ő, azon nézetben vannak, hogy nagyszámu hallgatóság előtt könnyebb beszélni, de ez téves felfogás, a mennyiben egy tucsat hallgatóhoz, ha azok közvetlenül a beszélő körül ülnek, épen olyan könnyen lehet beszélni. A régi módi kathedra sokat ront, mert „az ember egész alakja egy része beszédjének.“ Beecher a kathedrát a templom közepére helyeztette. Beecher könyvének legszebb része az, a hol reámutat arra, hogy a prédikátornak legfőbb életelve a predikálás kell hogy legyen. Ő nagyon hamar tisztában van maga-magával a felől, hogy ez valósággal is így van. „A mint a pap utazásairól, tudományos összejövetelekről hazatér, aestétikai tanulmányaival fölhangy és kevés kedvet érez tulajdonképeni életfeladatához, a mint a vasárnap terhes lesz reá nézve és a predikálás fáradságába kerül, akkor egyebekkel föl kell hagynia.“

Négy főkélléket követel meg Beecher az egyházi beszédet illetőleg: képzelő erőt, érzelmet, lelkesültséget és meggyőződést. Nem az, a ki a tükör előtt csinosan megkötött nyakkendővel indul a templomba, gondosan ügyelve, hogy véletlenül nehogy vagy egy megfontolatlan szó hagyja el ajakát: isten országának hirdetője, hanem az, a ki szivét nyelvén hordja. Beecher gúnyolódik az olyan prédikátorral, a ki fél, érzelmeinek szabad útát engedni. Minden lépésnek, a bölcsőtől a sirig, meg van a maga veszélye. De a veszélye a kedélymozzanatnak a gyülekezet előtt sokkal kisebb, mint az, hogy ha egy érzelmeiben szegény pap községét kedélyileg éhen hagyja halni. Továbbá, azt tartja, hogy előkészületül jobb a beszédet átgondolni, mint leírni. Az utóbbi mód mellett meglehet, hogy a prédikátor finomabb lesz az árnyalatokban és világosabb az elemzésekben, de a másikat követve, az eleveenség nyomul előtérbe. „Az elsőben a hallgatónak finom kesztyüs kezet nyujtunk, a másodikban meleg kézszorítást.“ A mi az egyházi beszéd úgy nevezett vázát illeti, Beecher nem óhajtja, hogy azok készítésénél a könyvekben megadott szabályokhoz szorosán ragaszkodjanak. „Az egyházi beszédeknek nem szükséges, hogy miként a golyók, mind ugyanazon formába öntessenek.“ Különösnek tűnhetik fel azon tanácsa is, hogy nem kell „igen jól“ predikálni. De ő ezzel azt akarja mondani: ne mondj el mindent, hanem engedj alkalmat és módot arra, hogy a hallgató maga-magától gondoljon még valamit hozzá. Szép művének záradékában azt tünteti föl Beecher, hogy a prédikátorra nézve leginkább és leggenialisabban működő erő a sze-

Folytatás a mellékleten.

retet, a mely segít minden teoriánál s végül megszégyenít minden teoriát.

ARANY-KÖNYV.

Ujabb alapítvány.

A helybeli ev. ref. kollegium újabb, szép alapítvánnyal gazdagodott. Dr. Székely József pénzügyi közigazgatási bíró e hét első reggelén megjelent a tanári kar előtt és a kollegium igazgatója kezébe 1000 frtot fizetett le m. kir. papíráradék kötvényekben és egy szépen irt alapító levelet nyújtott be, mely szerint a fennirt összeg kamatait két nagyon jó tanuló szorgalmas, szegény növendéknek ossza ki évenként a tanári kar ösztöndíjúl.

Az alapító levél kitejezi a hálát azon intézet iránt, mely alapítót, mint szegény gyermeket, felkarolta, fölnevelte, emberré tette. A hála könyveivel szemében, a visszaemlékezés ereje által megtört hangon mondta a nemes alapító: „Isten megsegített, megtakarított filléreiből adok annak a kollegiumnak, melynek annyit, mindent köszönhetek.“

Mély hatást tettek a szavak a jelenvoltakra. Az egykori egyházi árva, a szegénység nehéz viszonyai közt nemes nagyravágyástól sarkalt növendék: előkelő helyet vívott ki magának Budapest hivatalos köreiben. A szerencse kedvezett és ő nem feledi el, hogy isten segítette meg. Feledhetetlen maradt lelkében a hála, melyre e kollegium elkötelezte. Az árva anyát kapott, a szellemi élet édes tejét kapta és el nem tikkadt a poros úton, melyhez hasonlított gyermekora. Ez édes tej, a tévelygő Hagar által keresett e forrás örökre hálássá tette.

Egy francia író elmés gondolata szerint, a hálátlanság a szívet összeszorítja. Dr. Székely József szíve nem szorult össze: belefér a protestáns élet termő fája.

E termőfa: az önszegély. Burke angol államférfi mondta, hogy az államsegély visszaütése a leggazdagabb segélyforrás. Igen, mert az önszegély elve megtart s megelevenít. Hogy az állam mily jó szemmel nézi a protestáns áldozatkészség fölébredését és erős nyilvánulását, arra nézve elég hivatkoznom dr. Berzevicy Albert miniszteri tanácsos jellemző felolvasására: A társadalom és iskola viszonyáról, melyben a vallás és közoktatási miniszter ur intentioiba közérő beavatott felolvasó hangsúlyozza, hogy a társadalom az iskola-segélyezéssel csak az állam terhére apasztja, mely úgy is az ő vállára hárul vissza és a saját maga befolyását gyarapítja.

A protestáns iskolák fentartó elvét ápoljuk, fejlesztjük! És csak hálával lehetünk azon egyének iránt, kik intézeteink protestáns jellegéért maig is lelkesednek, azért áldoznak. Nem a szűkkeblű felekezetiesség érzését akarjuk ápolni, hanem a színnel, határozott jelleggel bíró intézményekben találjuk meg a kellő biztosítékot arra, hogy valódi hazafiakat, erős jellemeket és emelkedett szíveket legyünk képesek nevelni.

Dr. Székely József alapítványa egy pár szegény tanulót ment ki a nyomorból, eselleg egy tehetséget ad az országnak, mint az egyházi árva által élvezett fillérek ő benne tökécsítve, most megtermették gyümölcsüket.

Nem az 1000 forint hatása mozgatja e percben e sorok írójának lelkét, uralg gondolatvilágán; de az önszegély megernyedett, meglazult elve érezteti vele egykori erejét, hatalmát, valahányszor egy-egy olyan derék férfiú támad, ki a jót jóval viszonozza és nem a felekezeti iskola elmaradottságán lamentál kacérkodva az államhatalommal, melynek semmi jó szolgálatot nem tesz, mely nem is tekinti szolgálatnak a szűkkeblű közönyt; hanem tesz és adóz, ha isten neki megadta hozzá a segítséget.

E helyen is fogadja dr. Székely József. nemes tetéért. a köszönet és hála kifejezését.

Hegedüs István.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Köszönet nyilvánítás.** A ktlvárosi ref. földész énekarnak márc. 28-án tartott zárünnepélye alkalmából kóták beszerzésére főt. püspök Szász Domokos ur 20 frtot, nsgs. dr. Kolozsvári Sándor ur 5 frtot, főjegyző nt. Szász Gerő ur (programm nyomatásra) 2 frt 50 krt, tkts. Gámán Zsigmond iparkamarai titkár ur több énekdarab nyomatási költségét (mely körülbelöl 16 frt) volt szíves fedezni. Fogadják a kegyes adakozók énekkarunk hálás köszönetét azon ígérlet kíséretében, hogy ezután is a többre-többre törekvés által igyekezni fog e nagybecsü pártfogást kiérdemelni. Köszönet, hálás köszönet a kolozsvári szépen virágzó ev. ref. egyháznak, mely városunk két pontján (magyar- és lidelve új-utcai) népiskola helyiségeit fűtés, világítás stb. költségei hordozásával engedte át az énekarnak az ottani tanulhatás céljából. Végül, szívből jövő köszönet a helybeli összes hírlapok tkts. szerkesztőségeinek, hogy buzdító hangon tartott több rendbeli közleményeikkel a t. közönség érdeklődését énekkarunk iránt felkeltve, oly szép számu közönség előtt tarthatta meg első zárünnepélyét. Megbízás folytán Tóth Tamás karvezető.

— **Tanügyi munkatársunk feladata,** hogy érdeme szerint méltassa, vagy gáncsolja, mi e rovatunkban egyszerűen felemlítjük, hogy egy szellemes francia, Frary Rudolf könyvet irt arról, hogy a középiskola tankönyvei közül zárják ki a görög- és latinnyelv tanítását és e könyvet Trefort miniszter magyarra is lefordította, de csupán azért, hogy a szakkörök és az időszakos irodalom foglalkozzanak vele. Jól teszük, ha foglalkoznak. De mi abban a meggyőződésben vagyunk, hogy Magyarországon a latinnyelvnek kiküszöbölése a középiskolákból még hosszú időken keresztül már csak azért sem volna helyes és tanácsos, mert évszázadokon keresztül a magyar közéletnek és culturának egyedül forrása a latinnyelv volt. Ám, beszéljen tanügyi munkatársunk.

— **A szatmár-németi ev. ref. gymnasium elvesztette egyik tanárát** — Kovács Istvánban, ki a tanügy terén 49 évig sikerrel működött és ezért aranyéremkeresztel volt decorálva. A 72 éves férfiú folyó hó 11-én hunyt el. Béke lengjen áldott emléke fölött!

= **Köszönet és hála.** Mindig örömünkre szolgálhat, ha a valódi prot. szellem szülőföldre irányában a távolban sem tagadja meg magát. M.-beregnyei születést t. Soós Antal úr, dévai képezdei tanár és ipariskolai igazgató, szives volt, a bergenyei ref. iskola javára 10 frtnyi alapítványt tenni: fogadja ezért a nyilvánosság előtt is a legőszintébb köszönetem nyilvánítását egyházain nevében. Vajha követnék a szép példát azon többi maguknak a tanulás útján kedvező állást kivívott nagyon tisztelt egyének is, kiknek bölcsőjük Mező-Bergenyében ringott. Mező-Bergenyé, 1886. ápril 5. Székely Sándor, ref. pap.

= **Egy nagy kath. folyóiratnak** kiadása van tervben és kétségen kívül meg is fog indulni, miután oly tekintélyes férfiak állanak élén, mint gr. Károlyi Sándor és gr. Apponyi Albert, az úgy nevezett szent (!) István-társulat elnökei. A vállalat felöleli az összes tudományokat, a művészet és költészet birodalmát. Eddig is láttunk már katolikus historiát; biztosan számíthatunk rá, hogy ezután lesz

katholikus arithmetika és éposz, meg katolikus vers. Azok az urak tudják, hogy mit csinálnak; míg mi majdnem összedugott kézzel nézzük, hogy a nagy mértékben felkorbácsolt ultramontán hullámok már az alapokat mossák és bamba resignatioval várjuk, míg a fedél a nyakukba zuhan. Ők egy pár százezer példányban tudják elterjeszteni tendentious könyveiket, kiadványaikat, míg mi egyetlen lapunkat nem bírjuk megismertetni liveinkkel és iránta alig vagyunk hépesek némi érdeklődést kelteni. Hát, ez így nagyon roszul van; jó lenne, gondolkodni fölé!

Szerkesztői nyiltposta.

= **Egy kis önigazolás.** P. F. Igazán mondjuk, hogy nincs mért szót szaporítani. A távolban minden dolog máskint néz ki, mint közlelől. Mi úgy látjuk, hogy nincs ok a nehezletésre.

= **A vadházasságok kérdése.** Oly cikket, mely plane napilapban is megjelent, nem közölhetünk. Miért tartózzunk, midőn aratásra tartunk jogot?

HIVATALOS RÉSZ.

655—1886.

Mindenik egyházmegye esperesének, mindenik kollegium m. tt. Elöljáróságának és a püsp. vizsg. alatti egyházközségeknek.

A m. kir. vallás és közoktatási miniszter ur ő nmlgának idei 420 elnöki szám alatt kelt leirata folytán értesítjük egyházközségeink és kollegiumaink előljárásgait, hogy a cs. kir. katonai földrajzi intézet (k. k. militär geographisches Institut Bécsben) által heliografiai úton kiadta király urunk ő Felségének arcképét s a tanintézetek részére kedvezményes áron megrendelhető.

Egy példány ára, és pedig A) diszkiadásból Japán papírra nyomtatva és autographphal 1 frt, a B) kiadásból, China papíron és címmel iskolák és hivatalos helyiségek részére 50 kr.

A megrendelések az említett intézethez intézendők; a szállítási és csomagolási költségek apasztása céljából, felhívjuk egyházmegyéink espereseit, hogy az egyházközségektől a megrendelésre vonatkozólag beveendő nyilatkozatuk alapján, a szükséges példányokat egyszerre rendeljék meg.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1886, ápril 11-én tartott üléséből.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

95—1886.

MEGHÍVÓ.

A küüllői ev. ref. egyházmegye h. esperesétől
a küüllőmegyei ev. ref. egyházmegye mlt. és t. t. közgyűlési tagjaihoz!

Hivatalos illemmel kívánom értesíteni az igen tisztelt közgyűlési tagokat arról, hogy a küüllői ev. ref. egyházmegye tavaszi rendes közgyűlését folyó év május hó 3-án reggeli 9 órakor kezdve, D.-Szt.-Mártonban a megyeház nagy termében fogja megtartani, mely gyűlésre az igen tisztelt tagokat, tisztelettel meghívom.

Tárgyak.

1. Helyettes esperes bemutatja a h. esperessé lett kineveztetéséről szóló fötiszteletű püspöki leiratot.

2. Elnöki jelentés.

3. Esperes választás.

4. Felsőbb leiratok tárgyalása, jelesen: véleményadás, a k. közgyűlés tagjai számának apasztását és az egyházmegyei vizsgálatok módosítását tárgyzó mlt. igazgató tanácsi leiratokra.

5. Indítványok.

6. Kérelmek és panaszok tárgyalása, kebli elintézendő ügyek elintézése.

7. Bizottságok kiküldése.

8. Az országos közalaphoz segélyért folyamodók kérvényeinek elbírálása és felajánlása.

A gyűlés megnyitása után gyászistenisztelet fog tartatni a d.-szl.-mártoni ev. ref. templomban, néhai h. e. egyházkerületi főgondnok id. Zeyk Károly emlékezetére.

T. lelkésztársaimat szeretettel felhívom, hogy e gyűlés tartásának idejét, tárgyait és helyét tudatni azon gondnok és képviselő urakkal, kiknek a hivatalos egyházi lap nem jár, tartsák hivatalos kötelességüknek. V.-Gálfalva, 1886, ápril 10-én.

Kovács Elek s. k.
h. esperes.

283.—1886.

A dési ref. egyházmegyéből.

Jöllehet még mult év december havában elküldöttem, részben magam vittem el és adtam át a tiszteletes és t. gondnok uraknak az egyházi közalap kezelési szabályait, és az utasítást az első három év számadásainak és hátrálékainak rendbe hozására és mégis alig négy lelkész ur küldötte meg a betöltött iveket, de nem figyelve a rendeletre, a hátrálékos iveken levő rubrikát nem töltötték be és vissza kellett küldeni. Ily mulasztás mellett a kiküldött bizottság össze nem ülhet és kénytelen leszek, a hivatalos eljárás szigorát használni.

Doboka, ápril 6, 1886.

Nagy Lajos.
esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott Stein Jánosnál Kolozsvárt.

Mai számunkhoz ¹/₄ iv melléklet van csatolva.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVI. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1886. ÁPRILIS 22.

16. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda -- hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Resurrexit!

Mire lapunk távulabbi olvasóink kezébe kerül: már felviradt a h u s v ét. A keresztyénségnek legszentebb innepe. Központja minden kijelentésnek. Fundamentoma az egyháznak. Forrása az erőnek, a vigasztalásnak, a tette-kész akaratsnak, az ember méltóságának és a szellem fönségének. Kijelentése mindannak, mi a halandó emberben elmulhatatlan, örök, isteni.

Halhatatlanság. Feltámadás.

A mi felséges álmod valaha a bölcsék álmodának: e kijelentésben valósággá lőn. Mit csak sejtett valaha a szív, mely szenved, mely csak feláldozza magát, mert szeret: ez evangyeliomban megtalálta soha el nem enyészhető jutalmát. A jóknak, az igazaknak önfeláldozása, mely előbbre becsülte a vértanuk halálát, mint egy meggyalázott életet; többre nézte az igazságért való szenvedést, mint a hamisság kárhuzatos dicsőségét; inkább bizott az eszmék megelevenítő erejében, mint a hatalmasok világ-hódító parancs szavában: tökéletes elégtételt kapott az angyalnak ama szent szózatában: nincs itt, feltámadott! Resurrexit!

Mért akarja a modern tudományoskodás kipropni szivemből e hitet? Mért akarja összetörni lelkem jobb felét? Boldogabb lesz-e a föld; közelebb jön-e hozzánk az ég; termékenyítőbb lesz-e az erkölcsi világrend; jobb, nemesebb lesz-e egyáltalában az ember, ha arra tanítják: hogy nem több, mint a rengeteg farkasa, a puszták fenévadja és élete nem több, mint mától holnapig? Boldogabb lesz-e az ember, inkább meg fog-e felelni magasztos céljainak, melyeknek élő bizonyága a világtörténelem, ha most azt mondják neki egész lényed nem egyéb, mint anyag, mely felszlik a mindenségben, a lelked — semmi? Boldogabb lesz-e, ha most arra tanítanak, hogy édes anyám dajkadala, mely bölcsőm felett megzendült, csak rögeszme; önfeláldozó szeretete csak állati

ösztön, és az én soha el nem muló hálám csak beteges képzelődés? Boldogabb lesz-e a világ, ha arra tanítanak meg, hogy ne ismerjek testvért, rokont, barátot; ne tápláljam szivemben a hazaszeretetet rajongását; ne szolgáljak az igazságnak, ne védelmezem az erényt, az ártatlanságot; az öntudat, a lelkiismeret megnyugtató szava, a kötelesség-teljesítés: mind-mind csak betanított szó, ábránd, hazugság. A valóság a fő. Életünk abból áll, a mit kézzel megfoghatunk. Lételünknek célja a haszon, az önérdek. Minden egyéb csak árnyék, a mely elenyészik; buborék, melyet egy kósza szellő összetör. A bölcsék bölcselkedése ámitás. A kijelentés vén asszonyoknak való mulatság. A menyboltozat csillagvilága, a levegőég balzsamos illata, a rétek bársonya, a mezők hullámzó kalásztengere mindez csak az anyag törvénye, a mely van, hogy elmuljék. Hit, remény, szeretet, melyek eddig megszentelték az életet; erőt adtak dolgozni, tűrni, szenvedni; vigasztalást, hogy könnyeinket letöröljék; felnyitották a menyország kapuit, és részeseivé tettek az örökéletnek, a halhatatlanságnak, isten szellemének: mindezek csak aberratio, tévedés, babonás gondolkozásu dajkák meséje.

Oh, jaj a nemzedéknek, mely ilyen gondolkozásban lesz élni kénytelen! Jaj, az emberiségnek, mely a tiszta moral és a felemelő hit törvényei helyett elfogadja az erőszak törvényeit! Mint a madár nem lesz madár, ha levágják szárnyait: úgy az ember nem lesz ember többé, ha lemond isteni voltáról. Midőn csak a földet fogja nézni; nem fogja többé látni az eget. Ha csak a testnek, az anyagnak él; ha jobbik felét, lelkét, szellemi életét eldobja magától: megtagadja mindazt, mi az emberiség élelében eddig szép, fölséges, magasztos volt; ha megtapodja kedveseinek sirját, gúnyt űz az igazság vértanúiból: az lesz a világ vége, a Nirvana, a megsemmisülés és kezdődik az utolsó ítélet.

De nem, nem! Resurrexit. Az élet örök; van örökélet!

Tanit a tavasz omló sugara, mely ontja melegét. A csermely, mely eldobta jég-burkolatát. A virág, mely kitarja színét. Tanit a természet pompája, hogy minden változik, de semmi el nem mulik; tanit a tavasz, hogy semmi meg nem hal, csak álmodik minden; hogy ott csak élet van s a halál ismeretlen; midőn a siron a fejfákat ölelő folyondár jelképezi a lelket, mely mindig magasabbra tör, míg istenhez el nem ér. Resurrexit!

És a természet tanubizonysága mellett mennyivel hatalmasabb az, mely végbemegy a mi lelkünkben!

Rég elfeledtük ringó bölcsőnk puha vánkosát. Csak mint egy szép álom tűnik fel néha ifjúságunk arany kora. A férfiú erejével, istentől nyert csekély talentumainkkal ott állunk az élet küzdelmeiben, forrongó zuhatagában. Csak a szükség-e az, mely munkára ösztönöz. Csak a földi jutalomnak reménye, csak az előmenetel, csak az emberek előtt való kedvesség-e? Külsőségek ezek csupán, melyek arra köteleznek, hogy ne vétsünk a földi törvények ellen; de valódi indító okunk ben van a lélekben; ama szent tudatban, hogy isten megméri érzelmeinket, gondolatainkat, látja indulatainkat és azok szerint lehetünk boldogok e földön, vagy várhatunk jutalmat túl ez életen: üdvösséget, vagy elkárhozást.

Mennyi nagynak volt forrása e hit, e lelki szükség az emberiség életében! A természet törvényeinél mennyivel áldásosabbak ezek. A nap sugarai elepesztik a földet, a vihar és jégverés elseprik az aratás reményét: az erkölcsi törvények csak a jónak szolgálnak, és az örökélet hite csak oltárokat emelt a legfönségesebb célok dicősitésére. Az anyai szeretet melege tett-e valaha valakit boldogtalanná? A ki lelkiismeretének megnyugtató szavára hallgatott és cselekedett, nem az erénynek, és a világosságnak mutatta-e be hódolatát? A proféták, az apostolok, a megváltók, kik isten törvényei előtt meghajolva, életüket mosolyogva adták a halálnak, nem a végetlenségnek, az örökéletnek állítottak-e templomokat, hogy valakik oda belépnek, hallják a vigasztalásnak, az erőnek, a lelkesedésnek felemelő szavát?

Mért akarja, az úgy nevezett, tapasztalati tudomány elvenni e hitet az emberiségtől?

Azt hiszi, hogy a pénzen fogadott dajka jobb ápoló lesz, mint az édes anya; a zsoldért szolgáló katona vitézebb, mint a Mirmidonok, vagy a Makkabeusok, kiket a hazaszeretet lelkesített; az iparos-, vagy a kereskedő-segéd több hasznot fog tenni a világnak, mint a költő, ki nem napszamos munkát végez, hanem széttördeli szívéét és oda dobja, hogy még a legszegényebbnek is legyen egy gyémánt-darabja? Azt hiszi, hogy a phalanszter boldogabbá fogja tenni az embert, mint a menyország?

Hát, az ők hite nem az én hitem. Az ők tudománya nekem nem kell. Csodálattal hajlok meg egy kis virág előtt; bámulom a hangya és méh szorgalmát; megdöbbsent a menydörgés fonsege: de oly örömet adom át lelkemet egy kézszorításban azoknak, kik engemet szeretnek, a kiket én szeretek; dolgozom érettük szívesen; imádkozom boldogságukért és ha eljönnek a megpróbáltatás napjai, ha betegágy mellett virasztok, ha koporsóra, sirra kell leborulnom: akkor feltáru előttem az örökélet, a végetlenség és megvigasztal a hit, hogy látjuk egymást egy boldogabb hazában. Resurrexit!

Ezt a hitet oda nem adnám a megteremtett világ minden gyémántos koronájáért. Azt a megnyugvást, mit ez a hit ad, fel nem cserélem a tudósok minden akadémiái cathedrájáért. Mert a tudósok majma, és majomból lett embere elvész, megsemmisül, és nyoma sem marad; de az én emberem, ki isten képére teremtett, kit a szentlélek ma is elvezérel az igazságra és a világosság cselekedeteire: a börtönben és a trónon, dicőségben és megalázott állapotban, ha szegény, ha gazdag, él mindörökké. Mert nem a máj napért él, nem az elmulandóért, hanem az örökévalóért, az eszméért. És mutasson nekem akárki az emberiség történetéből csak egyetlen egy eszmét, mely meghalt, mely eltemettetett, és a melynek sirja felett, ne hangzott volna ama szózat: nincs itt, feltámadott. Resurrexit!

E hit az emberi léleknek egekbe rontó örök vágya. És e vágy a husvét története, mely lehozta az eget a földre, az istent lehozta az emberi szivekbe: ez az ujjászületés innepe.

Boldog ünnepeket!

Szász Gerő.

Kiknek szabad templomainkban prédikálni.

A feltett kérdésre írott törvényeink és a gyakorlati élet két egymással ellentétes feleletet ad. És az, ki írott törvényeink szellemének tiszteletet s templomi szószékeinknek erkölcsi tekintélyt követel: sehogy sem tud megnyugodni ez anomálián.

A debreceni országos zsinaton hozott törvény 99 §-ben erre vonatkozólag szóról-szóra ezt mondja: „A közönséges isteni tiszteleteken, egyházi beszédet csak a rendes lelkészek és segédlelkészek tarthatnak; iskola-tanítók csak akkor bizhatók meg e tiszt teljesítésével, ha hittanszaki tudományokat végeztek; rendkívüli esetekben azonban oly tanítók is felbocsáthatók az egyházi szószékbe, kik a hittanszaki tudományokat rendszeresen nem hallgatták; az ilyenek azonban a lelkipásztor által kiválasztott egyházi beszédet a lelkipásztor által megjelölt könyvből tartoznak felolvasni. Hittanszaki tanfolyamon levő felsőbb tanulóknak ünnep-követség alkalmával és más időben is megengedhető, hogy az isteni-tiszteletet végezhessek; más szakiskolák növendékei, annyival inkább gymnasialis növendékek az egyházi szószékbe nem bocsáthatók, a lelkipásztor helyett az isteni-tiszteletet nem végezhetik.“

A mint ez idézett § szövegéből látható, templomi szószékeinkbe egyházi beszédek tartása végett, a lelkészekon kívül, csak hittanszaki tanfolyamon levő felsőbb tanulók bocsáthatók föl. Rendkívüli esetekben pedig az iskola-tanítók is, ha szintén hittanszaki tudományokat nem hallgattak is. De más szakiskolák növendékei, annyival kevésbé gymnasialis növendékek szószékeinkbe nem bocsáthatók, helyettünk az isteni tiszteletet nem végezhetik.

Miért van mégis, hogy az idézett törvény világos rendeletének ellenére, még algymnasialis növendékek is gyakran igénybe veszik templomi szószékeinket? Miért van, hogy például a székely-udvarhelyi tanoda gymnasialis növendékei rendszeresen járnak ünnepkövetségbe a legfontosabb alkalmakkor ünnepek folyamán hirdetik isten igéjét? Nem szabad föltennem, hogy tudva és szándékosan törvénysértés követtének el. Legfönnebb azt tételtezhetem föl, hogy nincsen szabály kivétel nélkül, és így a nevezett tanodának, valamint más tanodáknak növendékei is, valami ily kivételes engedmény folytán részesülnek azon különös kedvezményben, hogy fontos papi teendőket is végezheszenek. De hát akkor mire való a törvény? Vagy tán amaz idézett törvény reánk nézve még nem bir kötelező erővel? A mi törvényünk tán még most is csak a régi usns, melynek korhadt falain át még a kiskorú gyermekek is eljuthatnak az ur házának legszentebb helyére templomi szószékeinkbe?! Valóban, meg kell vallanom, hogy a fölvetett kérdés törvényszerű megoldásával nem vagyok tisztában. És ha a gyakorlati élet ide vonatkozó egyes tényeire tekintek, a chaos még hatványozottabb mértékben növekszik előttem. Nem aka-

rok a délátorság szennyes mesterségéhez nyulni, isten őrizzen ennek még csak gondolatától is, de fölszólalásom jogosultságának igazolására föl kell említenem, hogy szerény papi hivatalunk erkölcsi tekintélyének és egyszerű isteni-tiszteletünk magasztos méltóságának véghetlen kárára, az éretlen növendékek és szakavatatlan egyének előtt sok helyen állanak tárva templomi szószékeink.

Ki ne botránkoznék meg azon, ha községi tanítókat, állami tanító-képezdei növendékeket, vagy éppen algymnasiumi gyermek-tanulókat lát templomi szószékeinkben a felnőttek erkölcs-vallásos oktatásának szak-képzettséget igénylő komoly munkájával foglalkozni?

Igaz, hogy az idézett törvény értelmében iskola-tanítók is megbizhatók az isteni-tisztelet végzésével. De hát az itt említett iskola-tanítók alatt minő tanítók értendők: az ugynevezett, kántor-tanítók-e, vagy pedig a községi tanítók is? A törvény szövege egyházközségeink énekevezéreiről teljesen hallgat, pedig szükség esetén ott, hol ref. vallásu tanítók nincsenek, ezek is számításba veendőek lennének.

A fölített kérdés vallásos szempontból közérdekű fontossággal bir. Ezzel tisztában lenni, minden lelkésznek hivatalos kötelessége. Isten igéje hirdetésének komoly munkáját avatatlan kezekre nem bizni; templomi szószékeink erkölcsi tekintélyét és a különben is súlydező isteni-tisztelet magas becsét a gyermekek invaziójától megoltalmazni, mindnyájunknak szent kötelességünk. Engemet éppen e kötelességérzet ösztönöz itt a nyilvánosság terén szabatos feleletet kérni ama kérdésre: kiknek szabad templomainkban prédikálni?*)

S. S.,
ref. pap.

Az egyházmegyéből.

Szilágyyszolnoki egyházmegyénk tavaszi rendes közgyűlését ápril 11 és következő napjain tartotta meg. Esperes Nagy László megnyitván a gyűlést, felolvassa tartalmas esperesi jelentését, melyben számot ad esperesi működéséről, eljárásairól, némely intézkedéseiről, melyekre a közgyűlés megerősítését kéri. A kimerítő s az egyházmegye közéletét hiven visszatükröző jelentést közgyűlésünk örömmel veszi tudomásul s az abban foglalt indítványok s általában az egészről véleményes jelentés tételére bizottságot küld ki.

Ezután a közgyűlés összes tagjai a templomba vonultak néhai b. c. Zeyk Károly egyházkerületi főgondnok emlékünnepejére, hol esperesünk buzgó imádsága után, Diószegi Móric, ér-kávási pap, mondott általános elismerést érdemelt emlékbeszédet, alapigéül vevén 2 Tim. 4 r. 8 versét.

Délután a gyámintézet részvényes tagjainak gyü-

*) A törvény tiszta és világos. Szabatosabb feleletet senki sem adhat. Egy felelet lehet csupán: ki a törvényt áthágja, bünt követ el és minden bűnnek megvan büntetése. Reméljük, hogy ennek alkalmazása nélkül is, ez öröklött betegséget meggyógyítja a törvénytisztelet és az előhaladott kor követelménye. Szerk.

lése tartatott meg, melyben tárgyalatott a m. ig. tanácsnak gyámintézetünk ügyeire vonatkozó leirata s a pénztárnak megvizsgálása után határozatképen kimondatott, hogy tétessék kimerítő jelentés a pénzügyi viszonyok rendezéséről, általában gyámintézetünk fejlődése kitüntetése végett terjesztessenek fel minden okmányok, melyek e tárgyra vonatkoznak. Lemondott s a debreceni főiskolába háznagyul elválasztott Rózsa Sándor nagyfalusi volt pap buzgóságának elismerése után, egyhangulag pénztárnoknak Viski Pál, zoványi papot választotta meg a közgyűlés.

Ápr. 12-én tovább folyván a közgyűlés, a [következő tisztujtásig aljegyzőnek, szintén Rózsa S. helyébe, Szász Ferenc, kusalyi papot választotta. Néhai b. e. Bánffy Albert volt e. m. főgondnok halála felett jegyzőkönyvileg fejezvé ki részvét-nyilatkozatát, a boldogult kertületi és egyházmegyei gondnok felett gyászünnepegy tartása határozatott. Időül kitűzve lett az őszi közgyűlés Tasnádon, hol imát esperes, emlékbeszédet Benkő Lajos hadadi pap fog mondani. A főgondnoki állomásra kijelölte közgyűlésünk br. Bánffy Györgyöt, Szikszay Lajos és Gencsi Sándor urakat.

Előterjesztvén esperes afa, hogy a néhai főgondnok temetése alkalmával többen az ő vezetése alatt képviselvé az egyházmegyét, annak nevében a boldogult koporsójára koszorut helyezett, ez előterjesztés, a kegyelet ezen ténye helybehagyó tudásul vétetett s esperesünknek eljárásáért köszönet szavaztatott.

Bod Péternek nagybecsű munkáját egyházmegyénk könyvtára részére megrendelte, ugyanekkor egy központi és vidéki papi könyvtár szervezésére bizottságot küldött ki.

Véleményes jelentés-tételre hivatván fel egyházmegyénk, a magyar ref. egyházi kölcsönös tűzjár biztosító intézet és lelkeszi s tanári nyugdíjintézet alapszabálytervezetere vonatkozólag, amaz módozataiban és részleteiben teljesen, emezt, mint hézagost, tetemes pótlásokkal és kiegészítésekkel, Magyarósi István, zilahi pap afa szakszerű véleménye alapján tárgyalja és megállapodásait, melyek, hisszük, kellő figyelmet fognak felebbresztetni, a m. ig. tanácshoz felterjesztetni határozza.

Azon napon tovább folyván a közgyűlés, tárgyalva lett az ig. tanács leirata a canonica-visitationak refórmálására nézve. Egyházmegyénk e tekintetben is részletes felterjesztést tett. Alapelvül elfogadta a három éves visitatiót, a számadások 2-od foku vizsgálására a directoron kívül még 2 alszámvevői állomást óhajtana rendszeresíteni, a visitatioi költségek apasztása érdekében a fizetendőket e célra egyházanként 7 frtba állapítja meg, mely összegből az esperes, jegyző, mint vizsgáló biztosok nap- és fuvardijai, a számvevők tiszteletdíján kívül még mintegy 100 frt lenne évenként tőkésíthető, az e nemű költségek jövedő csökkentésére.

Tárgyalatott a közalaphoz, a házi-pénztárhoz s az államsegélyért beérkezett kérvények, melyeknek nagy száma egyházaink szegénysége, papi és tanítói állomásaink szerény s alig megtartható javaadalmazásáról tesznek bi-

zonyságot. Égető a szükség, hogy felekezeti, mint nemzetiségi tekintetből, vajha a pártolólág felterjesztett kéresek mindnyájan meghallgatást találjanak az intéző köröknél.

A közalap ellenőrző bizottságába esperes mellé megválasztattak: Gencsi Sándor, algondnok és Viski Pál, zoványi pap.

Tárgyalatott ezeken kívül több kisebb fontosságú ügyek. K. L. paptársunknak az egyházmegyéhez az ig. tanács által visszaküldött kérvénye, az esperes eljárásának helyesléseivel. Közgyűlési felterjesztés a gyámintézet átírata alapján az ig. tanácshoz. Sarmasági égett egyházunk segélyezésére a közpénztárból meg lett szavazva 20 frt. Sz.-Főkereszturi egyházunk kérése tanítójának a tanítói interkalaris jövedelemből megjutalmazása iránt kedvezőleg elintéztetett. B. K. indítványa a gyámintézeti alapszabályok két §-ának megváltoztatása tárgyában melőztetett.

Az egyetemes egyházi névtárból mintegy 20 példányt helyezhet egyházmegyénk el, s annyi példány megrendelése elhatározatott.

Felhívja közgyűlésünk a megyei alispáni hivatalt, hogy a vásár- és ünneppapoknak megtartására vonatkozó országos törvénynek és megyei szabályrendeleteknek szigorú végrehajtása felett örökdjék.

Az esperesi jelentésből kitetszőleg, egyházmegyénk területén a születések száma 607-tel multa felül a halottak számát, mely örvendetes tudásul szolgált. Iskolaügyünk is emelkedést mutat, mert a tankötelesek sokkal nagyobb százaléka látogatja iskoláinkat, mint a mult évben, s ez ügyre jótékony befolyást gyakorol esperesünk azon intézkedése, hogy minden iskoláról havonként részletes kimutatást kíván be, melyben az iskola létszáma, az előjáróság látogatásai s általában az iskolaügy körül végzett teendők befoglalva kell hogy legyenek.

Bevégeztetvén a még felmerült apróbb ügyek, esperes szívélyes üdvözlettel rekesztette be a közgyűlést. De hiányos volna tudótításom, ha meg nem emliteném még azon megható bucsut, melylyel id. Dombi Lajos, hogdándi nyugalmazott paptársunk vált el az egyházmegye tagjaitól, ki egyházmegyénknek harminckilenc évig buzgó papja, jegyzője s esperese volt. Meghatva vált el tőlünk, váltunk el tőle, midőn fia, n.-várad paphoz menendő volt közölünk, mint a hol kívánja utolsó éveit eltölteni. Adja isten, hogy sokáig nyugodt szívvel, jó kedélylyel élvezhesse a boldogító visszaemlékezés örömeit.

Notárius.

Püspöki egyház-látogatás.

Valóban bámulatos az a folytonos és lankadatlan tevékenység, melyet főt. Szász Domokos ev. ref. püspök, egyháza és nemzete érdekében kifejt. Alig érkezett haza Budapestről, a hol a középiskolák államsegélyezése ügyében összehívott miniszteri értekezleten, a báró Baldácsi-alapítványi bizottság gyűlésén és az országos közalap segélyosztó bizottsági ülésén f. hó 10, 11 és 12-én részt vett, azonnal elhatározta, hogy

egyházkerületünk egyik nagy veszélyektől környezett területét meglátogatja, hogy személyes meggyőződést szerezzen a létező bajokról, a melyek ott úgy vallási, mint főleg nemzetiségi szempontból a leggyorsabb orvoslást igénylik. E cél vezérelte a főtiszteltetű püspök urat f. hó 19-én Ördög-Keresztúr és Kis-Esküllő vidékére. Reggel korán, 5 órakor indult el tükára kíséretében a főpásztor ez útjára, Válaszút felé, a hol a 7 óra tájban oda érkezett az egyházközség tagjai, élükön a deési egyházmegye érdemekben megőszült esperese, nt. Nagy Lajossal, és ottani lelkész, t. Vadas Alberttel, éljenekkel fogadták. A fiatal lelkész egyszerű szavakban tolmácsolta azon érzelmeket, melyek őt és híveit az átutazó főpásztor idvezlésére ösztönözték, s az erre adott, s az egyházközség tagjait egyházuk s nemzetiségük iránti buzgó ragaszkodásra intő válasz után, a főpásztor br. Bánffy Ádám ő méltóságát látogatta meg, kérve őt az egyházközség ügyeinek buzgó fölkarolására, a mit a nemes báró készséggel ígért meg. Majd az egyszerű templom megtekintése következett. A főtiszteltetű püspök úr jó szívének egy szép bizonyítékát adta itt is; a templom megmeszeltetésére 20 frtot ajándékozván az anyagiakban szűkölködő egyházközségnek. A paplak s ottan az egyházközség anya-, jegyző- és családkönyveinek áttekintése után, az egyházközség tagjainak szívélyes idvezlését viszonzva s nt. Nagy Lajos esperes urat is maga mellé véve, Borsa felé folytatta útját a fáradhatatlan főpásztor. Az ottani tevékeny pap, Jónás Bálint, az egyházközség buzgó presbyteriumával már várta az érkezőt. A szívélyes fogadtatás után az egyházi épületek, valamint ez egyházközség anya-, jegyző-, családkönyveinek és a magtári kötleveleknek megvizsgálása következett. A tapasztalt jó rend arról győzhetette meg a főtiszteltetű urat, hogy ez egyházközség úgy szellemi, mint anyagi ügyeinek vezetése biztos kezek által történik. Ez egyházközség buzgó tagjai, valamint az áldozatkész lelkész sokat tesznek annak virágzó állapotban tartására. Ennek igen szép tanujele a br. Bánffy D. főgondnok úr által saját költségén épített kántori lak; továbbá az egyházközség által szorgalmi úton gyűjtött orgona-alap, a mely már akkora, hogy bármikor megrendelhetnének egy orgonát, de mielőtt ezt tennék, kántori állomást ohajtanának szervezni; a jelekből s az áldozatkészségből, a melylyel ez ügyet a buzgó hívek fölkarolták, biztosan lehet következtetni, hogy, ha isten úgy akarja, a tervből valóság lesz.

E községben a magyarságnak, erejét már-már túlhaladó, küzdelmet kell folytatnia a rengeteg nagy oláhsággal, mert a mig az oláhok 1548 lelket számlálnak, a magyar elem csak 300 lelket tud felmutatni, ebből 257 a református, így hát látható, hogy a harcot nemzetiségünk érdekében itt is egyházunknak kell vivnia s hogy ezt még eddig sikerrel teljesítette, nagy érdeme van benne az ottani magyar birtokosságnak, élén br. Bánffy Ernő és Ferenci N. urakkal; továbbá, az állami iskolának, melynek derék tanítója jó magyar kálvinista ember s így a magyarságnak is az ottani községben egyik kitűnő vitéze. A főtiszteltetű püspök urnak látogatása e helyen, a mellett, hogy az egyháziasság fokozására nagy hatással volt, buzditólag hatott a magyarság érdekében sok nehézséggel küzdők kitarására nézve is.

A főpásztor, miután br. Bánffy Ernő ő méltóságánál

rövid látogatást tett, folytatta útját M.-Ujfalu felé, a hol nekünk csak 34 hívünk van s a földesurak más hitfelekezethez tartoznak, de a kik érzelmeiket teljességgel nem engedik korlátoztatni a felekezeti szűkkebltség által. Ennek következménye az, hogy egyik közülök, mlgs Ferenci Lajos ur, a babuc-fodorházi egyházközségnek főgondnoka. A gondnok ur, birtokos társai kíséretében, gyönyörű fogatán a főtiszteltetű püspök ur eleibe jött s Ujfalu határszélén találkozáván a főpásztor fogatával, a legszívélyesebb hangon üdvözölte az érkezőt, meghíva őt egyszersmind házához egyszerű villás-reggelire, melynek végezte után, a főpásztor, a főgondnok és birtokos társai, Silkó Kálmán, Baranyai József és Hatfaludi Jenő urak kíséretében, Fodorházára érkezett, a hol a hívek teljes számban összegyűlve, várták azt, a ki az Urnak nevében jött; az iskolás gyermekek a harangok zúgása közt énekeltek egy szép zsoltárt, melynek elhangzása után, az egyházközség ifju lelkésze, Irsay József megható szavakban tolmácsolta üdvözlő beszédében azt az örömet, mely szívöket betöltte a főpásztor jöttére. A főtiszteltetű püspök ur meggyőző válaszában reámutatott azokra a bajokra, a melyek e vidék meglátogatására ösztönözték, felhívta az eloláhosodás szélén álló egyházközségi tagokat nemzetiségükhöz s vallásukhoz való ragaszkodásra, ígérve, hogy az e közben kifejlődő s erejüket csak nem túlhaladó küzdelmekben, ereje mértéke szerint, támogatásukra lesz. A teljesen felszereletlen iskolaház és a templom megtekintése után, a főtiszteltetű ur, követte a birtokosság által, Ördög-Keresztúrra indult, a menethez csatlakoztak utközben mlgs Szacs vay Sándor, ördög-kereszturi, gr. Kun Károly, k.-esküllői gondnok urak és t. Balla Károly, hidalmási ref. lelkész. Nemsokára Ördög-Keresztúrra érkezett a diszes társaság, a hol a főtiszteltetű püspök ur mlts. Szacs vay Sándor főgondnok ur szívesen látott vendége volt. Ördög-Keresztúr, Fodorháza és Kis-Esküllő az a három község e vidéken, a melyek felekezeti s minthogy a magyar elemet a református vallásuak képviselik, főleg nemzetiségi szempontból is veszélyeztetve vannak. Az említett egyházközségek közül csak Fodorházán van iskola, de a mely egészen primitív állapotban van; felszerelésről szó sincs, a gyermekek semmi taneszközökkel nem rendelkeznek s a tanítónak alig egy pár forint a fizetése. Egy futó pillantás az ottani állapotokra, eléggé meggyőzhetette a főtiszteltetű püspök urat arról, hogy az égő sebekre gyorsan kell alkalmazni a gyógyító balszámot. Az eloláhosodás napról-napra tért nyer azon a vidéken s különösen K.-Esküllőn szemmel látható ennek következménye: az öregek még beszélnek anyanyelvüket, az ifjabb nemzedék, még ha tudná is, akkor sem beszél, inkább beszél oláhlul, mert azt mindenki érti. Ott, a hol a gyermekek semmi iskoláztatásban sem részesülnek, a hol a vegyes házasság gyakori s az oláh elem ijesztőleg tulyomó, igen természetes ez a következmény. S pedig mennyit áldoznak az ottani földbirtokosok egyházuk s nemzetük érdekében. A közelebbiről elhunyt nőhai Szacs vay Zsigmond ur saját költségén diszes templomot állíttatott Ördög-Keresztúron; gr. Kun Károly ő méltósága és Zsombori Sarolta ő nagysága együtt a kis-esküllői, egykor gyönyörű, de körülbelül ezelőtt 30 évvel tűzvész által elpusztított, romban heverő templom újjáalakítására 1000

forintot ajánlottak fel; az egyházközség Ördög-Kereszturon szép paplakot építtetett.

Es ennyi áldozatnak dacára a magyarság s egyházunk ott a legnagyobb veszedelemben van, mert az oláhság tengerétől van előzőnölve (Fodorházán van: 82 ref. 459 gör. kat. K.-Esküllön: 62 ref. 512 gr. kath.; Örd.-Kereszturon: 120 ref. és 302 gör. kath.); ez özön elől megmenteni azt, a mi megmenthető s visszahódítani azt, a mi elraboltatott: elodázhatatlan felekezeti s nemzetiségi kötelesség. Hogy ez, az adott körülmények között, a rendelkezésre álló erők felhasználása által, hogyan lenne legcélszerűbben keresztülvihető: volt feladata megoldani azon értekezletnek, mely főtiszteletű Szász Domokos püspök úr elnöklete alatt méltsgs. Szacsvey Sándor főgondnok úr házában d. u. 4 órakor, s ntiszt. Nagy Lajos esperes, az ottani birtokos urak, t. Balla Károly és t. Irsai József ref. lelkészek jelenlétében tartatott meg. A főtiszteletű püspök, reá mutatva a fennebb vázolt bajokra, e bajok orvoslására módót találni, hívta fel az értekezlet tagjait, előterjesztvén egyszersmind saját nézetét, javaslatát e tárgyban, mely szerint legcélszerűbb lenne, Ördög-Keresztur központtal, egy kör-lelkész-tanítói állomást szervezni, melynek lelki-gondozási körébe tartoznék: Babuc, Fodorháza, Kis- és Nagy-Esküllő, Ujfalú és Ördög-Keresztur s minthogy ezek közül ref. hitvallásúak jelentékenyebb számmal, K.-Esküllön, Fodorházán és Örd.-Kereszturon vannak, a két előbbibe állí-

tatnék föl jól berendezett és felszerelt iskola s láttatnának el azok képesített tanítókkal, Örd.-Kereszturon pedig a papi állomás töltenék be s a pap, a lelki gondozása alatt álló egyházközségek adminisztrációja mellett, köteleztetnék a gyermekek tanítására is. Ö.-Kereszturra dislokáltatnék a Babucon lakó pap, mert abban az egyházközségben hivünk alig van s a babuci dézmakárpotlás fordítottatnék részben a fodorházi iskola-tanítói állomás fentartására, részben az ördög-kereszturi papi állomás javadalmazására.

E nézetet, rövid eszme-csere után, az értekezlet tagjai magukévá tették s ennek értelmében, a lehető leggyorsabban, intézkedni elhatározott. — Értekezlet, után a főtiszteletű püspök ur K.-Esküllőre rándult át, a hol a romban heverő templom megtekintése után, Zsombori Sarolta ő nagyságánál tett látogatást, megköszönve ugy neki, mint gr. Kun Károly ő méltóságának a templom felépítésére tett 1000 forintnyi kegyes adományukat. Majd visszatérve Örd.-Kereszturra, rövid ozsonna után, megköszönve a vendégszerető gazda és neje báró Wesselényi Josephine ő nagysága kitünő jóságát, estve 1/28 órakor nt. Nagy Lajos esperes ur és titkára kíséretében visszatért Kolozsvárra.

Ime, egy nap a püspök munkásságából. Kísérje áldás, a merre jár. Istennek gazdag áldása nem is fog elmaradni, mert a hol valaki a haza és az anyaszentegyház érdekében jót tesz, ott már áldás van.

T Á R C A.

A költészet országából.

Zsoltár az életről.

A mit az ifju ember szive mondott a zsoltár-írónak.

(Longfellow.)

Mért kel ajkadon bús ének:
„Pusztá álom életünk!”
Hisz' halott az alvó lélek
S látásunkban tévedünk.

Életünk komoly valóság!
És a sirban nem vesz el!
Oh, nem a léleknek jóslák:
„Por vagy és porrá leszel!”

Árja könynek és mosolynak
Nem e végzet célja, nem.
De kivinni, hogy a holnap
Minden mánál több legyen.

Mind tanulnál, de fut órád
S szived, bármily fön dobog.
Pergi sirhoz indulóját,
Mint gyász-posztófüdte dob.

E világ küzdő homokján,
Élet tábor tüzinél:
Ne barom légy, türve lomhán,
Légy te hős, ki harcra kél!

Csal jövőd, bármint kecsegtet!
Mult temesse holtjait!
Tedd munkáját a jelennek!
Behned sziv s fen Ó lakik!

Nagyok élte megtanithat
Élted nagygyá mint tethet'd
S időlk fővenyén nyomunkat
Hátra hagynunk, mint lehet.

Egy nyomot, a testvéreknek,
Kiket éltük árja tán
Hajótörten partra vethet
És e nyom biztat csupán.

Tettre föl hát, reggel, estve,
Nem remegve semmitől;
Viva, küzdve s újra kezdve,
Mindig tenni, várni, föl!

Szász Béla.

A hit szavai. (Schiller.)

Három szót, mély tartalmat, idézek;
De — ezernyi ajak noha ejti —
A tapasztalást rólok ne kérdezd:
Értelmöket a szív sejtí.
Lényednek kincsét elveszítet,
Ha nincsen e három igébe' hited.

Velünk született örökünk a szabadság,
Sulyosodjék bár rablánc ránk,
A tömeg nyers hangjai meg ne riasszák
E hited', sem az esztelen ábránd,
Rabtól, ha mikor láncát töri szét,
De szabad lénytől mért félni veszélyt?

S az erény se' hiú szózat; ha az ember
Akarja, bizony testté lesz;
Akadály közt bár és veszedelemmel
Közelíthet az égi tökélyhez,
És azt, mit a bölcs esze föl nem ér,
Hiven gyakorolja együgyü kedély.

S vagyon isten is, áll egy szent akarat,
— Mig az emberi tántorg, téved —
Tul téren, időn tul is ereje hat
Amaz élő fő eszmének.
S néha minden örök válságba' kering;
Amaz állandónak lénye nem ing.

E három igében a mély értelmet
Tudván, hiven ajkatok ejtse;
Ha nem is tapasztalásbul kelnek:
Tartalmukat a szív fejtse.
Lényed kincsét el nem veszited,
Mig megvan e három igébe' hited.
Váró Ferenc.

Egyetlen vigasztaló.

Moore Tamás.

Oh, ki letörlöd a bú könyeit
Ez a világ mi zord, sötét lehet,
Ha mi, csalódva életünkben itt,
Nem lelnénk nálad menedékhelyet.

Midőn gyönyört már még a kéj sem ad,
Még a remény is, mely egy percre bár
Bús könyeinkre szórt fénysugarat,
Sötétbe vész el, s tűnve messze száll:

A lét zord átka kit nem törne meg,
Szerelmed szárnya ha nem szállna le;
S mig a borún az égifény remeg,
Felénk a pálma-ág nem intene?

A bánat ekkor, érintéseden,
Fénylőbbre vál, mint az öröm-sugár:
Csillag-világot éjjel lát a szem,
A nap fényénél azt ki látja már?

Hegedűs István.

A mi félben maradt.

(Longfellow.)

Bár a lelked' rátevéd:
Egy s más végzetlen marad;
Valami van félbe' még,
Várva, mig fölkel a nap.

Ágynál, lépcsőn, küszöbön
S odakün a kapunál:
Feddve, kérve szembe' jön
S mint a koldus ottan áll.

Istenért sem menne el,
Ellentmondást nem fogad,
Minden tegnap terhivel
Minden ma még sulyosabb.

Mig, végül, a nagy teher
Tán erődnel is nagyobb,
Mint álom lidérce, mely
Nyomja mindenik tagod'.

S aztán folyton állsz, miként
Ama törpe emberek,
Kik, éjszak regéiként,
Vállon tartják az eget.

Szász Béla.

Világ és meleg.

(Schiller.)

Az ártatlan kedély derült
Bizodalommal lép ki;
Ábrándját, a mign lelkesült,
Kün kész valónak véli,
És hű karát, hévvel teli,
Az igazságnak szenteli.

De zezugos, de szűk a tér,
Biztát csalódní látja;
A lármás hajszának kitér,
S vigyáz csupán magára:
Elzárkozó, lehült, kevély
Szívébe szeretet se fér.

Tapasztalás világa, ah,
Heved ritkán fokozza,
Üdv, ha tudásod birtoka
Szivedtül meg nem fossza:
Együtt hadd boldogítsanak
Ábránd s világtapasztalat.

Váró Ferenc.

A protestántizmus helyzete Itáliában.

(A „Prot. Közl.” eredeti levele.)

Általánosan el van terjedve azon nézet, hogy Itália, a pápa székhelye, legkevésbé alkalmas talaj Európában a protestántizmusra nézve. E vélemény téves. Alig van nemzet Európában, mely fogékonyabb volna az evangéliumi protestántizmusra, mint az itáliai. És ha a történelmi viszonyok és a pápaság rendkívüli befolyása meg is akadályozták Itáliában egy erős protestáns egyház kifejlődését, a protestántizmust magát soha teljesen ki nem irthatták. A legrégebb időtől fogva egész a mai napig mindig létezett az. A váldézi egyház („chiesa valdese“),

mely még most is legerősebb képviselője a protasztantismusnak Itáliában, eredetét Vigilantiusig, vagy pedig Claudi us turini püspök idejéig viszi vissza. Ha ez történelmi okmányokkal nem is bizonyítható, az történelmi tény, hogy a 12-ik században Petrus Waldus befolyása következtében Torino (Turin) környékén három völgynek, ugmint Pellice, Chisone és Germanascanak a lakossága elszakadt a római egyháztól, hogy az evangéliomhoz hű maradhasson. (E három völgy, másként Luserna, Perosa és San Martino-nak is nevezve, Torino-tól délnyugatra, vasúton mintegy másfél órai távolságra fekszik. A helység neveket úgy igyekszünk adni, mint azt az illető nép írja és kimondja. A mi Budapestünk sem Ofen-Pest)

Tehát a valdézi egyház Itáliában protasztantus egyház volt már a reformatio hajnalának felderülte előtt. A reformatiokor aztán összeköttetésbe lépett a reformátusokkal. A reformátusoknak 1532-ben Angrognaban tartott zsinata alkalmával a valdézi egyház küldöttség által képviseltette magát. Később Kálvinhoz csatlakoztak. És most is reformátusoknak érzik magokat, bár büszkén emlegetik a valdézi egyház dicső múltját. És valóban, büszkének is lehetnek arra. A valdézi egyház fennállása óta harminchárom nagyobb üldözést állott ki. Ezekről nem köteteket, de egész nagy könyvtárt lehetne összeírni. 1848. febr. 19-ikén azonban kimondatott a valdézi egyház szabad vallásgyakorlata Torino (Turin)-ban. Ekkor lett Itáliában először elismerve a lelkiismeret- és vallásszabadság.

És ezóta új korszak derült a valdézi egyházra. Az üldözött egyház, melyet eddig szűk völgyeiben sem akartak megtűrni, azon magasztos célt tűzte ki maga elé, hogy Itáliát reformálja. És hozzáfogott a nagyszabású missióhoz. És a siker fényes lett. 1848-ban csak 18 felavatott lelkésze, 15 egyházközsége, s néhány alig említésre méltó iskolája volt a valdézi egyháznak. Jelenleg pedig 59 egyházközség, 36 missioi állomás, 171 periodicusan látogatott helység, 15,000 egyháztag, és egy theologiai képezdén kívül, egy felsőbb tudományos iskola 7 professzorral és 75 tanítvánnyal, egy felsőbb nőiskola, három kórház, egy árvaház, egy ipariskola van, és végre 250 népiskola 6,500 tanítvánnyal. Ha a valdézi egyház összes egyházait és missioi állomásait nézzük a mappán, látjuk, hogy azok behálózzák Itália egész területét.

A valdézi egyház 1860-ban áttette theologiai semináriumát Torre-Pellice-ből Firenze- (Florenc)-be, a Palazzo-Salviati (51. via de Serragli) nevű épületbe, mely nemcsak a tanulók lakásait és a tantermeket, hanem egyuttal a professorok lakszobáit is magában foglalja. Itt most három theologiai professor van és 16 a theologusok száma. A professorok közül én különösen prof. E. Comba-tól, a „Rivista Cristiana“ szerzőjétől nyertem felvilágosításokat, ki további tájékozás kedvéért egy általa írt kis könyvecskével is megajándékozott, melyből én a fennebb közölt számadatokat vettem. („Die Waldenser und ihr Werk.“ a Prof. E. Comba.)

A mi az egyházszervezetet illeti, a papok egyenlők és felsőbb egyházi méltóságok nem léteznek. Az összes

lelkészek összegyűlnek évente a „Sinodo Generale“-ba, mely a legfőbb egyházi hatóság. E „sinodo“ választja aztán az úgy nevezett „tavola“-t, mely a közbeneső időben a völgyek egyházi folyó ügyeit igazítja és a missioi comitét, mely az egész Itália felett kiterjedő missioi működéseket vezeti. Mindkét testület évente újra választható.

Az itáliai protestantismus másik, az előbbtől inkább csak a névben, mint a dolog lényegében különböző felekezete „az itáliai szabad keresztyén egyház“ a „chiesa cristiana libera in Italia.“ E felekezet nem viheti ugyan vissza eredetét a 12-ik századig, de azért épen úgy megérdemli tiszteletünket, mint az előbbi. Keletkezése a 60-as évekre esik. Keletkezése okairól nem jöhettem biztos adatok birtokába, de úgy látszik, hogy keletkezete legfőbb oka a valdézi egyház sectai kizárólagosságra törekvése volt. Tanra nézve csak annyi különbség van e két egyház tagjai közt, hogy a „szabad keresztyén egyház“, mely Skotia-ból kap évente bizonyos segélyösszeget, orthodoxabb kálvinista, mint a valdézi egyház. A valdézi egyház hajlik egy kissé a német evangelicus egyház felé s Németországból kap évente bizonyos segélyösszeget.

Bár a „szabad keresztyén egyház“ megalapítása óta még csak nagyon kevés idő telt el (a mult 1885-ik évben volt a 15-ik közgyűlése, pedig minden évben van egy közgyűlés), feltűnőleg nagy eredményeket vivott ki az. Jelenleg 25 anyaegyházközséget számlál, mintegy kétezeröttszáz hívővel. A hívők száma nem fog csekélynek feltűnni, ha meggondoljuk, hogy az teljesen a katolikus egyháztól most elvett nyeresemény. Hasonlóan az egyházak számát sem fogjuk keveselni, ha meggondoljuk, hogy azok Itália legnagyobb városaiban vannak szétszórva, s hogy minden ilyen egyházközségnek 6, vagy 7 diasporája is van, melyekben a pap ugyan nem végez rendes istentiszteletet, de melyekben a hívők rendszeren összegyűlnek egymás házában az evangéliom olvasására. És végre, a lelkészek száma sem fog csekélynek feltűnni előttünk, ha meggondoljuk, hogy a keresztyén vallást is kezdetben csak 12 egyszerű ember hirdette.

És e lelkészek mindegyike egy-egy apostol. Egész önkénytelenül jó e kifejezés, ha signor Serafino Beruatto (3428, Campó S. Margherita, Venezia) és signor Santi Stagnitta (7, via dei Benci, Firenze) alakjait és szavait emlékembe idézem. Különben e kifejezés épen találónak fog feltűnni, ha meggondoljuk, hogy Itáliában nemcsak a papoknak, de a hívőknek is egyházilag köteleességévé van téve a katolikusok megtérítése, s hogy Itáliában a protestantismus határozottan az egész ország reformálására tör, a mi ellen a törvény semmi akadályt sem hárit, míg Európa többi országaiban a vallásos küzdelmek már korábban kiforrván magukat, a törvény bizonyos határvonalat huzott ki, melyen túl egyik felekezet sem léphet. Ebből következik, hogy a protestantismus harcának a pápismus ellen elvégre is Itáliában kell eldőlnie, mert a protestánsoknak csak ott nincs még megkötve a keze. És az itáliai protestánsok érzik is e magas hivatást s mondhatni, még az alsóbb sorsu egyháztagok is e magas öntudattal küzdenek a pápaság ellen.

Folytatás a mellékleten.

De visszatérek az „italiai szabad keresztyén egyház“ vtszonyainak rajzolására. Az egyházzervezetben a legtökéletesebb köztársasági szellem uralkodik. Minden pap egyenlő. Egyházi méltóságok nincsenek, hanem csak lelkészek. Minden évben tartanak egy közgyűlést (Assemblea Generale“), minden évben más nagy városban, melynek minden egyes lelkész szavazat- és beszéd tartás joggal tagja. A folyó ügyek elintézésére (különösen a missio, vagy a mint ők nevezik, evangelisatio vezetése, és annak költségeire az egyes egyházközségeknél begyűlt pénz havonként felszedése stb.) választja az „Assemblea“ a „comitato“-t, mely rendszeren 5 tagból áll, de választhatnak egy hatodik tagot is. („Manuale dei doveri e dei diritti per uso della chiesa cristiana libera. in Italia“ Firenze 1880.)

A „chiesa libera“-nak van Rómában egy theologiai seminariuma a Tevere (Tiber) mellett, szemben a „Sant' Angelo“ várral, s ugyiszintén a kissé távolabb fekvő „Chiesa di San Pietro“- (Szent Péter templom)-val is (43 via Panico.) Van három theologiai tanár és jelenleg tiz a theologusok száma. A tanárok is ben laknak ugyanazon épületben. Jelenleg az agg signor Alessandro Gavazzi a theologiai seminárium vezetője. Ő egyszermind a szabad egyház közgyűléseinek elnöke is. A protestántismus ügyéért lelkesülő nemes aggastyánnak örömkönyvek gyűlte szemébe, midőn mondtam, hogy utazva Itáliában, egyik főcélomul tűztem ki, a protestántismus helyzetével Itáliában megismerkedni.

Különösen lepett meg mindig Itáliában, hogy a papi lakkal ugyanazon egy épületben vannak elhelyezve az iskolák, és a pappal ugyanazon egy épületben laknak a tanítók is. E berendezést én a körülményekkel okosan számolni tudásnak tulajdonítom. A protestántismus még nagyon új keletű Itáliában, s mindenek előtt egyes kis szilárd pontokat kellett választania. És egy időben bizonyára nagyon olcsón lehetett nagyobb épületekhez jutni. Hogy mennyi minden van egy ilyen nagy épületben, arról legkönnyebben, azt hiszem, úgy nyerhetnek fogalmat tisztelt olvasóim, ha velem egy képzeleti sétára vállalkoznak a firenzei papi lakban. A lelkész signor Santi Stagnitta, kiről már fennebb emlékeztem, meghordozott az egész nagy épületben. Azt hiszem, itt van a „chiesa cristiana libera“-nak egyik legjobban berendezett iskolája. Rendre bejártuk e szép iskola minden osztályait. Van ott egy felsőbb és egy alsóbb fiúiskola, s ennek megfelelőleg egy alsóbb és felsőbb leányiskola. A leányiskolában tanítónők voltak alkalmazva. A leányok számára volt még egy külön varrósiskola is berendezve, melyben alapelv, mindenek előtt, a hasznos és szükséges megtanítása, de a melyben mindazáltal igazán gyönyörű diszmunkákat is láttam. Ugy a tanítónők, mint a tanító urak nagyon örvendtek a látogatáson (a pap úgy mutatott be nekik, mint „praedicatorum ungarum“-t, s büszkén mutogatták egyes kitünőbb tanítványaik szép írását, vagy egyes beadott szép dolgozatait. És még a kis gyermekek is a legnagyobb illedelemmel viselték magukat, felállással és szóval is köszönve úgy be-, mint kijövetelünkör. Azonban, legnagyobb gyönyör-

rúségemre szolgált, nézni a tiszteletes úr büszke örömtől mosolygó arcát, midőn rendre mindezeket megmúto gatta. Aztán elvitt a templomba is, mely szintén ugyanazon épület földszintjén egy nagy, igazán templomszerű, csinos padokkal, kathedrával felszerelt, szobában foglalt helyet. Ugyanez épületben van külön tanácsterem is zöld asztallal. E teremben már több alkalommal tartotta az „Assemblea Generale“ üléseit.

A protestántismus helyzetéről Itáliában beszélvén, nem mellőzhetem hallgatással, hogy van német missio is, a német ajkuakra terjedvén ki. A német missio állomások összes száma csak tiz. Ezek közé van számítva a római is, mely tulajdonkép nem missioi állomás, hanem a német követség által fentartott papi állomás, a követségi személyzet lelki szükségéinek kielégítésére berendezve. Az itáliai német protestánsok között az unio nem jött ugy létre, mint Németországon. Csekély számuk miatt csak egy lelkészt tarthatnak. A hívők közül a református megmaradt reformátusnak és a lutheránus lutheránusnak, azaz, mint Theodor Elze tiszteletes ur Veneziában nekem magyarázgatta, ők nem uniáltak, hanem simuláltak. A skot missio is körülbelül Itáliában is olyan szerepet visz, mint hazánkban. A rajongó sectákat nem számítom a protestánsok közé s azért egyszerűen hallgatással mellőzöm őket.

Azonban, térjünk még egyszer vissza a „chiesa cristiana libera“ és a „chiesa valdese“-hez. Láttuk, hogy a tanban mindkettő a református alapelveket vallja. És ha egyes, inkább külsőségekre vonatkozó dolgokban eltérés is van köztük, méltán kérhetjük: elég ok-e az külön egyház alkotására? Bizonyára, nem elég. Magok az italiaiak is átlátták ezt. Csakhogy őket a keserű élet tapasztalat tanította meg az igazságra. A szétszakadottság, a protestántismus ez átka, lehetlenné tette, hogy teljes erőből küzdhessenek az egységes katholicismus ellen és e mellett gyanus színben tüntette fel őket a nép előtt. Éppen ezért mind gyakoribbak lettek a fennebb nevezett két egyház egyesülését sürgető hangok. És e sürgetések nem maradtak teljesen siker nélkül. A két egyház mindinkább közeledett egymáshoz. Végre, mindkét egyház kinevezett egy bizottságot, hogy az a másik egyház megbizottaival az egyesülés módozatai felett tanácskozzék. E bizottságok aztán a mult 1885-ik év február 11-ik és 12-ikén összejövén Firenze- (Florence) ben, 13 pontban megállapították az egyesülés módozatait. E pontokat ugy a váldézi egyház „sinodo generale“-ja Torre Pellice-ben 1885 sept. 7—15 napjain, mint a „szabad keresztyén egyház“ „assemblea generale“-ja 1885 oct. 13—16 napjain, csekély változtatásokkal, elfogadta. Már most csak az egyesülés végleges kimondása van hátra. Azonban, ez is nem sokára megtörténik. Folyó 1886-ik év március 30-ára volt kitűzve ugyanis a nagy gyűlés, melyben mindkét egyház tagjai részt fognak venni az egyesülés tényleges végrehajtása megpecsétlésére. Az egyesült egyház aztán, az eddigi megállapodások szerint, a „chiesa evangelica d'Italia“ („Italia evangyeliomi egyháza“)

nevet veszi fel. Az egyesülés napja bizonyára nevezetes fordulópontot képezend az itáliai protestáns egyház életében. Az itáliai protestánsizmus ugyanis öntudatosan tör a pápaság megsemmisítésére. Még eddig a harc sikertelen volt, mert az erők szét voltak szórva. Most azonban, ha az egyesülés megtörténik, mint azt bizonyosra vehetjük, a harc kimenetele nem leend kétséges.

Kétségen kívül a katolicizmus sokat veszített egykori nagyságából. És ha még ez idő szerint is hatalom, azért van, mert sok életképes protestáns elemet vett fel magába. De elérkezik az idő, hogy a régi katolicizmusnak még utómaradványai is megsemmisítenek. Egy század alatt el kell dölnie, vajjon a protestantizmus uralkodjék-e a világ felett, vagy a pápai horgas bot. És a protestantizmus félreismeri hivatását, ha félúton megáll. Európa többi országaiban a protestantizmus kezei megvannak kötve. A törvény bizonyos határvonalat húzott ki, melyen túl egyik fél sem léphet. Itáliában azonban szabad a tér a működésre. Ott a protestantizmusnak alapszabályai közé tartozik és nemcsak a lelkészeknek, hanem a hívőknek is alapszabályilag van kötelességévé téve, hogy minél több convertitát szerezzenek. A kormány nyíltan nem pártolja, nem pártolhatja a protestantizmust, de jóakarattal van iránta, mert abban látja legerősebb támaszát az ultramontanizmus ellen.

És a nép Itáliában lelkesül az evangéliomi tanért. Csaknem nagyítás nélkül elmondhatni, hogy Itália minden egyes helységében vannak az evangéliomnak határozott hívei. Ezek összegyűlnek rendre egymás házába és úgy olvassák az evangéliomot. Attól nem kell félni, hogy az itáliai protestantizmus nem tud elég embert kiállítani a sikra. A mennyire én ott a viszonyokat megismertem, az itáliai protestantizmus hat év alatt kétezer missionariust, minden nagy erőfeszítés nélkül, ki tud bocsátani. A theologiai semináriumokban ugyanis nem kívánják meg szigorúan az érettségi bizonyítványt s legnagyobb súlyt helyeznek az illető egyházközség által kiállított jó erkölcsi bizonyítványra. Azonban, nem kell gondolni, hogy az itáliai protestáns egyház iskolázatlan embereket választ papjaiul. Különben, a buta szerzetesekkel szemben, még az ilyenek is sikerrel működhetnek.

Maga az itáliai protestáns egyház nagy pénzáldozatokat hoz a protestáns missio érdekében. Az itáliai protestáns napszamos heti keresményének feleslegét a missionak adja,*) nem is számítva, hogy ő maga is minden alkalmat felhasznál, hogy társai előtt missionariusként lépjen fel, a mi neki különben egyháziilag is kötelességévé van téve. Azonban, az itáliai protestánsok legnagyobb áldozatkészsége sem hozhatja össze azon összeget, mely egész Itália reformálására szükséges. Angol- és Németországból kapnak ugyan minden évben bizonyos

*) Mit szólnak ehhez azok, kik a mi domesticánkat észszel felfogni és áldozatkészséggel gyámolítani, nem hajlandók? Pedig a mi buzgólkodásunk hazánk és nemzetünk fenmaradásával is szoros kapcsolatban áll.

csekély segélyösszeget, de az a számtalan szükségletek közt, minden nagyobb hatás nélkül, elenyészik, mint cseppviz a tengerben.

Magyarországból azonban mind ez ideig még semmi segélyt sem kaptak az itáliai protestánsok. Tudják ők jól, hogy Magyarországon egy erős, hatalmas református egyház létezik, s ők magukat szintén reformátusoknak érzik, s azért vádlólag emelik fel szemeiket hozzánk. Én tehát hajlandó lennék, felhívni minden egyes magyar református embert, hogy tehetsége szerint, adakozzék az itáliai református egyház javára, ha nem tudnám, hogy mennyire igénybe van véve a magyar ember áldozatkészsége minden oldalról és minden tekintetben. Ha az itáliai református napszamos megtakarított filléreit hetenkint a missio javára adja, bizony, akkor nekünk is megleget érdeklődést kellene mutatni és részt kellene venni.

Mert az itáliai protestánsok ügye nem is csak egy nemzet ügye, hanem a világ összes protestánsainak ügye, felekezeti és nemzetiségi különbség nélkül. Nekünk a pápasággal szemben egy az érdekünk; Kálvin, Luther, vagy Socinus elveinek adjunk bár elsőseget meggyőződésünkben. És nem szabad felednünk, hogy a protestantizmus győzelme Itáliában, a protestantizmus végleges diadala leend. Mikor a pápaság Itáliában elveszti a talajt lábai alól, nem lesz többé megmaradása és megérett arra, hogy csak nevében éljen a történelem lapjain.

A keresztyénség megalapítása után, még három századig állott fenn a pogányság. A reformatio óta már három század hőmpölygött tova és még mindig fennáll a pápaság. Azonban, az idők teljessége elkövetkezik. És ha Róma protestánssá lesz, ez a katolicizmus végbukását fogja jelenteni; mint a keresztyénség első századaiban Róma keresztyénné levése a pogányság végbukása volt.

Rákosi György.

ARANY-KÖNYV.

Pesti ref. egyháztanács elnöksége.

56 sz.

Nagyságos asszony!

Folyó évi március hó 11-én tartott egyháztanácsai ülésünkben egyházunk első lelkésze, főtisztelendő és méltóságos Szász Károly ur egy becses ajándékot jelentett és mutatott be, melyet az ő édes anyja, ki folyó évi február hó 25-én töltötte be élete 80-ik évét, egyházunk részére, mint önnön keze munkáját, urasztal-terítőül küldött.

Egyházunk, dicsőség legyen érte az egek urának, a vallásos érzelmű hitrokonok részéről időnként több rendbeli becses ajándékban részesül; de becsesebb s kedvesebb ajándékban ritkán részesült, mint ezen alkalommal. Drága és kedves volna nekünk ez ajándék, ha csak azt tudnók is róla, hogy ezt a távolból egy oly nő küldötte, ki immár isten jóvoltából életének 80-ik évét töltötte be s kit az egek ura azon ritka kegyében részesített, hogy e hosszú időn keresztül is munkakedvét s

munkaképességét megtartotta. Hát még midőn tudjuk, hogy ez azon nő ajándéka, kinek az egész magyar református egyház, de legelső sorban a mi budapesti református egyházunk oly igen sokkal tartozik, kinek édes anyai emlőin s édes anyai karja között nőttek fel, többi gyermekeit nem is említve, a hazai reformált egyház két kerületének püspökei több mint félmillió magyar protestánsnak lelki kormányzóí s e mi budapesti református egyházunknak rövid idő alatt is bokros érdemekkel ékeskedő első lelkésze, nemzeti irodalmunknak egyik első rendű munkása.

Nagyságod neve a nagy világ zajában nem szokott hangoztatni, hisz csendes házi körben érezte egész életén át áldásos munkáját, de mi, mint egyházi testület tisztelettel hajlunk meg a csendben, zajtalanul, de annál áldásosabban munkálódó érdem előtt; mi, a midőn egyházunk vezérférfiaival büszkélkedünk, egyszersmind azokra az áldott kezekre is gondolunk, melyek azok nevelésében fáradoztak.

Azok az áldott kezek himezték egyházunk ezen ajándékát, hogy ne volna ez nekünk mindenekfelett becses!

Az egyik keresztyén felekezet szentekké szokta avatni a keresztyén társadalomnak valódi keresztyéni erényekkel ékeskedő tagjait, s azoknak még hátrahagyott toszlánydarabjait is szent ereklyeként tiszteli. Nekünk, protestánsoknak, szentjeink oly értelemben nincsenek, ereklyéket az ő módjuk szerint nem tisztelünk: de drága ereklyének, egy munkás, keresztyéni kegyes élet drága emlékeztető jelének tekintendjük mi a Nagyságod által ajándékozott urasztali-terítőt s mint drága örökséget adandjuk át azt az utánunk következő nemzedékeknek.

Fogadja Nagyságod kiváló tiszteletünk őszinte nyilvánítását, Budapesten, 1886-ik évi április hó 8-ik napján

Tisza Lajos,
főgondnok

Papp Károly,
II. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Kiknek előfizetésük negyed-évre szolt, tisztelettel felkérjük, hogy további kötelezettségeiknek minél előbb eleget tenni, szíveskedjenek.

— **Úgy véltük,** kedves szolgálatot teljesítünk olvasóinkkal szemben, ha az előttünk álló szent ünnepekre oly olvasmányokkal is szolgálunk, mely a mindennapiságból a költészet országába emel. Ritkán tesszük és akkor is a világirodalom jeleseiből válogatunk, mert úgy vagyunk meggyőződve, hogy minden egyéb lectura lehet jó, hasznos, sőt szükséges; de a vers csak egy feltétel alatt jogosult és szép, ha igazán szép. Örvideni fogunk, ha olvasóink tetszését megnyerhettük, a szerzett gyönyör által. Boldog innepléseket!

— **A Bod Péter magyar egyháztörténelmére** előfizetőkül jelentkeztek, az eddig közlötöken kívül, még a következők a kézdii ref. egyházmegye, a szászvárosi ref. collegium és a görgényi ref. egyházmegye. Remélhető, hogy azon egyházmegyék, a melyek eddig még nem jelentkeztek előfizetőkül, szintén azok sorába fognak lépni.

— **Sepsi-Martonosi ev. ref. pap,** Bartha Lajos, életének 77-ik, papságának 50-ik évében, végelgyengülés következtében, ápril 15-én boldogabb hazába költözött. A megboldogult jeles készültségű pap, nagy és szép családnak gondos édes atya volt Fáradaimai után megérdemelte a pihenést. Nyugodjék csendesen!

— **Elismerés.** Alólírottak legjobb tudásuk szerint tanusítják, hogy orgona készítő, t. Kolonics István ur — kóbori egyházunkban, 1870 ben egy tisztázottu orgonát állított fel és adott át, kötelezván magát arra, hogy 16 évig művének szántszándékos rongálásán kívül jöhető hibáért felelősnek marad. Ez idő lejárván, az említett művész ur, ígéretéhez hiven, e mai napon itten megjelent, művének utána tekintvén, annak minden részét előttünk felmutatta és az egészben épnek találtatott. Az orgonának mechanikai oldala, a fuvónak kitartósága, a szelláda hibátlansága, a síp művek változatlansága, azok gyönyörű hangja, az egész műnek correct szerkezete, a tizenhat évi kipróbálás után eléggé tanuskodik és biztosítanak bennünket. a mű messze ideig leendő fennmaradása fölül; miknek folytán mi t. Kolonics István urat a jó orgona művészek egyik legjobbjának elismerni és így ajánlani, legkedvesebb kötelességünknek ismerjük. Kelt Kóboron, 1886-ban április 9-én. Nemes József, segéd- és administans-lelkész. Szijgyártó Albert, k. tanító. Kosa István, megyei és főbíró. Szász János, esküdt. Szabó István, kisbíró. Szász János, presbyter.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 627—1886.

KÖRLEVÉL.

Az összes nt. esperesekhez az egyházmegyei közgyűlési jegyzőkönyvek tárgyában.

Egyházkerületünknek mult év szeptember havában tartott közgyűlése 76 jk. szám alatt elrendelte, hogy az egyházmegyei közgyűlésekről fölvevett jegyzőkönyvek egy példánya a püspökhöz esetről-esetre felküldendő. Fölhivom ennél fogva összes esperes társaimat, hogy e rendelet értelmében járjanak el.

Kolozsvártt, 1886. április hó 17-én.

Szász Domokos
erdélyi ref. püspök.

767—1886.

Minden egyházmegye esperesének és püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségeinek.

Az egyetemes konvent határozata értelmében az országos közalapból részeltetés végett beadott kérvények az egyes egyházkerületi főhatóságok ajánlatai kíséretében terjesztendők fel a közalap bizottsághoz. Miután a segély kérvényeknek átvizsgálása, tárgyalása és azokról a főt. egyházkerületi közgyűléshez terjesztendő javaslat megállapítása sok időt veszzen igénybe: igazgató-tanácsunk felhívja egyházmegyéink Espereseit és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségeink tt. Tanácsait, hogy az egyházközségek és pap afiai által az országos közalapból segély

lyezés végett benyújtott, avagy benyújtandó kérvényeket egyházmegyei, illetőleg presbyteri gyűléseken tárgyalatva, véleményes jelentés kíséretében küldjék fel igazgató-tanácsunkhoz folyó évi május 20-ik napjáig.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgatótanácsától Kolozsvártt, 1886. április 15-én.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

Sz. 628 — 1886.

KÖRLEVÉL.

Az összes lelkipásztorokhoz.

Az egyetemes zsinat által hozott s Ő Felsége által szentesített egyházi törvények 128-dik cikkelye az egyházi tisztviselőknél köteleességévé teszi, hogy öltözetükben is a társadalmi illem követelményeinek megfeleljenek; magán forgolódásukban s házuknál is legyenek mindig egyszerűleg, de tisztességesen öltözve; midőn pedig hivatalos tisztokban járnak el, sőt hivatalos polgári ünnepélyeken is, rendszeres egyházi ruhát viseljenek és pedig: magyar süveget, egészen fehér, vagy fekete nyakkendőt, hosszú fekete átillát, palástot, általában minden öltözetet feketét.

Tudom én azt, hogy ez egyházi törvénynek rendelti úton röktönös életbeléptetése, egyházkerületünkben, az adott viszonyok között, nehezen keresztülvihető s akadályokba ütköző; mindazáltal annak fokozatos életbeléptetését, szükségesnek tartom s köteleességemnek ismerem. Elvárom ennél fogva ez egyházi törvényhez való alkalmazkodást lelkész társaim közül első sorban azoktól, kiknek anyagi helyzete ezt nem gátolja; azon tiszteletes ifjú atyafiaktól pedig, kik a lelkipásztori pályára lépendők, arra ünnepélyesen kibocsáttatnak, feltétlenül megkövetelem.

Kolozsvártt, 1886, április 17-én.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

PÁLYADIJ.

Főtiszt. Szász Domokos püspök aa, a n.-enyedi theol. akadémia önképzőköre részére nagylelkűleg 5 darab cs. kir. aranyat ajándékozott, melyre a theol. tanári kar, az adományozó megbízása folytán, a következő pályakérdéseket tűzte ki:

1-ször. Egy darab aranyat kitűzött a legjobb „Imára”, melyet az illető szerző az önképzőkör „zárülésén” köteles elmondani.

2-ször. Négy darab aranyat a legjobb, ezen témára irandó értekezésre: Jób könyvének vallástörténeti és széptani méltatása. Minő problémát ölel föl? E probléma Izrael vallásos történetében, különösen a profétáknál. A mű irójánál milyen alakot nyer? Ebből és más körülményekből, jelenségekből folyólag, mely időre tehető iratása? A műnek compositioja. Hogy maradt reánk? Miféle műfajhoz tartozik? Írója a problémát miként dolgozza föl, hogy oldja meg? A költőnek gondolat-menete, fölfogása, illusztrálva a szebb és jellemzőbb helyek szabatos fordításával. A költői igazság-szolgáltatás.

Nagy-Enyed, 1886. április 7-én.

Hegedűs János,
theol. igazgató.

384 — 1886.

A n.-enyedi egyh.-megye némely egyházaihoz.

Miután némely egyházak az 1885-ik s részben az 1884-ki domesticai illetékükkel is hátralékban vannak, közgyűlésünk határozatából (kapcsolatosan a kezelési szabályokkal) felkérem, illetőleg, kötelezem az illetőket, hogy 8-ad nap alatt tegyenek eleget kötelezettségüknek, más különben, stb. Gerenden, 1886. április 19-én.

Hegedűs Lajos,
n.-enyedi ref. egyházmegyei esperes.

Szám 416 — 1886.

MEGHIVÁS és FELKÉRÉS.

A rikánbelői 4 egyházmegye (communitási) özvegy-árva gyámintézetének tisztelt tagjait ezennel hivatalosan meghívom, a múlt évi közgyűlés határozata szerint, a jelen 1886 évi május 4-én, Maksán tartandó egyetemes gyűlésen való megjelenésre.

A sepsi egyházmegye tiszteletes lelkészeit pedig hivatalosan fölkérem, hogy főtiszteletű püspök ur által 510 1886 szám alatt kibocsátott körlevélben jelzett kivánalomnak pontosan eleget tehessenek: mindenik tiszt. lelkész ur küldjön hozzám részletes kimutatást május 1-ig az említett főt. püspöki körlevélben jelzett mind a 10 pont alatti adatokról saját egyházából.

Egerpatak, 1886, április 14. *Csiszér Gábor,*

gy. intézeti elnök és sepsői esperes.

Szám 534 — 1886.

PÁLYAZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a görgényi egyházmegyéhez tartozó m.-péterlaki egyházközség kántor-tanító-organistái állomására ezennel pályázat hirdetik.

Ezen állomás javadalma a következő:

1. Minden egész dijastól (most 133) egy kalangya buza, kinek nem terem, az egy véka buzát fizet.
2. Ugyanazoktól egy-egy veder must, a kik nem mivelnek szőlőt, azok 10¹/₂ krt fizetnek.
3. Az egyházközség pénztárából fára 100 frt.
4. A féldijasok (most 35) az első és második pont alattiak felét fizetik.
5. Az önerejükön házat nem tartó özvegy asszonyok fizetnek egy-egy sing vásznat.
6. A cigány egész dijas egy nyári napszámot teszen, élelmezés mellett; a féldijas felét.
7. Minden iskolába járó gyermekért (90—100) az illető szülők ¹/₂ veder mustot, vagy annak piaci árát kötelesek fizetni.
8. Canonica portio: szántó 5 h. 556 □ öl; kasszáló 2 h. 813 □ öl. Ebből az egyháztagnak mindkét dűlön egy-egy 8 vékás földet buzának, és egy-egy 4 vékás zab földet megmivelni s azokról a termést betakarítani kötelesek élelmezés mellett.
9. Tisztességes lakás.

Az összes fizetés pénzértéke, egyházmegyei hivatalos becslés szerint, 372 frt 18 kr. A megválasztandó kötelesek leendő ebből a nyugalmazott kántor-tanítónak állami nyugdíját a jelzett pénzérték felére kipótolni a nyugalmazott életében, halála esetén anyaszentegyházunk törvénye lesz szabályozó.

Pályázati határnap f. évi május hava 15-ike. Folyamodványok nt. Benkő János s esperes. afához M.-Péterlakára, (u. p. Sz.-Régen) küldendők.

Kolozsvártt, 1886, április 17-én. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott Stein Jánosnál Kolozsvártt.

Mai számukhoz ¹/₂ iv melléklet van csatolva.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVI. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1886. ÁPRILIS 29.

17. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztőségi iroda -- hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

= Kiknek előfizetéstük negyedévre szolt, tisztelettel felkérjük, hogy további kötelezettségeiknek minél előbb eleget tenni, sziveskedjenek.

A segédlelkészség ügyében.

Két cikk.

I.

Jól tudom, hogy ki a régi gyepüt megbolygatja, kigyókra talál. Jól tudom, hogy az ujitások nehézségekkel járnak; de a ki kezét az eke-szarvára veti és azokra tekint, mik a háta megett vannak: nem méltó az isten országára. (Luk. 9, 62.) Szólok tehát, mert szólásra rendelt isten engemet. Szólok, mert ideje vagyon a szólásnak. (Préd. 3, 7.) Szólok segédlelkészeink ügyében. Mivel pedig nem tudom, kinek szóljak és kiket kérjek, hogy meghallják az én beszédemet: átadom szómat a közvélemény tágas pusztájának. (Ezsaiás 6, 10.)

Lapozgatva az állandó igazgató-tanács által kiküldött kodifikáló bizottságnak a múlt évi szeptemberi közgyűlés elé terjesztett munkálatát a segédlelkészekről szóló cikket sehol sem találtam. Fontosabbnak tartom a segédlelkészség ügyét, gyakorlati és egyházszerkezeti jelentőségét tekintvén, mintsem szó nélkül hagyhatnám. A segédlelkészek ügyét, köztudomás szerint, az 1878. évi közgyűlés 97. cikke szabályozta. A szabályozás tehát az 1882-ik évi zsinati törvényeket megelőzőleg, azokra való tekintet nélkül s ebből kifolyólag, a zsinati törvények szellemét tekintve, hiányosan történt. Egyik szembe ötlő hiánya a szabályzatnak az, hogy a pályázati minősítvény megállapításánál a segédlelkészek szolgálati idejét, ez idő alatt kifejtett ügybuzgóságát tekinteten kívül hagyta. Pedig, ha segédlelkészekről szólunk, az erkölcsi méltánylás el nem maradhat. Kívánja ezt azon fontos körülmény, hogy ez az egyetlen eszköz, mely által — a különben is kevés külső dicső-

séget nyújtó papi pályára lépett fiatal emberben — a nemes amhitiót, ügybuzgóságot, az egyház iránti szent lelkesedést fölébreszteni és fokozni kell. A csekély anyagi javadalmazás menthető szegénységünkkel; de szűkkeblűség volna, megvonni az erkölcsi elismerést. Ha koldusbotot adunk segédlelkészeink kezébe kényszerűségből, legyen legalább babérfából!

A jog és méltányosság mellett, megkívánja ezt a zsinati törvény is, melynek 186. cikke elrendeli, hogy: „A papjelöltek, illetőleg, segédlelkészek tudományos képzettsége, szolgálati idejük, mint ez alatt tanusított buzgalmuk, kellő figyelembe vétessék.“ E pontot a kodifikáló bizottság nem vette tekintetbe, holott épen az igazgatótanács részéről tett, 1877-ben 118 cikk alatt jegyzőkönyvbe foglalt, javaslat VIII. pontja ezzel teljesen egytartalmu. Nevezett pont ugyanis ezt mondja: „A facultált segédlelkészek segédlelkészi szolgálata, a papválasztási jogosultság megszerzésére nézve ugyanazon hatálylyal bir, mint a rendes lelkészi szolgálat.“ Ezen pont azonban, mely az említett hiányt részben pótolta volna, az 1877-ik évi segédlelkészügyi javaslatból, minden indokolás nélkül, kitoröltetett a kerületi gyűlés által.

Még szembe szökőbbé válnak a segédlelkészügyi szabályzat hiányai, ha a papválasztási szabályokra tekintünk, melyek a külföldön járt papjelölteknek segédlelkész-társaikkal szemben, csaknem sérelmeseknek látszó, tulságos előnyöket nyujtanak. Ugyanis, a nem épen mindig érdem szerint nyert kitűnőkkel és stipendiumokkal külföldi egyetemeken mulatott papjelöltek, kiknek nagyobb részét nem a tudás-vágy égető szomja, de épen a papválasztási szabályzat által nyújtott előnyök visznek külföldre egy ottan töltött év után rökton első osztályu egyházközségekre minősítettnek. Pedig, rágalmazás és kisebbités nélkül szól-

va, tiz közül kettő alig tud annyira menni a német szóval, hogy az előadásokból a tizedik szót megértse. Theologiai ismeretök sem nagyon sokkal gyarapodik, mert, saját vallomásuk szerint, semmi olyat nem hallanak, mit a külföldi theologiai mozgalmakat éber figyelemmel kísérő, tudományosságban a külföldi theologiai tudósokkal egy színvonalon álló derék tanáraiktól, ne hallottak volna. Épen ezért, feleslegesnek tartják egy évnél, jobban mondva, 10 hónapnál tovább künn maradni. Hisz, egy év alatt ki lehet meríteni a holland és német theologusok összes tudományát, ha nyelvüket nem is értjük. (!) Így aztán a külföldön való időzés összes haszna az, hogy nagy világot láttak. És ez is érne valamit, ha tapasztalataikat leírnák a mi tanulságunkra; de ezt a fáradságot nagyon kevesen veszik maguknak. Hanem, ha egy zsiros egyházközség megüresedéséről hirt vesznek, idő közben is röktön haza szaladnak. Midőn aztán haza kerülnek, nagy világlátogatottságban, itthon is a hollandus ködben képzelik magukat. Kicsinyléssel tekintenek azokra, kik míg ők a holland theát iszogatták, a honi göröngyöket egyengették. Dicsérik nagy képpel a holland viszonyokat; gáncsolják a hazait. Keresik kákán a bögöt. Minden bajnak kutatják vallásfilozófiai okát, tekinteten kívül hagyván a nemzetiségi, történelmi, jogi körülményeket. Még a magyar prot. egyházjogot is a hollandusoktól szeretnék tanulni. Haza hoznak egy csomó német és holland aviticumot könyvtár-disznek s Kolozsvári, Kovács „Egyházjogtanát“, Nagy Lajos „Éskető lelkészét“, Vécsey és Tóth Sámuel „Református egyházakat, lelkészeket érintő országos törvények és rendeletek gyűjteményét“ soha nem látták. Ebből aztán az következik, hogy egy keresztlevelet, vagy egy hirdetési bizonyítványt, hiba nélkül, ki nem állitanának az amsterdami aquariumért. Ha perlekedő felek jönnek, futnak tanácsért az espereshez, mert lealázónak tartják, szomszédjoktól, ki nem járt külföldön, tanácsot kérni. Ha nagyobb baj van, az esperest mellőzve, egyenesen a püspökhez folyamodnak orvoslásért, a honnan természetesen visszautasítatnak az espereshez. Így, némely sürgős ügyek, a formalitások nem tudása miatt, káros késedelmet szenvednek. Mások a törvény alkalmazása helyett azzal fenyegetőznek, hogy a rendetlenkedők neveit az újságban fogják szellőztetni. És az emberi hiúság, mely

mindig a hold ködképei után áhítozik, a lába előtt heverő gyöngyre nem tekintve, a legnépesebb egyházak élére állítja őket. Ebből az következik, hogy gyakorlati jártasság és egyházi jogi ismeretek hiányában, ide-oda kapkodnak, mi által ingadozás, zavar, rendetlenség áll elő a legrendezettebb állapotban öröklött egyházakban is. Némelyek igyekeznek pótolni az elmulasztottakat; de minden jó akarat mellett is 2—3 év bele telik, míg rendes kerékvágásba jöhetnek, és ez természetesen, kihat az egyh. egyetemére is s az egyházkerületi kormányzatnak sok nehézséget okoz.

Ám, lássák a bölcsek és helyeseljék, de én semmiképen nem tudom felfogni, hogy a müncheni képzőművészeti remek megtekintése, a rajnamenti kies virányok, a holland thea megszakása, többet érne egy évi segédlelkészi gyakorlatnál. És soha nem is méltatnám az egy évi külföldi időtöltést többre, az egy évi segédlelkészi szolgálatnál; sőt ezt azzal szemben előnybe helyezném. A dunamelléki egyházkerület példája szerint, (Ker. jegyzőkönyv. 1883. 67 c. IX. p.) a viszonyt megfordítanám olyformán, hogy a segédlelkészi szolgálat mellett tekintetbe venném a külföldön töltött egy évet is; de csak második sorban.

Azonban, megjegyzem, a félreérthetés elkerülése végett, hogy semmi esetre sem célom, a külföldi egyetemek meglátogatása ellen szólni. Nagyon szükségesnek, üdvösnek, a theologia tanárságra készülőkre nézve pedig éppen kötelezőnek tartom. Az olyan ifjak, kiket nemes ambitio, Krisztus ügye iránt való szent lelkesedés, magasztos isteni célok vezérelnek, igen is, megérdemlik, hogy tudományos ismereteik gyarapítása, theologiai látkörük szélesbitése végett, még áldozattal is, segíeytessenek az egyházkerület részéről. Az ilyenekre költött pénz százszorosán meghozza kamatját. De, hogy egyszerűen jobb egyházközség megnyerhetése végett kifusson valaki tiz óra külföldre és még azon idő alatt is haza szaladjon, pályázni, miként azt ujjabbkori akadémitáink practizálják semmi módon sem tartom helyesnek, sőt visszaélésnek tekintem a stipendiumokat alapított kegyesek árnya, simonisticus szentségtörésnek Krisztus szelleme ellen. Tudományos, ihletett lelkü theologusokra szüksége van az egyháznak, de tudákos, hiúság és önzés által vezetett papok csak ártanak Krisztus ügyének.

Mindezek elodázhatlanná teszik a segédlel-

készség ügyének reudezését és arra utalnak, hogy komolyan gondolkozzunk e kérdés felől, mely az egyházszervezet működésének gyakorlati jelentőségénél fogva, erőt és élénkséget kölcsönöz. Bizonyítja a segédlelkészség fontosságát azon éber figyelem és gondviselés, melyet ez ügyben a testvér-egyházkerületek részéről tapasztalunk. A theologiai nevelés felett való örökös, a tanulhatás könnyűvé tétele mellett, gondoskodik minden egyházkerület arról is, hogy a theologiai tanfolyam elvégezése után mindenki elhelyeztessék. A közgyűlésen évenként jelentést tétet segédlelkészeiről, hogy egy is el ne vesszen, hanem megtartassanak mindnyájan Krisztus ügyének. Édes gyermekeikint tartja a segédlelkészeket azon tudatban, hogy azok az egyház jövő zsengei, kikre egykor az egyház hajójának vezetése száll.

Az egyházmegyéből.

A n.-enyedi egyházmegyéből.

(A visitacio kérdéséhez.)

A t. szerkesztő urnak csak az imént tett azon felhívására, hogy „beszéljenek, kiket a tapasztalás sokra tanított”, úgy hiszem, indokolva van, hogy szóljak én is a visitacio kérdéséhez s egyszersmind referáljak közgyűlésünknek e tárgyban hozott véleményes jelentése felől.

Előre bocsátom azt, hogy az egyházmegyei előjáróság, talán önérdekből, mert bizony reája nézve sok kellemetlen oldala van az évenkénti visitacionak, talán szerénységéből, hogy ne láttassék vissza kívánczni az „egyptomi husos fazakakra”, vagy talán, hogy ne mondassanak a korszellemtől hátramaradó ósdiaknak, a három évenkénti vizsgálat mellett projektált, sőt egyikük éppen az 5 évenkénti vizsgálatot hozta javaslatba. Azonban, a közpapság saját maguk s egyházaik jól felfogott érdekében az eddigi évenkénti egyházlátogatás fentartását véleményezte, minden kivétel nélkül; a világi rend pedig azt, mint olyan instituciót, melyre a százados gyakorlat reá nyomta bélyegét, „sine qua non”, fentartandónak óhajtja, sőt olyannak tekinti, mely ha nem volna, meg kellene teremteni. Meggyőződött a közgyűlés különösen a mult évben végrehajtott egyházi vizsgálat tüzetes referációjából, hogy egyházi életünkben, annak administraciojában, a kan. visitacio itten szokásos eljárásában nincsen olyan tény-körülmény, mi annak gyökeres átváltoztatását indokolná; nem tűnik itt fel az évenkénti visitacionak perhorreskált sok költsége, hiszen vannak olyan egyházak, melyeknek a szokásos 1—1 frt, összesen 3 frt napidijon kívül semmi, vagy oly kevés költségébe kerül, mely az ezzel járó erkölcsi hasznot legkevésbé sem ellensúlyozhatja s így a közgyűlés a legolcsóbb s legüdvösebb hatású eszközt ismeri fel benne az

egyházi közigazgatásnak, ellenőrzőjét a vagyionkezelésnek, fentartóját és élesztőjét a vallásos erkölcsi életnek, a kötelességteljesítésnek, az egyházas buzgóságnak, a testvéries solidaritás érzetének; olyan az, mint egy egységes vérkeringés az egyházmegye testében s nem képzelhető oly rendszer, mely annak éltető, erkölcsi hatását kipótolhatná. A némely egyházmegyében felmerült sikertelenség s tarthatatlanság oka, melyet legkisebb okunk sincs kétségbe vonni, nem annyira a rendszerben, mint a személyek eljárásában rejlik, a lelkiismeretes, önzetlen s az egyházak érdekeit szem előtt tartó eljárás mellett nem lehet szó a tarthatatlanságról.

Csaknem minden falusi egyházban — már pedig az évenkénti vizsgálat inkább ezekért s nem annyira a városiakért szükségeltetik — fordulnak elő olyan kérdések, melyek a legjobban a vizsgálat rendén oldhatók meg ha még a rest gazdasszony is némi előkészülettel van a sátoros ünnepek előtt, minden bizonynyal még az oly egyházakban is, hol mindenek ékesen s jól folynak, a visitacio megjelenése, mint az előttem szóló Csulak I. gyakorlatilag hangsúlyozta, bizonyos ünnepélyes színezetet s erkölcsi hatást involváló aktust ad az egyháznak. A számadások felülvizsgálása pedig, ha nem csupán formai szempontból s számfejtésileg ejtetik meg, legcélszerűbben a hely színén eszközölhető annak szakreferense: a director által, kinek a vizsgálat rendén más kötelessége nem levén, azt tüzetesen végrehajtja s a vizsgálat végeztével referál róla. A differenciák itt enyészethetők el, a bajok, hiányok itt orvosolhatók. Erről meggyőzött minket a hosszas gyakorlati tapasztalat. Itt alant nincs tökéletesség s lehet, hogy még nem folynak ugy minden dolgok, mint óhajtánók, de reméljük, hogy a kitarító, ernyedetlen munkásság meghozza a maga gyümölcseit rendről-rendre rendbe jönnek egyházaink szellemi s anyagi ügyei.

Az 1867-iki közzsinat által felállított kérdéseket az idő tul szárnyalta s így szükséges azoknak korszerű módosítása.

Megpróbáltatott volt még egyszer, ugy tudom, a 60-as években a can. visitacio három évenkénti végrehajtása, de csak hamar növekedett a baj, a zavar, a rendetlenség s így vissza kellett térni megint a régi gyakorlatra. Ez okból azt mondom én is: „videant consules!”

r. t.

A marosi egyházmegyéből.

M. P a n i t, 1886. ápr. 20.

Bár tudom, hogy a száraz számadatok nem mindenik olvasónak izlenek; de mert azt is tudom, hogy azok, mint a jelen állapotok feltűntetői, némelyekre nézve tanulságul és buzdításul is szolgálhatnak, előző példák nyomán, ösztönt kaptam én is rövid kivonatban felmutatni marosi egyházmegyénk felényi részének népingási, tanügyi, anyagi állapotát, hogy azokból némi következtetést lehessen levonni a szellemiekre is.

Egyházzvizsgáló bizottságunk esperes-elnök Rákosi Lajos, Madaras János director és alólirott, mint e. m.

közigazgatási jegyző személyökben, I. év jan. 4-től 16., és febr. 15-től 28-ig bezárólag, összesen 27 nap alatt vizsgálta meg marosi e. megyénk alsó kerületének fiókegyházait, melyekben 1885-ről:

Lélekszám: 17,795, 15-tel kevesebb, mint 1884-ben.

Született 492 fiu, 474 leány, összesen 966 102-vel több, mint az előző évben.

Meghalt a férfinen 303, a nőnen 393 = 596; 26-tal több, mint az előző évben.

Házasságra esküd 223 pár, 35 párral kevesebb, mint az előző évben.

Más vallásfelekezetűekből hozzánk áttért: 7.

Konfirmáltatott: 169 fiu, 195 leány = 364; 28-cal kevesebb, mint az előző évben; olvasni, írni tudott közülök 220.

Tankötelesek: 6—12 évig fiu 1130, leány 1104 = 2234; 214-gyel több, mint az előző évben.

Ebből tanult: 943 fiu, 897 leány, összesen 1840; 214-gyel több, mint az előző évben.

Tanköteles: 13—15-évig, fiu: 383, leány: 388 = 771; 77-tel kevesebb, mint az előző évben.

Ebből tanult: fiu 246, l. 276, együtt 522; 49-cel kevesebb, mint az előző évben.

E vizsgálatunk kellő gondot fordított a népiskolákra. Azokat, általában véve, mind a tanítók, mind a tanítványok szorgalmát illetően, előmentes állásban találta. A hol a pontos feljáratásra nézve vagy egyéb tekintetben hiányokat észlelt, szoros intézkedéseit saját hatáskörében megtenni, nem mulasztotta el. A tanidénynek legalább 8 hónapra kibővítése, s a vizsgáknak az eddig szokottnál későbbi időre halasztása több helyen meghagyatott. A nyári vasárnapi ismétlő iskolázás, ilyenkor a növendékek templomba vitele, vallásra és éneklésre tanítása legtöbb helyt gyakorlatban van.

Az államtól taneszközöket nyertek: Székes 19 frt. B.-Madaras 19 frt. M.-Panit 27 frt. Ny.-Szent-Benedek 17 frt. Ákosfalva 12 frt. M.-Madaras 22 frt. Fekete fiók egyház 16 frt. Galambod 10 frt. M.-Fele 21 frt. M.-Ménés 21 frt. Csitt-Szentiván 21 frt. M.-Sámsond 24 frt. Lőrincfalva 21 frt. M.-Bergenyé 28 frt értékben.

Két év alatt egész egyházmegyénk felekezeti iskolái összesen 1293 frt értékű taneszközt nyertek, minek ki-
eszközlésében kir. tanfelügyelő s egyszersmind egyházmegyei képviselő, tek. Deák Lajos úrnak legnagyobb érdeme van.

Új iskolaházakat építettek: Csej, Tompa, M.-Keresztur, melyek még nagy részben felszerelésre várnak. Iskoláikon nagyobb javításokat tettek a M.-Madrashoz tartozó feketei telep és H.-Bodon.

Fekvéség: 3350 hold, melyből erdő 866 hold. A szántók részben szorgalmilag, részben haszonbérletileg, részben pedig részbe-adás útján miveltenek; az erdők az erdőtörvény szerint, a megyei m. kir. erdőgondnokság útásításai szerint kezeltenek.

Egyházi középületek biztosítva vannak a maros-tordamegyei tüzkárbiztosító intézetnél 55,500 frt összegig, mely után fizetendő évi járulék 222 frt.

Építkezésekre kiadatott 9004 frt, 5185 frttal kevesebb, mint az előző évben. Megemlítendő: M.-Sámsond, mely új papi házat építettett 2771 frton, M.-Bánd, temploma felszerelésére s épületjavításokra kiadott 1067 frtot, Moson templomát megújította 300 frton, Ny.-Szent-László új templomot építettett, mely azonban még nincs felszerelve 263 frton; Iklánd a papi telekre új gabonást, pincét, sütőházat építettett 236 frton. Székes a papi telken istalót 200 frton, Lőrincfalva temploma kerítésére költött 344 frtot, Lőrincfalva templomfedésre s kisebb építkezésekre 565 frtot, Csikszentiván templomfedésre s egyéb javításokra 264 frtot, M.-Csávás papi ház fedésre s egyéb javításokra 226 frtot, Ménés lévitai lak fedésre 152 frtot

Kegyadományok értéke 4630 frt 79 kr; 2072 frt 38 krral kevesebb, mint az előző évben, minek oka az, hogy özv. gróf Bethlen Istvánné, szül. gróf Teleki Ilona urnó 3000 frtos kegyes alapítványa az előző évi összeget nagyban emelte. A kegyes grófné egyébiránt 1885-ben is meghozta áldozatát az egyházi élet és tanügy oltárára, a mennyiben a m. sámsondi új papi ház építésére 500 frtot, 12 szegény iskolás gyermek felruházására 62 frtot s az urasztalára több ízben kenyeret és bort ajándékozni méltóztatott. A jó példa nem maradt halás nélkül, mert ugyanott a hívek közmunkatétele az építkezés körül 740 frt értékre tehető. M.-Bádon templom helyiség vásárlásra a hívek 400 frtot, Nagy Ferenc egyháztag és neje egy diszes toronygombra 125 frtot, K. Szent-Miklós on a hívek adósság-törlesztésre, torony fedésre és tanítói fizetésalapul 1337 frtot, M.-Felében Gyulai Károly és Ábrahám Imre urak kepeváltási alapul 122 frtot, e. m. képviselő, tek. Molnár Zsigmond úr a h.-bodoni iskola javára 50 frtot ajándékoztak. Ki kell még emelnem három az életkor zsingé tavaszában álló növendéket, kik emléküket egyházukban hosszú időre áldásossá tették: Székesen Ilyés Albert úr Kornélia leánya egy 60 frt értékű diszes úrasztali takarót, Ikládon Filep László úr és leánya Lenke 50 frt értékben 4 darab csinos úrasztali takarót, M.-Bergenyében Nagy Pál úr Jolán nevű növendék-leánya, egy 60 frt értékű diszes szószéktakarót adományoztak. Az e. megyei tanács mindezen felsorolt adományokért az illetőkhöz köszönő iratot küldeni, kedves kötelességének ismerte. Míg anyaszentegyházunkban a prot. buzgóságnak ily jeleivel találkozunk, nem félhetünk, hogy azon az anyagság, az önzés setét szelleme diadalmat vegyen.

Perselypénz, úrvacsora osztások, alkalmával 18 egyházközségben 23 frt 68 kr. Ez már több is lehetett volna!

Szorgalmi jövedelem: 2743 véka csős törökbúza; 589 vékával több, mint a megelőző évben; — 90 kalangya búza; 64 kalangyával kevesebb, mint azelőtt; 184¹/₂ véka búza, 59 vékával kevesebb, mint azelőtt; 160 kal. zab, 66 kalangyával több, mint azelőtt, 564 véka zab; 107 vékával több, mint azelőtt.

Magtár 1612 hectol. 75 liter, részben kihelyezve, részint készletben levő szemes törökbúza és 78 hec-

tol. 22 l hátrálékban. Évi szaporodás: 171 hectol. Eladott gabonából keletkezett magtári pénzalap: 2750 frt 23 kr; 458 frt 03 krral több, mint az előző évben.

Alaptőke: 27,179 frt 70 kr; kepeváltási: 38,815 frt 63 kr; iskolai: 7,803 frt 32 kr; összesen 73,798 frt 65 kr; — 1203 frt 86 krral több, mint az előző évben. Aktív állás: 85,272 frt 85 kr; passzív állás: 13,711 frt 66 kr; melyet az elébbiből levonva,

lesz a valódi aktív állás: 71,561 frt 19 kr; 432 frt 19 krral több, mint az előző évben.

A mennyiben a jelzett számok nem épen minden egyházközségre nézve vallanak annyi buzgóságra és áldozatkészségre, a mennyit a nyomasztó anyagi viszonyok között is ki lehetett volna fejteni jövőre azoknak fokozódását óhajtjuk.

Muzsnai Pál.

T Á R C A.

Idegen országokból.

(b. r.) Olvasóink tájékozása végett a külföld vallásos élete felől, szükségesnek látjuk, olykor ennek beteges jelenségeire is rámutatni. Ezek közé tartoznak, véleményünk szerint, Krisztusnak a legközelebbi visszatéréséről különböző helyeken és igen sűrűn tartott előadások. E tárgyra vonatkozólag, hadd, álljanak itt a következők.

Bern városában, már több év óta, minden hétfőn estve előadások tartatnak, melyeket egy bizonyos publikum mindig sűrűn szokott látogatni, annak bizonyosságául, hogy ezen előadások tárgyai iránt, széles körben, mily élénk az érdeklődés. A tárgy Krisztusnak visszajövetele, az ezeréves birodalom, a világ végével együtt járó roszaktól való megmenekülése az igazaknak s más egyéb, e tárgyakkal összefüggő dolgok. Az előadásokat leginkább Irvingianusok, egy rajongó szekta hívei tartják, kik néhány más modern szektához hasonlólag, a világ végének közel beköveikezéséről meg vannak győződve. Magok az előadók semmi kiváló tulajdonsággal sem bírnak, előadásaik ugyanazon tárgy körül forgó, végnélküli ismérések, bizonyítási eljárásuk sem jobb, sem rosszabb, mint a milyenhez az ember a szekták prédikátorainál szokva van, s a hallgatóság érdeklődése még sem csökken, s a muzeum nagy terme, hol az előadások tartatni szoktak, gyakran kicsiny arra, hogy a tóduló tömeget befogadhatta. Azért bizonyára az előadások tárgyában kell lenni valami olyasnak, a mi az embereket vonzza és leköti.

És mi az? Semmi egyéb, mint az emberre nézve oly természetes várása és reménylése a jobb állapotnak, a melyben mindannak teljesedését megtalálni hiszi, a mi tőle a jelenben meg van tagadva: a szegénység és szűkölködés megszűnését, mindeneknek részesülését az élet javaiban, a most elnyomott jó és igaz uralomra jutását, s úgy az egyéni törekvésnek, mint az egész világ előtt lebegő célnak, a tökély bennük rejlő eszménye szerinti megvalósulását. Így, ez a remény vallási téren ugyanaz, a mi a socialismus a nemzetgazdaságin. A socialista az ő követőit egy tökéletesebb társadalmi állapotra utalja, mely a mostani helyébe fog lépni; azt teszi a vallási szekta prédikátora is, csak hogy emez az óhajtott állapotot természet feletti eszközökkel akarja elérni s annak képét a biblia megteelő helyeiből vett vonásokkal rajzolja. Tehát az érintett, s más ilyenü tanoknak nagy

vonzereje azon reménységben rejlik, melyet azok ébresztenek, azon kilátásokban, melyet azok a népnek nyújtanak.

Egyébiránt, ez áramlatai és hangulatai a társadalmi életnek nem csupán a mi korunkban mutatkozó jelenségek. Feltalálhatók a keresztyén egyház egész történetében, visszanyúlnak a keresztyénség legelső kezdetéig, sőt még azon is túl. Már a régi proféták beszéltek a világnak jövőbeli jobb állapotáról, midőn a farkas és a bárány békésen együtt lakoznak, a párdue a kecskefiuval fekszik, az oroszlán, mint az ökör, szalmát eszik, s a legszörnyűbb állatok bántani és megrontani senkit sem fognak. E szavakban azon időre történt célzás, midőn meg fog jelenni a Dávid törzsből származó és ohajtva várt király, a mesias, ki a világ hatalmasságaival vívott döntő harc és a felettök nyert győzelem után Izrael népét és a megtért pogányokat egyesíteni fogja a béke birodalmában, kormányozván azt örök időkig. Mikor aztán Jézus világra jött, kibén a zsidó nép reménysége, igaz, a reméltől elütő módon, elvégre beteljesedett, a tanítványok, s még határozottabban a legrégebb keresztyén községek a világ régóta várt boldog állapotát egészen közel levőnek hitték. Azon meggyőződésben éltek, hogy rövid idő alatt, még mielőtt közülök az utolsó sirba szállana, Krisztus az ég felhőbien vissza fog térni, hogy miután az ördög és a sátán megkötözve, a mélység örvényébe dobattak, a jökből és igazakból egy ezer évig tartó, páratlanul holdog országot alkosson. (Jel. 20.) Innen az ezeréves birodalom elnevezés. E birodalmat Papiás, a második század közepén élt egyhazi atya, egész Jánospap-országa gyanánt írja le. Akkoron, mondja Papiás, mindenik szőlőtő 10,000 venyigét, mindenik venyige 10,000 hajtást, mindenik hajtás 10,000 ágat, mindenik ág 10,000 fürtöt fog növelni, és mindenik fürt 25 pint bort fog adni. S ha a kegyesek egy fürt után nyulnak, egy másik így fog kiáltani: én jobb ízű vagyok, szakíts le engemet, s én általam dicsérd az Urat. Ez fog történni a gabonával, az olajjal, s az isten más egyéb áldásával. Végre, a kiszabadult sátán, hiveivel egyetemben, a Krisztus ellen támad, de csak azért, hogy most már végképpen legyőzessék. Ekkor lésszen merőben új ég és új föld, s következik az utolsó ítélet.

Miután az első keresztyének azon várákozása, hogy Krisztus csakhamar vissza fog jőni, nem teljesedett be, az ezer éves birodalom kezdetének idejére nézve külön-

böző vélemények merültek fel. Augustinus szerint az ezer éves birodalom már a Krisztus földi megjelenésével kezdetét vette. Ez a nézet aztán a nagy egyházi atya tekintélyére általánosan uralkodóvá lett. Ezért, midőn időszámításunk ezereedik éve bekövetkezett, a legnagyobb izgalom verte fel a keresztyén világot. Számosan voltak, kik a világ vége bekövetkezését bizonyosnak hívták, vagyonukat a zárdáknak ajándékozták, házaikat, melyeknek a föld megingásával össze kelle omlaniok, elbagyták, és künn a szabad ég alatt tanyázva, várták a katastropha kezdetét. Mindazáltal, az ezereedik esztendő eltölt a nélkül, hogy valami lényeges változást hozott volna létre a világ állapotában.

Feltűnő jelenség, hogy mind e várakozásokat semminemű csalódás sem tudta az emberek lelkéből kiirtani. Az ember azt hinné, hogy ha egy ily biztosra várt határidő a nélkül mult el, hogy a remélt változás bekövetkezett volna, az embereknek át kellett volna látniok, hogy számításuk semmit ér, azért jó lesz, okosabb gondolatokkal foglalkozniok. De nem így történt. Semmi sem oly szívós életű, mint az ember esztelenkedései. Az apostoli korszak bizton várta a Krisztus visszajövetelét. Ez nem történt meg, de azért nem halljuk, hogy ez a községek keblében valami különös rázkódást okozott volna. A remény tovább él, várja az ezereedik évet. S midőn az az év is teljesülés nélkül enyészik el, új meg új elmélet születik, el egészen a mi korunkig.

Ép ez a reménység az a tanítvány, ki az ur visszajöveteléig meg nem hal. Mit használt, hogy a különböző ker. secták álmadozásai tudományosan és gyakorlatilag megcáfolva lőnek? A levágott törzsből mind bujább hajtások nőttek ki. Az ide tartozó számos esetek közül, tér szűke miatt, csak egyet említünk fel az újabb időből. Egy roppant elterjedésnek örvendett angol röpirat szerint, mely 1860-ban német fordításban is megjelent, az ezer éves birodalom 1890—95-ben fog elkezdeni. E szerint, az Antikrisztus Napoleon, kinek családjától egy uralkodó fog előállni, valahol Görögországban, vagy Syriában, stb. stb. A profécia derekasan fel van ékesítve hétfejű és tizsarvu állatokkal s más efféle apokalypticus lényekkel.

A tudomány a János jelenésekről irt könyvét, melynek téves és önkényes magyarázatából keletkeztek az említett álprofécia, már rég megfejtette, annak hét pecséttel zárt titkait már régóta napfényre hozta. A jelenések könyvét csak keletkezésének idejéből, körülményeiből lehet megérteni. E könyv a legrégebb, még nagyon is zsidós színezetű keresztyénség várakozásait és reménykedéseit tartalmazza, a mint azok a nérói keresztyén üldözés és a római császárok isten-káromló imádásainak hatása alatt létre jöttek. Csak saját időkorának határain belül található fel e könyv helyes magyarázatát, a mi korunkra annak képei teljességgel nem alkalmazhatók. Természetes azért, hogy mindazon magyarázatok, melyek e képeket a mi korunk viszonyaira akarják alkalmazni, hiábanvalóknak bizonyultak, sőt néha

oly éles ellentétet képeznek, hogy ugyanazon korszakba, melyet némely képzelgő irásmagyarázatok a hétfejű szörnyeteg idejének tartanak, mások az ezer éves boldog birodalom uralmát helyezik, a mi eléggé bizonyítja, hogy ez a tudománynak vélt magyaráztatás csak is szédelés.

De hát, vajjon mitől várhatni segítséget? Tudományos okoknak e ferde vélemények hívei nem engednek. Ép a tudomány az oka a világ hitetlenségének, mondják ők. És közönségük híven fogja őket követni mindaddig, míg az igazság azon magva, mely zűrzavaros tanításukban is elburkoltan ott rejlik, tőlük el nem vétetik. Az igazságnak ama magva t. i., hogy jogunk van, remélni egy oly időszak eljövételét, midőn a népek jelen nyomoruságos állapota jobbra fog fordulni. És ez a reménység valóban elenyészhetetlen része a keresztyén igazságnak. Csak hogy phantasticus burkából ki kell bontakoznia és szép, tisztult alakban mutatnia magát. Már a jelenések Jánosától az evangyélium Jánosáig megtörtént ez a változás. Az urnak a legrégebb keresztyének hite szerinti testi visszajövele helyett hirdeti az ő visszatérését a szentlélekben, az igazságnak szabaddá tevő szellemében. E lesz az a támasz, mely istentől állítva, az embernek örök időnkig gyámolítására leend. Ellenben, az ezer éves birodalom földi paradicsoma, hol munka és fáradság nélkül lehessen élni — megmarad annak, a mi álomnak.

De hát, Jézus sem tanított arra, hogy az ezer éves birodalom megalapulását reméljük, hanem arra tanított, hogy így imádkozzunk: Jöjjön el a te országod! Ez az ország pedig, a nagy apostol szerint, nem áll sem ételben, sem italban, hanem igazságban, békességben és a szentlélekben való örömben; nem áll sem körülmételekben, sem körülméletlenségben, hanem az isten parancsolatai megtartásában, az evangyélium tanainak, igazságainak megvalósításában a társadalmi életben, jobb és boldogabb állapotok elérésében a tökéleteshez való szakadatlan közelítés által. Ha az igazságot mi mindnyájan szívünkre vesszük és a szerint cselekszünk, bizonyára állapotaink lassanként jobbra fordulnak; a mustármag, melyet Jézus elültetett, egykor hatalmas fává fog nőni, melynek ágain az égnek madarai fészket rakhatnak.

*

(b. r.) „Gyermek- és öregkor“ cím alatt egyik külföldi egyh. lapban a következő, figyelmet érdemlő elmélkedést olvashatni.

A statistika és nemzetgazdaságtan az ember élet-tartamában meg szokta különböztetni a termő (productív) életkort a terméketlentől.

Az embert rendszeren élete 13-ik, vagy 14-ik évétől kezdve, az 55-ig, vagy 60-ig tartják productióra képesnek. Ez az az életkor, melyben számbavehető munkát végezhet. A statistikusok és nemzetgazdászok e nézete az igazság bizonyos elemét ugyan nem nélkülözi, mindazáltal ama nagy hiányban szenved, hogy az embert csupa anya-

gi lénynek tekinti; mert bizonyára az ember szellemi és erkölcsi erőinek számbavétele a fennebbtől egészen eltérő megkülönböztetésre tanít minket. Tekintsétek csak a gyermeket, a csecsemőt anyja ölén; a nemzetgazdász szemében a csecsemő csupán fogyasztó, anyja erejéből talán többet fogyaszt, mint a mennyit az oly sokszor hiányos táplálék ennek visszapótolhatna; csak fogyaszt a gyermek, ökonomailag mit sem produkál. De mily hatalmas productív erő rejlik benne erkölcsi tekintetben! Midőn felnyitja szemét és mosolyogva néz anyjára a csecsemő: mily édes meglepésnek, mily magasztos boldogságnak érzelmé tölti be a szülői kebelét! Sőt e mellett, mily jelentékeny physikai erőt merít az édes anya ama gyönyörből, melynek forrása a gyermekétől nyert, és gyermeke iránt táplált szeretet!

És ha éppen az történik, a mit a nemzetgazdászok tiszta, kész veszteségnek tartanak, hogy a gyermek úgy három éves koráig meghal! Heteket, hónapokat töltött tán az édes anya nappali gonddal, éjjeli virasztással, beteg gyermeke ágya mellett. Valódi nemzetgazdasági veszteség. Csakugyan káros veszteség; de hogy erkölcsi mélység és erő tekintetében mit nyert akkor, midőn életében először, az élet csalfa játéka közül a legmeggrázóbb módon kiragadtatva, oda állítottat a végesség kapuihoz, azt egy statistikus sem mondja el. Sőt magából a halálból is életet és gyarapodást nyer az erkölcsi természet. Miként a művészet terén a tragédia szokott a legnagyobb fokú mélységig és magasságig elhatolni, úgy az életben a fájdalom a szellemi elmélyedés legbiztosabb eszközlője.

És mit mondjunk az öreg korról? Az öregek közül azokról, kik tetteikkel cáfolják meg ama közönséges állítást, hogy az öregek munkára nem képesek, szólni most nem akarok; valamint arról sem, hogy mily sajátos és kiválóan fontos munkakört tud betölteni az öreg kor: szölok csupán az öreg emberek pusztá létezéséről, életéről. Hogy valamely családban a nagypapa vagy a nagymama, ama productióra képtelen korban még él, vagy már nem él, ez az egész család, s több ilyen családot véve, az egész nép, vagy ország erkölcsi minőségét illetőleg lényeges különbséget alkot. Igazán, a gondviselés kedvezésének mondhatjuk valamely népre nézve, ha ennek keblében a jó és nagy emberek magas életkort érnek el. Mert áldásosakká lesznek nem csak azáltal, a mit előhaladott korukban is még tenni és adni képesek, hanem főleg azáltal, a mit vesznek és elfogadnak az ifjúságtól; hogy t. i. veszik és fogadják azt, a mi az egyenlő koruaknak ritkán szokot magadatni: az irigység nélküli odaadást és a hálás kegyeletet. A kegyelet kellőleg kifejtett érzelme pedig egy népnél olyan erkölcsi erő, a mely temérdek ökonomiai kincsénél többet ér.

ARANY-KÖNYV.

Nyilvános köszönet a segesvári ev. ref. templom és papilak javára befolyt adományokról.

I-ső közlemény.

A segesvári ev. ref. templom és papilak költségei javára a következő adományok folytak be hozzám, mint

az egyházközség pénztárnokához: dr. Isekutz Viktor 5 frt. A 325 sz. gyűjtő-iven: gróf Haller János ur ó mlga Hévizről 2 frt, gróf Haller Jánosné ó nga 2 frt, a hévizi ref. egyház 1 frt. A 96 sz. gyűjtő-iven: dr. Felneri Lajos egyetemi tanár ur Kolozsvárról 1 frt. A 203 sz. gyűjtő-iven: Pogány György hunyadmegyei főispán ur ó mlga Déváról 2 frt, Kenderesi Farkas 50 kr, Balia Ignác 50 kr, Buda Imre 25 kr, dr. Nagy 25 kr, Vadas Lajos 25 kr, Kaskantin Gyula 50 kr, dr. Szalay 1 frt, Téglás Gábor 50 kr, László Ignác 1 frt, Starnai Béla 50 kr, Buda Károly 30 kr. A 639 sz. gyűjtő-iven palóci Horváth Dezső Ungvárról 1 frt. Az 501 sz. gyűjtő-iven báró Radák Ádámné ó nga Mikeszászáról 20 frt, br. Radák Klára ó nga 10 frt, báró Radák Ádám ur ó nga 20 frt. A 7 sz. Szilágyi Márton ur nevére címzett gyűjtő-iven: Johann Henning 50 kr, Johann Klein 50 kr, Weinrich Dániel 50 kr, Georg Martini 50 kr, Gajzagó Gyula 50 kr, dr. Zakariás Sándor 40 kr, Nemenc Sándor körjegyző Etzélről 50 kr, Gartmen Johann 40 kr, Miklós István 1 frt, Konst Vilmos körjegyző Baráthhelyről 50 kr, Adám Andreas 20 kr, Weiss Adolf 50 kr, Rampell Johann 20 kr, Botár Antal 50 kr, Botár Emilie 50 kr, Reiss Fülöp 20 kr, Orendi János Nemesről 50 kr, Michael Schenk Szász-Almásról 50 kr, Szász Miklós 20 kr, Lupini József riomfalvi jegyző 20 kr, Rudol Roth 20 kr, Friedrich Konst 30 kr, Karl Plugar 30 kr, Johann Caspari 40 kr, Michael Reich 20 kr, Paxi József Bürkösről 50 kr, Fleischer Albert Berethalomról 50 kr, Georg Gelmann 20 kr, Georg Artz 20 kr, Barbariu Márton váldhidi jegyző 50 kr, Licherie Miklós 50 kr, Johann Mern 20 kr, Johann Klöss 20 kr, Erger György 10 kr, Wonnerth József szász-ujfalusi körjegyző 50 kr, Johann Vagner 30 kr, Stock Ede 40 kr, Vincenz Brandt 20 kr, Moldován Mihály Dánosról 50 kr. Összesen 85 frt 5 kr.

Midőn az itt kimutatott adományok átvételét ezenel nyilvánosan nyugtatványozni szerencsém van, igen kedves kötelességemnek ismerem a nemes lelkű adakozóknak, hecses adományaikért, az egyházközség nevében meleg köszönetet mondani s azon édes reményemnek adni kifejezést, miszerint a fennebb megjelölt célra kibocsátott gyűjtő-ivek többi birtokosai is, tekintettel arra, hogy adományaik által nemcsak egy szigoruan felekezeti célt szolgálnak, hanem egy magasabb rendű társadalmi s hazafias kérdés megoldását is segítik elő: sietni fognak, e célra szánt kegyes adományaikat mihamarább beküldeni. Segesvár, 1886, április 12-én *Szilágyi Márton*, egyházközségi pénztárnok.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Emlékezhettek olvasóink, hogy az országgyűlésen interpellatio tárgyát képezte a cath. papok azon viselkedése, hogy a prot. féltől reversalist csikarnak ki. Az interpellatióra a cultuszminiszter, Trefort, közelebről felelt és beszédében egészen nyíltan kimondotta, hogy ő a törvényt megtartja és a mennyiben ilyen dolgok tudomására jönnek,

hát „a törvény rendelkezéséhez hiven, érvénytelenek és semmisnek fogja tekinteni és nyilvánítani“, „de a fennálló törvény arra neki támpontot és hatalmat nem ad, hogy a reversalis vétele esetében, megtorlás iránt intézkedjék.“ Adtál, uram, esőt, nincs köszönet benne! Jobb lett volna, ha Trefort egy szót sem szól. Ha törvény van, megtorlásnak is lenni kell azokkal szemben, kik azt megtapodják. Ám, ez a bökkenő, hogy a törvény megengedi, hogy reversalist vegyen a pápista pap, csak azt mondja, hogy semmis. E szerint, az egész törvény sem miska és. Trefort nem hiában confrater, mert éppen úgy magyarázza a törvényt, mint egy plébánus. A plébánus is tudja, Trefort is tudja, mi is tudjuk, hogy a reversalis érvénytelen; de azért, ha veszik a cath. papok, hát megtorlásra nincs hatalma a miniszternek. *Medicina peior morbo!* Ha hallgat a miniszter, még lett volna egy-egy, ki mellőzi a reversalis vételét; most már mind neki ugrik. Egy-egy esetben érvénytelenek fogják mondani; de a legtöbb esetben, megtorlás nélkül, csak beszéddel nem fogja megoltalmazni a miniszter ur a felekezetek közt a kékét és egyenjogúságot. Ám, ha a miniszter nem képes, vagy nem akarja megtenni, megteszi a felvilágosodás!

= **Minta-óvodák felállítása.** Az orsz. kiseddóvó-egyesület, tekintettel arra, hogy a hazai óvodák, a gyermek-menedékhelyek nagyobb része nem áll szakszertűen képzett egyének vezetése alatt, feliratot intézett a közoktatásügyi miniszterhez, hogy a mutatkozó szükséghez képest az ország különböző részeiben minta-óvodákat állítson fel, illetőleg a már meglévőket ilyenekké alakítsa át, oly módon, hogy azokban az alsófokú falusi kiseddóvó intézetek vagy gyermek-menedékházak vezetői (dajkái) bizonyos meghatározott idő alatt szakszertű kiképzést nyerjen s erről nyilvános vizsgálatot tenni köteleztesse. Ily mintaóvodák felállítására az egyesület egyelőre a következő városokat hozza javaslatba Budapest, Szeged, Szabadka, Temesvár, Arad, Kolozsvár, Nagy-Enyed, Nagy-Szeben, Kézdi-Vásárhely, Nagy-Várad, Debrecen, Nagy-Károly, Máramaros-Sziget, Ungvár, Kassa, Miskolc, Selneo, Pószony, Győr, Szombathely, Székesfehérvár, Nagy-Kanizsa és Szegszárd, mely helyeken már mindenütt vannak óvodák, s azoknak a kívánt módon való átalakítása csekély költséggel keresztülvihető. Az egyesület egyuttal kimondani kéri, hogy csak ezek a minta-óvodák birjanak joggal dajkák kiképzésére és képesítésére.

= **Nem a miniszterelnökről beszélünk,** mert annyit mi is felfogunk észszel, hogy mint ilyenek, meddig terjedhet hatásköre. Tisza Kálmánról beszélünk, ki mint befolyásos, tekintélyes állást elfoglaló ember, örömet használta nevét, hogy a Bod Péter munkájára előfizetéseket gyűjtson. Ivén a következő neveket olvassuk: Trefort, közoktatási miniszter, 5 példány, Széll Kálmán, Percel Miklós, Szapári Gyula gr., Péchy Tamás, Fehérváry Géza br., Bedekovich Kálmán, br. Radvánszky Béla, gr. Andráshy Manó, herceg Odeschalchy Gyula, Kállay Béni, br. Orcy Béla, ifj. Szögyény László, gr. Széchenyi Pál, Tóth Vilmos, Tisza Kálmán, gr. Teleki Domokosné, gr. Károlyi Tiborné, br. Wodianer Albert, br. Podmanicky Gézáné, Odeschalchy Gyula hercegné, gr. Deegenfeld Lajos, gr. Károlyi Tibor, Tisza Kálmán. Bár tudjuk, hogy „noblesse oblige“, e névsor előtt örömet levesszük kapunkat, mert ez a tudománynak és a felvilágosodásnak hozott hazafias áldozat.

= **Magyarok pusztulása.** A moldva-erdélyi szélen, Románia területén tömör községekben mintegy nyolcvanezer csángó-magyar lakik. Állapotuk silány, magyarságuk — me-

lyet századok óta megtartottak idegen földön — most veszendőbe indult. A „Brassó“ című ujságban panaszkodnak legujabban mostoha sorsuk felől. Mint írják, már alig van néhány község, a hol magyar pap van. Magyar tanító és magyar iskola egy sincs, mert sem a kormány nem engedélyezi a magyar iskolát, sem a hiveknek nincsen módjuk a fentartáshoz. Az ugynevezett magyar papok sem tudnak magyarul, mert azok többnyire olasz misszionariusok. A gyermekek nem értik az iskola nyelvét, a román, s e miatt a három télen át tartó tanfolyam nyomtalanul siklik el fölöttük, mert sem írni, sem olvasni nem tudnak még. A kormány nyakukra küldi a román tanítókat s őket arra kötelezi, hogy fizessék a tanítót. Mint írják, magyar pap és magyar tanító segíthetne helyzetükön.

Szerkesztői nyiltposta.

= **A „székely keperendszer“** megjött és azon kívül több cikk a keperéről. Közölni szándékozunk. Eljön az idő. De most az egyházm. gyűlésekről és azokról a tárgyakról szeretnénk beszélni, melyek a codificatioval és egyházkerületi közgyűléssel állanak kapcsolatban. Egyáltalában, kérjük tisztelt munkatársainkat, vegyék tekintetbe, hogy lapunk csak egy arcus papiros és bár hatvan, hetvenezer betű van rajta, de arra is kell figyelnünk, hogy e betűk némelyes változottságot mutassanak. Mellékletekkel is pótoljuk; de bizony, ezek egy kissé drága kosztosok. Nem terjeszkedhetünk túl a lehetőségén. Ha röviden írának, sokkal többet közölhetnénk. Non multa, sed multum!

= **Hogy mit akarunk „Külföld“** rovatunkkal? Baj az nekünk, hogy ezt meg kell kérdezni! Tájékozni olvasóinkat azokról az eszmékről, melyek határainkon túl foglalkoznak az életben, a gyakorlatban szintugy, mint az elméleti világban. Nálunk még nincs kifejlődött theologiai irodalom; ugy véljük, jó, néha erre is ráfordítani a figyelmet olyan munkák ismertetése által, melyeket használnak forgathatunk. Nem mindig áll az, hogy mentől messzebb nézünk, annál kevésbé látjuk magunkat.

= **„Már két hete, hogy ott a cikkem!“** Hát, a ki két hónap előtt beküldötte? Csak türelem, uraim. barátaim. Nem árt az idő annak, a mi jó.

Hivatalos rész.

Sz. 155—1886.

KÖRLEVÉL

az erdővidéki ev. ref. egyházmegye esperesétől.

Folyó év május 10-én, Baróthon, a köztanácskozási házban, 9 órakor kezdendő rendkívüli eh. megyei képviselői közgyűlésre az eh. megye mlts, tettes és tiszt. illetékes tagjait tisztelettel meghívom.

A k. gyűlést megelőzőleg gyász-emlékinnepély log tartani néhai h. e. Zeyk Károly államfögondnok ur emlékezetére, mondván az emlékbeszédet t. Lörinc Gyula k.-bacóni lelkész, eh. megyei aljegyző aa. Az után lesznek t á r g y a k :

1.) esperesi jelentés; 2.) felsőbb leiratok, rendeletek; 3.) az eh. megyei Tanács jegyzőkönyvének, a can. visitáció j. könyvének átvizsgálására, vélemények előkészítésére kiküldött bizottságok előterjesztései; 4.) indítványok; 5.) az országos közalapból segélyért való folyamodások elbírálása; 6.) az országos közalap-bizottság jelentése, és 7.) más lehető ügyek. — Ezeknek megtörténte után, egyházmegyei köztörvényszék fog tartatni. Barcocon, 1886. ápril 23-án.

Zajzon Mihály,
ev. ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.